

Torsdagen den 23 oktober fm.

Kl. 10.00

*Kompletteringsval till
utskott*

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Kompletteringsval till utskott

Anf. 1 ANDRE VICE TALMANNEN:

På grund av uppkomna vakanser i vissa utskott har vänsterpartiet kommunisternas partigrupp anmält följande nya representanter, nämligen som ledamot i jordbruksutskottet Jan Jennehag och som suppleant i näringsutskottet John Andersson.

Andre vice talmannen förklarade valda till

ledamot i jordbruksutskottet

Jan Jennehag (vpk) efter John Andersson

suppleant i näringsutskottet

John Andersson (vpk) efter Viola Claesson

2 § Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

3 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Med anledning av att jag förordnats till landshövding i Hallands län anhåller jag om entledigande från uppdraget som ledamot av Sveriges riksdag fr. o. m. den 1 november 1986.

Stockholm den 21 oktober 1986

Björn Molin

Denna framställning bifölls av kammaren.

4 § Föredrogs och hänvisades
Propositionerna och skrivelsen
1986/87:30 till skatteutskottet
1986/87:31 till socialförsäkringsutskottet
1986/87:32 till justitieutskottet

5 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 13)

Anf. 2 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Babak skall snart fylla 15 år. Då är han stor nog att bli inkallad till den iranska armén. Han och hans bror Arash flydde till Sverige för att slippa bli soldater. I den tidning som togs fram i samband med kampanjen Flyktning 86 berättar de båda pojkarna om hur glorifieringen av kriget genomsyrar all undervisning. "Vi fick bara lära oss hur bra kriget är. Fast vi vet att pojkar i vår ålder dödas."

Pojkarnas föräldrar har betalat dyrt för sin frihet. I likhet med andra flyktingar har de sålt sitt hem och sina ägodelar för att få råd med biljett. Många har köpt sina pass, eftersom de tillhör den grupp som inte betros med pass. Tull- och passpoliserna behöver också mutas. I samma artikel säger en kvinna som betalat 25 000 kr. för biljetter och falska pass för sig och sin dotter: "Det var en farlig resa. Men det var värt pengarna, för här är jag i säkerhet."

Världen runt tvingar liknande omständigheter människor att lämna sina hem och familjer, sina arbeten – ja, hela sin kultur – för ett ovisst öde i ett främmande land. De flyr för att slippa undan politisk förföljelse, kanske tortyr, kanske för att skydda sina barn från krig och terror. Det är inget nöje att fly. Det är en sista desperat utväg ur en hopplös situation.

Ändå möts dessa förtvivlade människor med en kompakt misstro när de är nästan framme vid målet: en fristad i ett demokratiskt land. 3 000 av de asylsökande förra året fick vända vid gränsen. De blev inte trodda på sina uppgifter. Resten får höra, t. o. m. från ansvariga myndigheter och förtroendevalda, att de är "ekonomiska flyktingar", att de tillhör en liten grupp välsituerade människor som på olagliga vägar tagit sig in i landet, att de är illegala flyktingar. De får också höra att Sverige inte orkar med att låta dem få en fristad här, eftersom vi inte har tillräckligt med resurser.

Det är ett hån mot världens fattiga länder att tala om att Sverige inte har resurser att ta emot 14 500 flyktingar eller fler. FN:s flyktingkommissarie sade för ett tag sedan att en överväldigande majoritet av världens flyktingar fått en fristad i u-länder. Ändå, sade han, får dessa flyktingar ett exemplariskt välkomnande av några av världens fattigaste länder, som erbjuder gästfrihet trots att bordet är tomt.

Av världens 15 miljoner flyktingar lever 97 % i tredje världen. Av de 5 miljoner som flydde från sina hemländer förra året sökte sig 165 000 till Europa, varav Sverige tog emot 14 500. Det är en liten rännil av världens alla flyktingar som anländer till Sveriges gräns.

Ibland sägs att Sverige inte kan lösa tredje världens problem genom att ta emot flyktingar. Snarare är det väl så att det är tredje världen som bär våra

problem genom att ta emot mycket mer än sin del av världens flyktingar.

Flyktingströmmarna till Sverige och Europa är en spegel av de politiska oroshärdarna. Historiskt sett har vi fått märka att Ungernrevolten, Pragvåren och förtrycket av den fria fackföreningsrörelsen i Polen omedelbart lämnat spår i flyktingstatistiken. När förtrycket hårdnar i Chile, eller när Khomeini tar makten i Iran, ändras flyktingströmmarna omedelbart. Det är inte människor från jordens fattigaste länder som söker sig till vår gräns för att söka asyl – statistiken visar oerhört tydligt att det är världens politiska kriser som tvingar människor att fly.

Flyktingproblemen handlar helt enkelt om att mänskliga rättigheter inte respekteras på många håll i världen. Dessa politiska problem upplöses inte av att vi söker mota bort flyktingar från Sveriges gräns, eller avskräcka dem från att komma hit.

Ibland är det svårt att öppet lämna en diktatur. De ungerska judar som bara kunde lämna Budapest med pass förfalskade av Raoul Wallenberg bär vittnesbörd om detta. De iranska familjer som tvingas lita till organisationer och mellanhänder för att krångla sig genom gränskontroller med köpta resedokument är nutida exempel. Hur det någonsin kan läggas en flykting till last att han eller hon haft svårt att komma ur sitt land är en gåta.

Misstron och oinheten, sprungna ur bekvämligheten och rädslan, är kännetecken på den faktiskt förda flyktingpolitiken i Sverige. Myten om den illegale flyktingen, om den ekonomiske flyktingen och om den förmögne flyktingen är en myt som har en förvånansvärd livskraft.

Till stor del beror detta på de politiska signaler som sänts ut i flyktingpolitiken. DDR-överenskommelsen, diskussionerna om att tvinga flygbolag vägra asylsökande att komma ombord på planen till Sverige, direktiven till polisen att söka krossa alla försök till vad som kallas för illegal flyktingsmuggling är några saker som bestämt tonen i flyktingdebatten. Svensk flyktingpolitik har aldrig stått längre från Genèvekonventionen än nu. Inte minst har det rått ett vakuum i den flyktingpolitiska debatten. Främlingsfientliga uttalanden och rasistiska undertoner i flyktingdiskussionen har fått stå märkligt oemotsagda. Uppgifter i bl. a. massmedia om att regeringen agerar utifrån ett inofficiellt flyktingtak har fått stå utan dementi. I stället har man valt att stryka den flyktingfientliga opinionen medhårs med ytterligare förslag om restriktioner för asylsökande. Regeringen har underlåtit en livsviktig sak: att gå i närkamp mot främlingsfientligheten.

I Europa pågår nu en kapprustning mot flyktingar. Land efter land söker skydda sig från asylsökande och skyfflar dessa människor vidare till andra länder. I denna kapprustning deltar Sverige, t. o. m. som en accelererande kraft. DDR-överenskommelsen ledde strax till att Danmark, och sedan Västtyskland, stängde sina gränser för asylsökande. Den internationella asyrrätten håller på att komma i gungning. Sverige bär delvis skulden.

Lagen för asylsökande är humant och generöst formulerad. Men i praktiken har det varit svårt att i den förda politiken känna igen lagstiftarnas intentioner. Det krävs tydligen mod att stå för humanitet och generositet. Men Sverige kan inte längre söka fly från flyktingverkligheten genom att tala med föraktfull ton om illegala, ekonomiska eller rika flyktingar. Det är människors framtida liv vi har ansvar för – enskilda människor för vilka vi har

makt att skapa depressioner eller att hela själsliga skador, splittra eller återförena familjer, att rasera deras sista hopp eller att återge dem framtidstron.

Vi får aldrig glömma själva orsaken till att asylrätten skapades. Syftet var att skydda de mänskliga rättigheterna, och i botten ligger tron på alla människors oförytterligt lika värde.

Av dessa skäl vill jag enträget uppmana regeringen att söka respektera de politiska intentionerna i flyktinglagstiftningen, att täppa till bristerna i rättssäkerheten för asylsökande, att ta initiativ till europeiska överläggningar för att gemensamt söka ta ansvar för Europas flyktingar, att våga ta debatten mot främlingshatet och framför allt att sluta hindra politiskt förföljda människor att nå fram till Sveriges gräns.

Jag hoppas att den nye invandrarministern kommer att ge besked om ifall han avser att fortsätta misstrons och rädslans flyktingpolitik.

Anf. 3 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Och det vart afton, och det vart morgon den andra dagen.

Lönar det sig att bedriva opposition i svensk politik? Ja, det är jag övertygad om, och jag kan bestyrka detta genom att peka på ett antal frågor där oppositionen har drivit på och regeringen varit tvungen att följa efter.

Under alla år sedan den socialdemokratiska regeringen tog över 1982 har ett eller flera oppositionspartier motionerat om en högre bibliotekersättning än regeringen föreslagit. Flera år har det lett till att denna ersättning höjts av riksdagsmajoriteten. Samtidigt har krav rests på att författarna skulle få rätt till förhandlingsliknande överläggningar med utbildningsdepartementet inför arbetet med budgetpropositionen. Detta har regeringen nu accepterat, och det är en framgång, främst för författarna.

Under flera år har folkpartiet i sina partimotioner drivit frågorna om mer rimliga ersättningar till konstnärer och kulturarbetare av olika slag. I regeringens budgetpropositioner har förbättringarna varit små och marginella. På några punkter har vi fått stöd av främst centern och vpk; ofta har vi ensamma fått reservera oss. Vår bedömning har varit och är att det mest angelägna behovet på kulturområdet är bättre stöd och höjda ersättningar till konstnärerna.

Dessa frågor har folkpartiet också uppmärksammat på annat sätt. I augusti i år anordnade vi en konferens med deltagande av konstnärer, kritiker och kulturpolitiker kring konstnärernas ekonomiska arbetsvillkor. En mängd intressanta uppslag kom där fram. Särskild uppmärksamhet väckte kanske Peter Dahls rapporter om hur omöjlig den ekonomiska situationen är för bildkonstnärerna.

Finansminister Kjell-Olof Feldt fällde i våras de redan berömda orden: "Det är ingenting som koncentrerar den intellektuella kapaciteten så underbart som brist på pengar. Det är finansdepartementets största bidrag till den kulturella utvecklingen att ha åstadkommit detta." Efteråt har finansministern hävdat att det var menat som ironi. Men konstnärerna behöver förståelse och stöd, inte ironiska formuleringar.

Vid invigningen av det nya kulturhuset i Umeå sade finansministern apropå debatten om ett särskilt inkomstskatteslag för konstnärer, att

problemet inte var att de har för höga skatter, utan att de har för låga inkomster. Men det är nog så att de har både för låga inkomster och för höga skatter, det senare främst därför att de betraktas som egna företagare utan att vara det eller ens arbeta på likartade villkor.

I regeringsförklaringen fanns några allmänna formuleringar om värdet av konstnärernas insatser, och under hand har nu avslöjats att regeringen bestämt sig för att i budgetpropositionen dels föreslå att visningsersättningen höjs, dels att enprocentsregeln om konstnärlig utsmyckning skall tillämpas även vid ombyggnader. Det är bra om dessa rykten talar sant. Men det räcker inte på långa vägar.

Det är så mycket mer som behövs: förändringar i skattesystemet, införande av utställningsersättning för bildkonstnärerna, väsentligt fler inkomstgarantier för olika typer av förtjänta och behövande konstnärer, utbyggt stöd till alla de frilansande musiker, dansare och konstnärer som lever och arbetar vid sidan av alla de garantier och under alla de inkomstnivåer som för andra grupper sedan länge är en självklarhet.

Opposition lönar sig nog, men ibland kan man undra om inte omvändelserna på regeringskanten blir litet väl häftiga.

Under senare år har vi ofta debatterat sponsring på kulturområdet. Varje år har i kulturutskottet socialdemokrater och kommunister gjort en egen, ganska restriktiv skrivning, medan vi från de borgerliga partierna markerat att vi inte har något emot att företagen stöder kulturinstitutioner och kulturevenemang under förutsättning att de därmed inte påverkar verksamhetens inriktning och den konstnärliga friheten och integriteten.

Kulturministern har i olika sammanhang talat om vikten av att staten även i fortsättningen tar huvudansvar för institutionernas basresurser och framför allt för den löpande driften. Sponsring kan ge värdefulla men marginella tillskott för "enstaka arrangemang eller avgränsade projekt". Jag har tyckt att det varit en både klok och realistisk inställning. Men om man läser direktiven till den kommitté som nu skall söka samla in pengar till ett nytt Wasamuseum, finner man att Bengt Göransson vill göra Wasavarvet till en självständig enhet, skild från statens sjöhistoriska museum. Denna enhet skall vara självfinansierad. En verksamhet som från första början har varit baserad på statligt ansvar och statliga åtaganden skall nu föras över till en stiftelse som skall vara självfinansierad. *Tala om helomvändning i kulturpolitiken!*

Nåja, det största problemet torde bli att fånga in företag som verkligen är beredda att svara för bygget av Wasavarvet, kostnadsberäknat till minst 140 miljoner, och samtidigt se till att driften sedan går ihop utan statliga tillskott. Det visar sig väl snart om detta Sveriges genom tiderna största kultursponsringsprojekt går att förverkliga. Och vad händer om det inte går? Då tvingas väl ändå staten gå in, för att fullfölja ett bygge som i dagarna har påbörjats?

Opposition lönar sig. Men gäller det även kungl. biblioteket? I våras motionerade jag tillsammans med ledamöter från andra partier om en samlad lösning av KB:s bygnadsfrågor i direkt anslutning till de nuvarande lokalerna i Humlegården. Ett enigt utbildningsutskott och en enig riksdag biföll motionen och band sig alltså för just den lösning som KB självt alltid förespråkade.

Nu hade jag väntat mig att detta skulle leda till resultat, men så tycks inte vara fallet. Utbildningsdepartementet har inte gjort något åt saken, och på byggnadsstyrelsen säger man bara rätt att "utbildningsutskottet inte förstår sig på byggnadsfrågor och följaktligen inte är något att bry sig om".

Nu vill jag fästa utbildningsministerns och kulturministerns uppmärksamhet på vad riksdagen uttalade i juni månad i år. Jag tror inte att man från regeringens sida öppet skall nonchalera vad riksdagen uttalat i en för den svenska forskningen och kulturen så central fråga som kungl. bibliotekets lokaler.

Anf. 4 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Tillåt mig, med hänsyn till den allmänpolitiska debattens karaktär, att ta upp två vitt skilda frågor, nämligen moderaternas reaktion i Storkyrkan i samband med riksdagens öppnande och Svenska arbetsgivareföreningens agerande i närradion.

Jag är kollektivt ansluten till svenska kyrkan, och jag har uppfattningen att kristendomen i grund och botten står på de svagas sida. Men om man ser på kyrkans historia kan man konstatera att kyrkan ofta har missuppfattat det kristna budskapet. Den har tagit ställning för de starka och privilegierade och t. o. m. ofta stått på förtryckarnas sida. Frikyrkorna revolterade en gång i tiden mot kyrkan, men tyvärr är de nya frikyrkorna i dag oftast ultrakonservativa.

Glädjande nog kan man dock konstatera nya signaler från kyrkligt håll. Det finns representanter för kyrkan som vågar göra någonting annorlunda och som tar ställning för freden och de svaga, fattiga och förtryckta. Men när de illustrerar sitt ställningstagande med levande exempel eller tar ställning till dagsaktuella frågor, då blir det liv och jämmer bland högerpolitiker här i landet. Så skedde också när Elisabeth Gerle berörde freden och flyktingpolitiken i sin predikan i Storkyrkan vid riksdagens öppnande. Hennes predikan ifrågasattes ju omedelbart av de närvarande moderaterna. Många blev faktiskt illa berörda av moderata riksdagsmäns reaktioner. Men det är inte min sak att börja penetrera Elisabeth Gerles budskap eller moderaternas förargelse. Vad jag vill ta upp är en helt annan sak i samband med gudstjänsten, en sak som förvånade några av oss men som gick helt förbi de flesta: Förbönstexten, som lästes upp av en annan präst, löd på följande sätt: "Till dig vill vi bedja om en barmhärtig framtid för vårt land, för dem som styr och regerar det, för alla som lever med oss i samma traditioner och samma språk."

Jag anser att även kyrkan borde tänka på att hundratusentals människor – utländska och svenska medborgare – är bosatta i Sverige vilka representerar andra språk och kulturer.

Det är tydligen olämpligt att tala om freden och om människokärlek, men det hade varit bra om de som kritiserade predikan också hade varit uppmärksamma på andra delar av innehållet i gudstjänsten.

Och nu, herr talman, till en annan fråga.

I sydvästra Stockholm, där jag själv bor, har vi en närradio som de lokala organisationerna har startat. Bland föreningarna finns SAF-Näringslivsradion.

I början av oktober sände SAF-Näringslivsradion flera timmars program om skatten på försäkringsbolagens förmögenheter, dvs. engångsskatten. Det gjordes i bästa – eller värsta – antilöntagarfondskampanjstil. Visst är det tillåtet att angripa socialdemokratiska skatteförslag t. o. m. med vulgära metoder – värre saker har man ju hört i närradion – men jag tycker att programmakarna borde ha gått emot eller i varje fall kommenterat röster som önskade att landets finansminister skulle gå samma öde till mötes som Olof Palme, för att nu återge en del av programinnehållet.

Men det är inte programinnehållet jag vill ta upp här, utan jag undrar: Vart leder utvecklingen i närradion? Programmet hade ingen lokal anknytning. Intervjuade var SAF-direktören och SPP-chefen, och programmet var helt styrt från Blasieholmshamnen. Utsändningsstudion fanns mig veterligt också där. Samtalen till studion under programmets gång kom enligt uppgift från övriga delar av landet. Så långt hörs inte 88,9 megahertz. Det kan inte ha varit meningen att lokalradion skulle bli språkrör för centrala institutioner eller organisationer. Givetvis hade man konstruerat ett system som gjorde det möjligt att påstå att näringslivet på lokalt plan stod bakom programmet. Det är inte det juridiska jag ifrågasätter – man får väl sända centralt producerade program också – utan det principiella som jag vill ta upp här. Programmet kan givetvis anmälas till radionämnden, eller också kan man ta upp frågan i Närradioföreningen Sydväst eller Närradioförbundet, men jag anser att frågan har större vidd. Fortsätter utvecklingen enligt SAF-Näringslivsradions metoder går idén om närradioverksamheten helt förlorad. Är det kanske meningen?

Anf. 5 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! "Det är dagens barn och ungdomar som skall bygga framtidens samhälle. Den uppväxande generationen måste därför ges goda förutsättningar." Så står det i årets regeringsdeklaration. Det är viktiga ord. Bakom dessa ord står nämligen en verklighet som de flesta vuxna inte tänker på eller låtsas om. Dagens barn har en helt annan barndom än alla vi som sitter i den här salen hade när vi var små. Och ändå hade också vi helt olika barndom. Vi är i olika åldrar, vi levde i olika samhällsklasser. Trots det kan man säga att dagens barn har en totalt annorlunda barndom än vad alla som nu är vuxna har haft.

Okunnigheten om denna nya barndom är skrämmande stor bland de vuxna. Och den tycks lika skrämmande stor även i de beslutande församlingarna. De politiskt valda stannar ofta vid att diskutera nivån på barnbidrag, vårdnadsbidrag eller vad vi nu väljer att kalla våra ekonomiska stödformer. Eller också – ännu värre – ropar man på fler poliser, som Carl Bildt gjorde i går. Ändå kunde jag skönja en begynnande förståelse i den debatt som fördes i går kväll kring våldet. Annars diskuterar vi nästan aldrig barnens i grunden förändrade villkor, och det är ju dem vi borde diskutera.

Så mycket i barnens uppväxtvillkor i dag är skrämmande och annorlunda, och det är ytterligt tveksamt om vi skulle vilja ha det så – om vi bara kunde bestämma. I dag låter vi samhällsutvecklingen rulla på. Den ekonomiska utvecklingen och den tekniska utvecklingen totalförändrar barnens liv. Efter

springer vi politiker med litet bidrag och litet barnomsorgsplatser – förvisso viktiga – men vi springer *efter*, aldrig före.

Vi sätter oss sällan ner och diskuterar utifrån våra olika ideologier: Hur skall en bra barnmiljö se ut – och hur borde den ekonomiska och sociala utvecklingen se ut för att detta skall bli verkligt?

I de nyliberala kretsarna får man naturligtvis inte heller göra det. Där är det ju bra att politiker lägger sig i så litet som möjligt. Man hänskjuter allt till den enskilda familjen. Men den enskilda familjen kan inte ensam påverka det som hela den industriella och ekonomiska utvecklingen skapat – det är omöjligt.

Hur ser då dagens barndom ut? Naturligtvis beror det mycket på var man bor och till vilken familj man hör. Men för många barn – åtminstone för storstadsbarnen – är känslan av att vara utslängd i universum, utan några trådar eller rötter, varken uppåt, nedåt, bakåt eller framåt, uppenbar. Tillvaron är förvirrad. Utbudet i samhället är stora och informationen ofta fullständigt motsägande. Den enskilda människan – det lilla barnet – blir väldigt liten i detta virrvarr av utbud. Tillvaron är för många klart ångestskapande.

I Stockholm är det ytterst vanligt – för att inte säga helt normalt – att man *inte* bor med båda sina föräldrar. Familjerna är små och splittrade. Syskonen är få. Grannarna på gatan kan inte på något sätt jämföras med dem i gårdagens samhälle, där man i omgivningen – på gott och ont – visste allt om varandra. Anonymiteten är stor för våra storstadsbarn i dag. Den enda fasta punkten för många barn är dagis.

Barnen tillhör inte självklart en social grupp. De definierar sig inte som arbetarbarn, ungarna i 55:an, Repslagargatans ungar eller byns barn.

Eftersom de inte tillhör någon direkt social grupp, i alla fall inte i egna ögon, finns inte heller några givna värderingar. Det finns inget klart mönster som gäller för alla. Det finns inga normer som alla självklart ställer upp bakom. Kanske är det därför behov i tonåren uppstår och blir så starka för en del att de väljer att bli punkare, skinheads osv.

Barnens liv är helt skilt från de vuxnas liv, därför att produktionen i dag sker utanför hushållen. Familjemedlemmarna – om det nu finns flera – lever i olika världar. Gårdagens samhälle, där jobb, familj och fritid ofta var samma sak, är borta. I det sammanhanget vill jag påpeka att även om kvinnorna skulle vara hemma några år mer än vad man vill i dag, så skulle det inte förändra de grundläggande skillnaderna mot förr. Produktionen sker i alla fall inte längre i hushållen. Detta kan inte ändras av nya vårdnadsbidrag.

Det är den ekonomiska utvecklingen som har förändrat grundvillkoren. Gårdagens barn levde med i samhällets produktion. Man visste vad det handlade om. Man visste vilka villkor som gällde.

Gårdagens barn fick ofta ta ansvar. De tvingades till hårt arbete. Syskonskarorna var stora, och inom barngrupperna fick barnen ofta uppfostra varandra utifrån de regler som omgivningen satt upp. Självfallet kvävdes mycket fantasi och många individuella begåvningar. Men jag tänker inte värdera det som förr var bra eller dåligt och jämföra det med dagens samhälle. Jag vill bara klart markera att dagens villkor är så annorlunda.

Gårdagens barn var rädda för tbc och för att föräldrarna skulle dö. Dagens

barn är rädda för krig – som de i massmedia sett så mycket av – och de är också rädda för skilsmässor.

Även om dagens barn går i nya, hela och rena kläder varenda dag och deras mödrar låter tvättmaskinerna gå dygnet runt och de får saker, mat och möjligheter till aktiviteter, är de rädda. Vilken dag som helst kan familjen gå sönder. Var och varannan dag är det ju någon ny kompis som får sina familjeförhållanden förändrade. Vår materiella trygghet kan aldrig kompensera den inre otryggheten. Å andra sidan är det naturligtvis yttre villkor som framkallar inre oro.

TV, video och kabel-TV har också drastiskt förändrat barnens villkor. I dag tillbringar en svensk tonåring nästan lika lång tid framför TV:n som i skolan. Det vore ytterligt märkligt om detta inte satte några spår. Nu kommer dessutom datorerna. Senast i går läste jag i tidningen Ny Teknik att man varnar för vad som kan hända med framtidens människor om barnen alltför tidigt börjar tänka datormässigt.

Många familjer har slutat att äta tillsammans. Man tar en smörgås när man har lust – maten får man i sig utanför hemmet. Måltiden som samlingsplats är borta i många hem. Det beror kanske på att de många aktiviteterna, vilka i och för sig kan vara bra, medför att familjemedlemmarna har olika tider. Ibland har de vuxnas ambitioner gjort att barnen har lika inrutade almanackor som den värsta ombudsman eller riksdagsledamot. I det sammanhanget vill jag signalera en fara i regeringsdeklarationen – dvs. om man tolkar den på fel sätt. Det står där: "Enligt regeringens mening är ungdomens möjligheter till en aktiv och meningsfull fritid en av våra viktigaste framtidsfrågor." Man talar då också om folkrörelserna och idrottsrörelsen. Jag håller naturligtvis med regeringen på den punkten. Men samtidigt vill jag varna för alla de aktiviteter som håller på att fullständigt slå sönder barndomen för många barn. För vad händer med ett barn som har almanackan fulltecknad hela veckan med tider för träning, balett, ridning, piano och fotboll? Jo, barnet springer efter skolan – i bästa fall hinner det först med ett snabbt besök på fritids, om sådant finns – i väg till olika grupper, som består av olika människor. Aktiviteten är rolig. Men hur blir det med vännerna? Får man några nära relationer, om man hela tiden kan bryta upp från en aktivitet – man springer ju ifrån konflikter och byter aktiviteter? Vad jag minns av den här staden är barndomens gårdar. Jag bodde på tre gårdar. På den första gården fanns det inga barn. Det var trist. Där ägnade jag mig i stället åt tanterna. På nästa gård var det dumma barn. Men jag minns dem – jag minns deras mammor och deras lägenheter och jag minns hur de hade det. På den tredje gården var alla snälla. Det är de här gårdarna som gav min barndom ett hemvist – min tillhörighet i livet. Jag tvingades lära känna människor som jag annars aldrig skulle ha lärt känna. Jag fick se miljöer som jag inte kunde välja bort. Jag lärde mig för livet.

Men de fritidsaktiviteter som jag deltog i minns jag inte mycket av. Jag kommer inte ihåg en enda av de människor som deltog i aktiviteterna. Jag har bara en suddig bild av själva aktiviteten – råbandsknopen i scouterna, kunskaperna om första förband i Röda korset, gitarrackorden i ABF-cirkeln. Jag kommer alltså inte ihåg några ansikten.

Vad jag vill säga med detta är att barnen måste få tid att leka, de måste få

tid att upptäcka vad man gör när det är tråkigt, vad man själv kan hitta på. Det barn som stressar runt, dimper en ledig kväll ner och stönar: Vad skall jag göra nu? Det är farligt. Barnen måste få nära relationer, som de inte kan springa ifrån – som de faktiskt kan göra om de byter aktivitet och grupp varje kväll.

Vi måste skapa lekmiljöer där barnen får träna sig själva, utan att vuxna alltid lägger sig i. Vi måste skapa en mening, en trygghet och en spänning i själva boendemiljön. Vi måste ge barnen en social tillhörighet, så att de får känna: Här hör jag hemma.

Att våldet nu breder ut sig, och det gör det bland barn och ungdomar i skolorna, har sin grund i anonymiteten. Det beror inte på att det finns för litet poliser, som det lät på Carl Bildt i går.

Vi måste ge barnen en mening i livet, en trygghet, en röd eller blå tråd att hålla sig till.

Det kommer annars att uppstå nya klasskillnader, som inte är direkt ekonomiskt betingade. I framtiden blir det lika viktigt att föräldrarna och omgivningen kan ge ett sammanhang, så att barnen ser sig själva som en del av samhället, där samhället är begripligt och inte en anonym massa där allt bestäms där uppe.

Vi måste som politiker diskutera den förändrade barndomen, som ekonomi, teknik och vuxnas förändrade kärleksliv har skapat. Vi måste diskutera vad som krävs för en bra barndom; vi får inte bara komma efteråt med våra åtgärder.

Regeringsdeklarationen får inte stanna vid ord. En rejäl satsning på barns miljöer och på dem som i olika sammanhang arbetar med dessa frågor måste göras. Jag tror det är dags att vi får en barnombudsman i Sverige, som kan bevaka barns miljö, säga ifrån, ja, t. o. m. gå in och stoppa farliga miljöer som skyddsombud kan.

Och framför allt: Vi politiker måste prata om vad det handlar om, inte sluta diskussionen när vi anslår nya pengar, eller än värre, tro att det är ett polisiärt problem.

Anf. 6 HÅKAN STJERNLÖF (m):

Herr talman! Vissa regioner i vårt land har sämre förutsättningar än andra att erbjuda en något så när trygg och allsidig arbetsmarknad. Det kan bero på klimatet, stora avstånd, bristande industritradition och kunskapsnivå.

För att kompensera dessa handikapp, som innebär att verksamheter inom dessa regioner inte kan konkurrera på likvärdiga villkor gentemot näringslivet i andra regioner, görs regionalpolitiska insatser.

Vi är överens om att regionalpolitiska åtgärder behövs. Vi har delade meningar om hur åtgärderna skall se ut. Vi moderater tror mer på generella sådana men kan givetvis acceptera selektiva insatser på orter och i regioner som drabbats mycket hårt.

Jag representerar en sådan region, Gävleborgs län. Sysselsättningsläget är mycket oroande. Svårast är situationen för ungdomar mellan 20 och 24 år, med en arbetslöshet på 11,4 % – högst i landet. Enligt länsarbetsnämndens rapport för någon vecka sedan räknar man med fortsatt ökning av arbetslös-

heten även under 1987. Nära 15 000 personer står nu utanför den reguljära arbetsmarknaden.

Vi har gjort vad vi kunnat inom länet med de medel som står till förfogande, men i rådande situation ser vi ingen annan utväg än att vända oss till statsmakterna. Det är av den anledningen som jag gör detta inlägg i den allmänpolitiska debatten. Jag utgår nämligen från att berört statsråd har något i sin akutväska.

Jag representerar således ett län som har mycket stora regionalpolitiska problem. Länet har haft kraftig befolkningsminskning under en följd av år. Problemen hänger samman med utvecklingen inom basnäringarna järn, stål, papper och massa. Sysselsättningen inom dessa områden beräknas minska även i fortsättningen.

Arbetsmarknadsläget i länet var föremål för en interpellationsdebatt här i kammaren förra veckan. Statsrådet Leijon meddelade då att ett sammanträffande med berörda kommuner skall ske i december. Det är bra. Förmodligen blir det bara ett sammanträde mellan två tåg. Det krävs rejälare tag. Vore det inte lämpligt att berörda departement för en tid framåt avdelade en handläggare som inventerade förutsättningarna för insatser i länet och att man därefter sydde ihop ett "paket"?

Men sysselsättning skapas inte på en dag. Företagsutveckling och nyetableringar tar tid. Under den tid vi arbetar med sådant är vi hänvisade till beredskapsarbeten, utbildning, introduktionsplatser och annat för att i görligaste mån behålla människorna kvar i sina bygder.

Men – det finns faktiskt arbetsobjekt att snarast sätta i gång med, exempelvis ombyggnad av E4 mellan Söderhamn och Hudiksvall och riksväg 83 mellan Ljusdal och Ånge, som befinner sig i ett bedrövligt skick. Byggandet av en ny kriminalvårdsanstalt i Hudiksvall är ett annat exempel.

Vi skall också komma ihåg att det redan finns instrument att använda:

Det s. k. sammanhållna länsanslaget är ett sådant. Besluten fattas på rätt nivå, där det finns kunskap om problemen. Erfarenheterna är goda. Finns det tillgång på bra projekt bör man kunna överföra AMS-medel till länsanslaget. Ökade medel är en bra regionalpolitisk insats. För Gävleborgs del är anslaget efter några få månader av budgetåret redan in-tecknat i form av ansökningar.

Utvecklingsfonderna är ett annat bra instrument. Fonden i Gävleborgs län har tyckt sig märka en efterfrågeförskjutning från rörelsekapital till investeringsmedel. Det är ett gott tecken. Företag vill investera i maskiner. I rådande läge bör fonden ges extra resurser för att gå ut till företagen – söka upp dem – och redogöra för vilka möjligheter som finns. Att kunna satsa mer på denna viktiga uppgift tycks inte vara möjligt, då administrationsanslaget är för lågt. SIND eller staten borde ta sig en funderare på detta. Det kanske inte är så mycket som krävs för att man skall kunna få i gång en omfattande uppsökande verksamhet.

Stiftelsen Industricentra, som är verksam på flera platser i Norrland, står i många fall med tomma lokaler. Vi måste på något sätt blåsa liv i verksamheten. Statens hållning till denna etableringsidé har varit litet sval. Det är synd. Vi måste ge dem som arbetar för stiftelsen stöd. Stiftelsen har många företagskontakter. Att hålla tomma lokaler tar på stiftelsens ekono-

mi. Nuvarande regler gör att man inte kan tillhandahålla lokaler på konkurrenskraftig hyresnivå. Det är faktiskt så att andra hyresvärdar kan erbjuda bättre villkor, även i överhettade områden. Se över reglerna, om ingångshyran t. ex., och överväg om det inte i rådande sysselsättningsläge vore bra att ställa extra medel till förfogande för litet PR-verksamhet för stiftelsen.

Herr talman! Det finns en grupp som enligt mitt förmenande inte fått det regionalpolitiska stöd som varit befogat. Det är yrkesfiskarna. Det är gott om fisk i Bottenhavet. Finska fiskare tar det mesta. Nu förstår jag att det är en avsättningsfråga och att läget när det gäller att göra reklam för fisk inte är det allra bästa efter Tjernobylyocken. Vad som nu är viktigt är att fiskarna får rejäl ersättning för skador som nedfallet har vållat så att de inte går över styr och sedan saknar ekonomiska möjligheter att återkomma när läget har blivit lugnare.

I min kommun finns det malm. I Enåsen bryter Boliden guld. Gruvan har fyra till fem år på sig. Man letar på platsen och i omgivningen efter nya fynd. Man undersöker underjordskvaliteten för att se om malmen är brytvärd. Man måste snart ta ställning till gruvans vidare öde. Vad som är bekymmersamt är att det är så svårt att hitta prospekteringspengar. Gruvan är självfallet en enastående tillgång för denna del av kommunen, och det vore väl inte något fel om staten tog kontakt med Boliden Mineral och med regionalpolitiska medel utvidgade prospekteringen.

Jag har pekat på en del möjligheter. Till detta skall läggas en mycket viktig sak: Vi måste ställa om länet inför den tekniska utvecklingen. Det talas om teknologispridning. Vi måste vara med. Vi får i det här avseendet pengar till högskolan i Gävle/Sandviken för att starta en material- och produktionsteknisk linje samt en dataingenjörslinje. Vi har fått drygt 7 milj. kr. Jag vet inte om det är till fyllest, men det är en god början.

Slutligen, herr talman: Gävleborgs län har problem. Vi behöver ett samlat grepp från regeringens sida.

Anf. 7 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! I likhet med Håkan Stjernlöf kommer jag att tala om mitt län – Gävleborg.

Gävleborgs län mår dåligt, och så har det varit en längre tid. Under de senaste tio åren har Gävleborg tävlat med tre andra län, Norrbotten, Blekinge och Värmland, om att vara sämst, att ha det största antalet arbetslösa i relation till befolkningen.

Dessa fyra län är de enda i hela landet med en arbetslöshet i åldrarna 16–24 år, som var högre än 4 % i augusti i år. Då låg vårt län på andra plats från botten. I september låg vi på fjärde plats tack vare kraftiga arbetsmarknadsåtgärder. Dessutom är arbetslösheten i Gävleborg högst i åldersgruppen 20–24 år – och i denna åldersgrupp hade länet landets högsta arbetslöshet på 11,4 %, före Norrbotten på 11,3 %. Riksgenomsnittet låg på 6,0 % i augusti.

Andelen 18–19-åringar i ungdomslag i länet har, som Håkan Stjernlöf också sade, under en längre tid varit den högsta i landet och uppgick till

13,8 % i augusti, att jämföra med riksgenomsnittet på 6 %. I Gävleborgs län minskade befolkningen mest i hela landet under förra året.

Någon ljusning kan tyvärr inte skönjas. I kommentarerna till arbetsmarknadsutsikterna för Gävleborg säger tf. länsarbetsdirektören: "Den ökning av arbetslösheten som började i mars 1986, kommer sannolikt att fortsätta under 1986/87. då det bl. a. finns en rad varsel om uppsägningar, som kan komma att verkställas under det närmaste året. Det torde dock, vad vi kan se i dag, bli fråga om en långsam ökning av arbetslösheten."

Jag vill gärna, herr talman, erkänna att det har vidtagits åtgärder för länet i positivt syfte. Gävleborg har fått del av regionalpolitiskt stöd, som till största delen kommit de kommuner till del som ingår i stödområdet.

Till positiva åtgärder kan också räknas Bergslagspaketet, som på sikt kan reda upp situationen i bruksorterna Hofors och Sandviken.

Men för närvarande är situationen så akut, att länet på kort sikt behöver en speciell satsning på arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Socialdemokraterna i Gävleborg skall därför företa en uppvaktning hos arbetsmarknadsminister Anna-Greta Leijon i början av december.

För att kunna lösa sysselsättningsfrågorna i Gävleborgs län på längre sikt behövs ett flertal olika politiska åtgärder. Det nuvarande samarbetet mellan berörda departement är bra och bådar gott för framtiden.

Utbildningsnivån i Gävleborg är oerhört låg vad gäller både högre utbildning och grundskole- och gymnasieutbildning. Den är ovanligt låg, inte enbart inom de äldre åldersgrupperna i länet utan även i yngre åldrar.

En arbetsgrupp, tillsatt av länsstyrelsen, har utarbetat ett flertal förslag till utbildningsåtgärder inom olika områden. Som motor i arbetet inrättas en forsknings- och utvecklingsstiftelse, som skall ta initiativ till, helt eller delvis finansiera och låta genomföra tillämpad forskning och utvecklingsarbete med syfte att främja en positiv utveckling av samhälle och näringsliv i Gävleborg.

Stora förväntningar finns i länet på regeringens satsning på Bergslagens tekniska högskola. Utbildningsprofilen förändras vid Gävle/Sandvikens högskola, som har tyngdpunkten lagd på teknik- och ekonomiutbildningar.

Målinriktade, men ändå breda utbildningar, som är plattformar för många arbetsfält, bör kunna erbjudas. Kursverksamhet av olika slag skall svara för specialiserade utbildningar, s. k. fort- och vidareutbildningar av redan yrkesverksamma.

Gävleborgs län behöver naturligtvis hjälp och stöd för att klara situationen genom *arbetsmarknadspolitiska* medel på, som vi hoppas, kort sikt, genom del av Bergslagspengar på bruksorterna för startande av nya verksamheter,

genom *regionalpolitiska* medel för start och utbyggnad av företag. Länet *behöver* fler små och medelstora företag.

Men de stora befintliga företagen behöver också få göra ombyggnader och investeringar i nya lokaler för att kunna klara konkurrensen och därmed behålla den nuvarande produktionen och arbetsstyrkan.

Länet behöver hjälp med utbildningspolitiska medel vid satsningen på det forsknings-, utvecklings- och utbildningsarbete som påbörjats.

I förra veckan, herr talman, hade vi ett 80-tal socialdemokratiska

riksdagsmän som gäster i Gävleborgs län. Då sade ordföranden i det socialdemokratiska partidistriktet, Sven Erik Lundahl, i sin presentation av länet ungefär så här:

Tidigare, när vi hade länsbokstäver i vårt land, hade Gävleborgs län bokstaven X – som betyder den okända faktorn, och okända har vi ju varit – men sedan en tid tillbaka skriver vi länet i siffror, i självdeklarationen bl. a., och då har Gävleborg nummer 21 och 21 betyder tur – *och nu måste det vara Gävleborgs tur.*

Så det vill jag också säga, herr talman, det måste vara Gävleborgs tur nu

1. så att man får hjälp till startande och utbyggnad av små och medelstora företag,
2. så att de stora befintliga företagen får del av investeringsmedel för att kunna klara sig, och
3. så att vi får ett rejält stöd för våra olika utbildningssatsningar med målet – ett Gävleborg mot år 2000 – för ett län i utveckling.

Anf. 8 BO LUNDRÉN (m):

Herr talman! Den offentliga sektorn i Sverige omfattar nästan två tredjedelar av samhällsekonomin. Det medför av naturliga skäl ett högt skatteuttag – drygt hälften av våra samlade inkomster går till skatter och avgifter.

Det är alldeles uppenbart att samhällsekonomin påverkas såväl av det höga skattetrycket som av skattesystemets struktur.

Skattetrycket i Sverige är t. o. m. så högt att det som kan kallas skatteplanering breder ut sig snabbt. Jag har noterat att även det socialdemokratiska partiet som organisation sysslar med vad som kanske skulle kunna kallas skatteplanering. Liksom ett antal andra människor i Sverige har jag fått en vackert tryckt broschyr från det socialdemokratiska partiets A-lotteri. På första sidan står det med stora bokstäver: "HÖGSTA VINST I STORA A-LOTTERIET 1 MILJON SKATTEFRITT".

När det socialdemokratiska partiet, som ju framstår som högskattesamhällets skapare och största försvarare, känner sig föranlåtet att för att kunna sälja egna lotter i sitt lotteri tala om att man kan vinna 1 miljon skattefritt, så har väl – det hoppas jag att finansministern också tycker – skattetrycket blivit alltför högt.

Man kan göra två reflexioner med anledning av detta brev från socialdemokraterna. Den ena är om det är rimligt att man enligt socialdemokraterna skall få vinna en miljon skattefritt genom att köpa en lott i det socialdemokratiska lotteriet samtidigt som det införs en engångsskatt, som slår mot de människor som långsiktigt sparar för sin framtida pension. Pensionssparandet har av de flesta, även av tidigare socialdemokratiska finansministrar, ansetts så viktigt att det faktiskt i viss utsträckning skulle gynna skattemässigt. Var finns konsekvensen? Man kan vinna en miljon skattefritt om man köper lotter i det socialdemokratiska partiets lotteri, medan man däremot om man sparar för sin egen ålderdom skall drabbas av en engångsskatt, med enorma summor som dras in till samhället. Finansministern kommer senare i dag att debattera engångsskatten med mig och en hel del andra ledamöter,

och det finns därför inte någon anledning för mig att nu ta upp den frågan.

Den andra reflexionen man kan göra är naturligtvis hur stor skada skattetrycket och skattesystemets struktur egentligen ställer till med. Vi har exemplet med A-lotteriet, som jag har redogjort för. Vi har ett så högt skattetryck och så höga marginalskatter att Sveriges riksdag har ansett sig tvingad att införa skattefrihet för inkomster av bärplockning upp till 5 000 kr., eftersom det annars inte skulle plockas några bär. Detta om något visar hur snett det har gått. På förslag av regeringen har vi tvingats att införa regler innebärande att utländska gästforskare i Sverige bara skall skatta för 70 % av sina inkomster. De skall alltså ha en tredjedel lägre marginalskatt än svenskar med motsvarande inkomster, eftersom det annars är svårt att få hit gästforskare. Det finns många andra undantagsregler.

Det är alldeles uppenbart att skattesystemet har många negativa verkningar. Skattetrycket är så högt att allt fler inte klarar sin egen ekonomi. Detta påverkar, som jag återkommer till, naturligtvis i hög grad den avtalsrörelse som nu pågår. Man klarar inte ekonomin efter skatt. På grund av att det offentliga tar in så mycket och man får behålla så litet, minskar alternativen. Människorna tvingas välja de subventionerade offentliga verksamheterna. Man har i realiteten ingen valfrihet. Detta leder också till att kostnadspressen minskar. Finns det få alternativ och valmöjligheter, kan kostnaderna lättare explodera. Det är väl också ganska klart att detta är en av orsakerna till att svensk offentlig sektor har betydligt högre kostnader för olika tjänster än exempelvis andra nordiska länder. Detta framgår av en nyligen publicerad utredning som statskontoret har gjort.

De höga marginalskatterna, vilka naturligtvis är en följd av det höga skattetrycket, gör att kraven i avtalsförhandlingarna på lön före skatt blir orimliga. Det är svårt att klara en avtalsrörelse, och detta framgår ju helt klart av dagsläget. Det höga skatteuttaget och skattesystemets struktur leder till snedvridningar när det gäller val mellan arbete och fritid. Men det leder också, vilket kanske diskuteras än mindre men är lika viktigt, till snedvridningar vid exempelvis beslut om investeringar av olika slag inom näringslivet.

Sverige har nästan världens högsta löner före skatt. Efter skatt är lönerna bland de lägsta i världen. Löneutrymmet för en industriarbetare har de senaste 20 åren ökat med ungefär 50 000 kr. räknat i dagens penningvärde. Av detta har nästan 90 % gått till skatt. Den ökning av skatteuttaget som vi har upplevt de senaste åren har alltså gjort att löneutrymmet till 90 % har in-tecknats av den offentliga sektorn. Detta leder till att den genomsnittliga inkomsttagaren i Sverige för egen del i dag bara förfogar över ungefär en tredjedel av vad han eller hon har arbetat ihop. Resten går till inkomstskatt, arbetsgivaravgifter eller konsumtionsskatter och andra punktskatter. Jämför man med de sju största industriländerna inom OECD, finner man att förhållandet där är det rakt motsatta. I dessa länder kan de enskilda människorna själva från början disponera över nästan två tredjedelar av sin inarbetade inkomst. Skattetrycket i vårt land tvingar enskilda människor och uppenbarligen också organisationer – och så även det socialdemokratiska partiet – till om inte ett bidragsberoende så åtminstone till att utnyttja den skattefrihet organisationslotterier i dag har. Högskattesamhället griper in i

och påverkar levnadsvillkoren för människor, så att de egna värderingarna när det gäller boende, barnomsorg och sjukvård får ge vika.

Frågan om skatteuttagets storlek är en av de allra viktigaste frihetsfrågorna. Ett högt skattetryck leder till mindre valfrihet genom att nettotinkomsten blir så liten att de flesta inte kan välja annat än den subventionerade offentliga verksamhet som politiker faktiskt väljer åt dem. Det bidragsberoende som växt fram och det minskade utrymmet för enskilt sparande gör att många blir helt utlämnade åt den politiska sektorn. Det är klart att i en sådan situation är det framför allt låg- och medelinkomsttagarna som drabbas.

Jag hörde i morse i morgonekot en diskussion om att en medelinkomsttagarfamilj med två barn inte har råd att bo i en nyproducerad fyrrarumslägenhet. Företrädare för hyresgästföreningen diskuterade detta med bostadsministern, som menade att man inte kan kräva att få bo i en fyrrarumslägenhet. Dessutom, sade han, har hyran inte stigit mer än konsumentprisindex utan tvärtom litet mindre.

Men den verkliga problemställningen missade både bostadsministern och hyresgästföreningen. Problemet är, som jag tidigare sade, att man får disponera så liten del av sina inkomster att man inte har råd att välja och prioritera en fyrrarumslägenhet, utan det blir som bostadsministern sade att just nu säger vi att man skall bo i en trerumslägenhet. Bostadsministern hoppades att vi – han menade säkert vi politiker – får råd att så småningom ge människorna fyrrarumslägenheter.

Det viktiga här är väl i stället att klara ut att människorna borde få disponera så stor del av sina inkomster att de skulle kunna välja en fyrrarumslägenhet, om de så önskade, framför att exempelvis satsa på utlandssemester, på en bil eller någonting annat. Rörelseutrymmet för de enskilda människorna är för litet.

Det som jag hittills talat om är problem med det totala skatteuttaget, hur mycket man faktiskt betalar i olika former av skatt. Ett annat problem är vad man betalar på marginalen, av den inkomstökning man får.

Marginalskatten är för genomsnittsinkomsttagaren högre i Sverige än i andra länder. Det leder naturligtvis till krav på större nominella lönelöft, vilket driver upp inflationen och försämrar konkurrenskraften. Det är faktiskt på det viset att hade vi inte genom dollarfallet haft en situation där den svenska kronan gentemot vissa valutor i realiteten devalverats, hade konkurrenskraften försämrats de senaste åren. Men nu har vi fått en respittid, trots att lönekostnadsutvecklingen i Sverige har varit alltför hög jämfört med andra länder. Det problemet återstår alltså, eftersom vi inte kan räkna med att dollarfall och andra länder i fortsättningen kommer att hjälpa till att lösa våra problem.

De höga marginalskatterna och naturligtvis också det höga skatteuttaget bidrar starkt till den låga tillväxttakt i ekonomin som vi har i Sverige. Jag upprepar vad jag sade i juni i en debatt om skatterna här och som har lika stor relevans fortfarande: Om vi i Sverige haft samma utveckling av bruttonationalprodukten sedan 1970, dvs. de senaste 15–16 åren, som genomsnittet för OECD-länderna, hade vi detta år kunnat disponera inte mindre än ungefär 150 miljarder kronor mer, 18 000 kr. per svensk medborgare.

Den lägre tillväxttakten för Sverige jämfört med snittet för OECD

sammanfaller faktiskt med en mycket kraftig uppgång av skattetrycket och också en kraftig uppgång av marginaleffekterna, detta trots den skatteomläggning som genomfördes 1983–1985.

I våras ville inte finansministern medge att det finns ett samband mellan tillväxttakt, skattetryck och skattestruktur. Jag hoppas att han har ändrat uppfattning under sommaren – vissa uttalanden ger vid handen att så är fallet – och det bör naturligtvis också leda till att han drar konsekvenserna när det gäller den framtida skattepolitiken. Alldeles uppenbart har vi en lägre tillväxttakt än vi skulle kunnat ha i Sverige, därför att vi har så högt skattetryck och så höga marginalskatter.

Det är ändå den ekonomiska tillväxten som är det viktiga för att på sikt garantera välfärden. I en stagnerande ekonomi hjälper inga skatteomläggningar, där man tar från en grupp och ger till en annan grupp, med missnöje och protester som följd. Det som kännetecknat det svenska samhället tidigare har ju varit att vi gemensamt har arbetat för att öka de totala resurserna, att vi har fått mer pengar att fördela. Det är ju en sådan politik vi också i fortsättningen måste försöka driva.

Som jag sade förut, påverkas avtalsrörelsen – och de tidigare avtalsrörelserna också naturligtvis – av skattesystemet på två sätt. För det första skapar den en snedfördelning mellan den offentliga sektorn och de enskilda människorna när det gäller tillväxten av våra resurser. Detta skapar ett uppdämt tryck. Människorna menar naturligtvis att det inte bara är den offentliga sektorn som skall dra fördel av tillväxten i ekonomin. Detta uppdämda tryck gör att lönekraven efter hand stegas.

De marginalskatter vi har skapar redan problem. När detta tryck så småningom skall växa fram till lönekrav blir de nominella lönekraven mycket höga.

De sänkta marginalskatter för normalinkomsttagare och andra som vi moderater föreslagit skulle väsentligt förbättrat möjligheten att klara avtalsrörelsen i år utan för höga löneökningar. Men regeringen ville inte föra en sådan politik.

Skattesystemet är alltså negativt för samhällsekonomin och för oss alla. Ibland förefaller finansministern medveten om detta. Vi har läst intervjuer i tidningen Östra Småland, och vi har läst andra uttalanden av finansministern. Tyvärr drar ögonblicken av klarsynthet snabbt förbi. Skatterna höjs som vanligt, även om formerna varierar från engångsskatter till andra skatteformer.

Herr talman! Den amerikanska skatteomläggningen kommer naturligtvis att påverka Sverige, liksom andra länder. Det är omöjligt att i längden upprätthålla så stora skillnader i beskattning som kommer att uppstå nästa år och framöver. I USA kommer en normalinkomsttagare att betala mellan 15 och 20 % av sina inkomstökningar i skatt – i Sverige är det 50 %. Den maximala marginalskatten i USA uppgår till någonting mellan 28 och 35 %, beroende på de lokala delstatliga skatterna – i Sverige till 75 %.

Vad tänker då finansministern göra? Det har antytts att en skatteomläggning skall komma 1988. Hur skall den i så fall se ut?

Enligt Dagens Nyheter är finansministern så rädd för sina egna tankar att han inte vågar offentliggöra dem, men är det inte rimligt att landets

finansminister faktiskt vågar stå för vad han tycker och talar om för riksdagens ledamöter vad han har för ambition?

Tydligen är det meningen att denna omläggning skall utformas internt inom det socialdemokratiska partiet och internt i finansdepartementet.

Varför, herr finansminister, skall inte en för framtiden och ekonomin så avgörande fråga beredas i en öppen debatt, genom sedvanligt utredningsarbete, och där finansministern vågar stå för vad han faktiskt tycker?

Vi moderater menar att det som krävs är en planmässig sänkning av skattetrycket. Det ger utrymme för alternativ. Det leder till kostnadspress och ökar valfriheten för människorna.

Det är framför allt inkomstbeskattningen som måste reformeras, därför att det är den som leder till de största snedvridningarna både när det gäller människornas val och när det gäller företagens val. Vi menar att man så småningom – och ganska snabbt med tanke på de internationella reformerna – måste gå ned till en maximal marginalskatt på 50 %.

Vi måste ha en reformerad företagsbeskattning – och på det området har vi faktiskt en utredning under arbete – som leder till att man som komplement till den sänkta beskattningen av fysiska personer får en reducerad bolagsskattesats, att man avskaffar dubbelbeskattningen, att man minskar inlåsningseffekterna och ökar kapitalets möjligheter att fungera i form av ökade investeringar och ökad produktion.

Vi måste också förbättra tillväxttakten och villkoren för egna företagare. Utgångspunkten för skattedebatten måste i fortsättningen vara en ökad tillväxt i samhällsekonomin.

Anf. 9 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Det ekonomiska läget i Sverige kan karakteriseras av att arbetslösheten minskar, inflationen sjunker, underskotten gentemot utlandet såväl som i de offentliga budgetarna är borta. Är då den ekonomiska politiken något att bråka om?

Enligt min mening är svaret ja. I stor utsträckning är det nämligen så, att det som går bra i den svenska ekonomin beror på att saker och ting har hänt i vår omvärld som gynnat Sverige. De problem som den internationella utvecklingen inte har kunnat lösa är fortfarande inte lösta. Regeringen har under fyra år levt högt på devalveringarna, på internationell högkonjunktur, på sänkta oljepriser och andra råvarupriser, på lägre dollarkurs och lägre internationella räntor. Jag menar att det vore både oansvarigt och lättsinnigt att bygga den ekonomiska politiken på en permanent högkonjunktur utomlands, men detta är i praktiken vad man gör. Regeringen tycks sakna en strategi för att komma till rätta med de strukturella obalanser som fortfarande finns.

Folkpartiet har under en följd av år lagt fram konkreta förslag om vad som behöver göras. Det handlar om marginalskattesänkningar, det handlar om avregleringar, det handlar om slopade monopol inom tjänsteproduktionen, det handlar om sparfrämjande åtgärder både för hushållen och för näringslivets försörjning med riskvilligt kapital, det handlar om mindre styrningar av näringslivets investeringar, och mycket annat.

Regeringen brukar tala om sin politik som den tredje vägens politik, att

både arbeta och spara sig ur krisen. Statsministern sade i går att det är denna politik som lagt grunden för fortsatt positiv utveckling. Det påståendet måste, herr talman, bygga på en missuppfattning. Det finns tyvärr inte särskilt många positiva signaler om den framtida ekonomiska utvecklingen.

I förra veckan kom en skrivelse från regeringen till riksdagen om vad som händer i ekonomin i år och nästa år. Skrivelsen är en serie varningssignaler om problem som väntar runt hörnet:

För det första: Tillväxten i ekonomin blir låg i år och väntas sjunka ytterligare nästa år. Den har tyvärr sjunkit kontinuerligt sedan 1984. I andra länder ökar tillväxttakten. Så icke i Sverige – där avtar den och blir bara något mer än 1,5 % enligt regeringens bedömning.

För det andra: Större delen av tillväxten kommer från ökad konsumtion, inte alls från ökade investeringar och ökad nettoexport. 1985 kom bara en fjärdedel av tillväxten från kapitalbildningen, och i år och nästa år blir det bara en dryg tiondel. Detta är precis motsatsen till vad som krävs för att få ordning på ekonomin, både enligt den senaste långtidsutredningen och enligt regeringens egna treårskalkyler i kompletteringspropositionen i våras.

För det tredje: Bytesbalansens överskott i år beror till största delen på halverade oljepriser. Nästa år kommer överskottet att sjunka. De svenska företagen fortsätter att förlora marknadsandelar både på hemmamarknaden och på exportmarknaderna.

För det fjärde: Inflationsprognosen har tvingats uppåt, och den ligger nu farligt nära de 3,2 % där rätt till omförhandlingar på arbetsmarknaden uppkommer. Om man rensar bort betydelsen av lägre oljepriser och lägre räntor, så stiger priserna i Sverige lika mycket i år som förra året, med 5,5 %. Det innebär att inflationstakten är ungefär 2 procentenheter högre i Sverige än i flera viktiga konkurrentländer.

För det femte: Den kommunala expansionen blir för stor. I år väntas den bli nästan 2 % och nästa år ungefär 1,5 %. Enligt regeringens egna bedömningar bör den vara högst 1 %.

För det sjätte: Arbetslösheten är fortfarande alldeles för hög – speciellt i en högkonjunktur. Nästa år väntas sysselsättningen öka lika mycket som utbudet av arbetskraft. Någon sänkning av arbetslösheten blir det alltså inte.

Herr talman! Varningssignalerna gäller inte någon avlägsen framtid. De här problemen kommer att göra sig gällande inom de närmaste 12–18 månaderna i Sverige. Det som behöver göras för att få balans i ekonomin bör rimligen påbörjas så snart som möjligt. Jag citerar ur skrivelsen: "För att uppnå full sysselsättning och samhällsekonomisk balans på längre sikt är det nödvändigt dels att BNP-tillväxten blir något starkare än 1986 och 1987, dels att kapitalbildningen ger ett större bidrag till denna tillväxt."

Senare i skrivelsen finns för säkerhets skull samma varning ytterligare två gånger. Jag misstänker att finansministern inte skulle skriva på detta sätt om han inte var orolig. Det är inte så enkelt som att Sverige är "på rätt väg", som budskapet var för ett år sedan i valrörelsen. Jag vill därför fråga finansministern: Vilken beredskap har regeringen för att komma till rätta med de problem man uppenbarligen är medveten om och så tydligt visar sin oro för?

Det vore bra om finansministern var lika uppslagsrik när det gäller att ta itu med dessa problem som när det gäller att hitta på nya skatter.

Av skrivelsen framgår att det totala skattetrycket nästa år gör ett raskt skutt uppåt till över 52 %. Kanske blir det nära 53 % om det blir 20 miljarder kronor, och inte 15 miljarder, som finansministern på ett bräde håvar in från 4 miljoner pensionssparare via den s. k. engångsskatten.

Finansministern har under sommaren hittat på ytterligare ett skattehöjningsförslag, nämligen skatt på de anställdas vinstandelar. Pensionsskatten och skatten på andel-i-vinst har det gemensamt att de båda drabbar hushållens långsiktiga sparande. Hushållens sparande är redan i dag katastrofalt lågt i Sverige. Det är just bara pensionssparandet och sparandet i vinstandelar i det egna företaget som ökar. Enligt socialdemokratisk ideologi är det enskilda sparandet uppenbarligen en styggelse och måste därför begränsas genom skattehöjningar.

”Det är graden av utjämning som visar på sinnet för rättvisa”, sade statsminister Ingvar Carlsson på Livsmedelsarbetareförbundets kongress i våras. Bengt Westerberg tog upp detta påstående i går, men statsministern kommenterade det inte mycket.

Jag frågar om finansministern håller med om att graden av utjämning visar på sinnet för rättvisa. I så fall kan alla landets sparare vara ganska säkra på, för att inte säga alldeles övertygade om, att det blir fler s. k. engångsskatter. Så fort avkastningen på någon viss sparform överstiger vad finansministern anser rimligt kommer en ny s. k. engångsskatt.

Allemanssparandet har t. ex. fortfarande en bra skattefri avkastning, likaså sparandet i allemansfond. Kan finansministern garantera att inte dessa eller andra sparformer kommer att drabbas av en s. k. engångsskatt i framtiden?

I gårdagens debatt sade skatteutskottets ordförande Jan Bergqvist att engångsskatten skulle bidra till en sanering av statens finanser. Det motivet trodde jag hade förts bort ur debatten, eftersom Kjell-Olof Feldt har sagt att de pengar som skall tas in från vissa pensionärer skulle betalas ut till andra pensionärer. Jag skulle därför vilja få ett auktoritativt besked på frågan: Skall engångsskatten användas för att förstärka budgeten och minska upplåningen, eller skall den användas för nya utgifter?

Herr talman! I lagrådsremissen om engångsskatten betonas den fördelningspolitiska s. k. rättvisan i detta förslag. Regeringen anser tydligen att det är rättvist att ta från den som sparar för att ge till den som inte sparar. Vi i folkpartiet tycker att detta är i högsta grad orättvist. Av alla protester mot pensionsskatten att döma är de människor många som delar folkpartiets uppfattning, medan regeringen tycks vara ganska ensam om sin definition på rättvisa.

Finansministern har många gånger uttalat sig om den framtida skattepolitiken. Vissa uttalanden har uppenbarligen vid närmare eftertanke känts besvärande, t. ex. den intervju i höstas i tidningen Östra Småland som Bo Lundgren tog upp och det som återfinns i s. k. Samtalsboken från 1984. Jag skall inte läsa högt ur dessa skrifter, eftersom jag misstänker att både kammarens ledamöter och finansministern är väl förtrogna med texten.

Skattedebatten har på senare tid fått ytterligare näring genom den rapport Enhetlig inkomstskatt som ett antal experter utarbetat på SACO/SR:s uppdrag. Man kan ha olika uppfattning om både enskildheter och totalbilden

i denna rapport, men där görs ändå en både genomgripande och intressant analys.

I den debatt som denna rapport har skapat har finansministern sagt att några genomgripande skatteförslag inte är att vänta från regeringen under den närmaste framtiden. I stället skall en intern arbetsgrupp tillsättas inom regeringen eller möjligen inom det socialdemokratiska partiet, och förslag är att vänta våren 1988, som också Bo Lundgren nämnde. Därför vill också regeringen vänta med att ta ställning till kapitalvinstkommitténs förslag om realisationsvinstbeskattningen.

Men det är faktiskt inte så mycket tid kvar till våren 1988. Nog måste väl landets finansminister i dag ha någon uppfattning om vilka riktlinjer som skall gälla för en sådan "stor" skatteomläggning. Nog måste landets finansminister ha någon aning om i vilken riktning skattesystemet enligt hans uppfattning skall utvecklas.

Ta t. ex. marginalskatterna: Skall de i framtiden bli högre eller lägre?

Ta inflationsskyddet: Skall det finnas ett skydd mot att inflationen smyghöjer inkomstskatten eller inte?

Ta det totala skattetrycket: Är utgångspunkten för finansministerns tänkande att det skall höjas, sänkas eller vara oförändrat?

Ta företagsbeskattningen: Delar finansministern industriministerns uppfattning att förmögenhetsbeskattningen av småföretagens arbetande kapital kan tas bort, eller gör han det inte?

Ta dubbelbeskattningen på aktieutdelningar: Är det finansministerns ambition att försöka avskaffa den, eller anser han det oväsentligt?

Finansministern kan givetvis svara att dessa och andra frågor om det framtida skattesystemet vill han ännu inte ta ställning till. Men jag menar att landets finansminister måste ha någonting att säga om den grundläggande inriktningen av en skattereform. Jag tror att många med mig väntar sig något slags uttalande från finansministern i denna fråga.

Anf. 10 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Det är naturligtvis lätt att instämma i att vi inte har någon permanent högkonjunktur och inte heller några ständiga oljeprissänkningar eller en ständigt sjunkande dollarkurs – en del av det Anne Wibble nämnde tidigare. Kort sagt: Det finns ingen anledning att slå sig till ro med dagens sysselsättningssituation, t. ex. Vi har egentligen rätt allvarliga tecken i de siffror som redovisas. Vi har klart högre arbetslöshet i dag än vid motsvarande konjunkturlägen tidigare, och vi har en aviserad minskning av nettoökningen av antalet anställda framöver. På den här punkten skulle jag vilja fråga finansministern direkt vilken beredskap regeringen har för att förebygga en snabbt ökande arbetslöshet under en kommande lågkonjunktur.

En framgångsrik ekonomisk politik och skattepolitik kräver långsiktighet och konsekvens. Fasta spelregler och klart angivna förutsättningar behövs för att samhällets olika aktörer skall veta vad som gäller och förhoppningsvis kunna ge sin positiva medverkan till ett förverkligande av statsmakternas intentioner. Ju bättre förankring som kan uppnås för den förda politiken, desto bättre blir också resultatet jämfört med uppsatta mål.

Jag tror detta är en någorlunda gemensam uppfattning, men jag skall

använda det här anförandet till att peka på att handlandet inte överensstämmer med detta. Mycket av den debatt som förts här i riksdagen och den kritik som riktats mot regeringen på det ekonomiska området handlar om just bristande konsekvens. Låt mig kortfattat ta upp några exempel där regeringen enligt vår uppfattning har brutit.

De socialdemokratiska regeringarna har efter skiftet 1982 försökt illustrera kravet på långsiktighet och konsekvens genom begreppet "den tredje vägens politik". När den först beskrevs skulle den, kort uttryckt, inte innebära någon ensidig åtstramning av efterfrågan och inte heller någon ensidig expansion. Därmed tog regeringen avstånd från de 1983 gällande utländska ytterlighetsalternativen i exempelvis England och Frankrike. Som en engångsåtgärd genomfördes devalveringen med 16 % hösten 1982. Det var ett första steg, som sedan kombinerades med ett investeringsprogram.

Redan här börjar inkonsekvenserna. Efter devalveringen 1982 har devalveringen av den svenska kronan till viktiga konkurrentländers valutor fortsatt – det gäller inte minst yen och D-mark. Om inte första steget genomförs på det sätt regeringen sagt, påverkar detta naturligtvis dess trovärdighet i fortsättningen.

Steg två var att långsiktigt få ned prisstegringarna till en lägre nivå. Det gällde att bekämpa de prisstegringar som blev en följd av devalveringen, och lönekostnadsstegringen skulle man hålla tillbaka bl. a. genom att skapa trovärdighet åt inflationsbekämpningen och genom "en fördelningspolitik som upplevs som rättvis av breda befolkningsgrupper".

Vi vet hur regeringens fastlagda inflationsmål år efter år har, i negativ mening, överträffats. Den påverkan man ville skapa genom denna "förväntningspolitik" har helt enkelt misslyckats. En av de grundläggande poängerna i 1983 års ekonomisk-politiska propositioner var just att skapa förväntningar om att regeringen skulle klara inflationsbekämpningen och den vägen motverka kompensationsstänkandet i samhället. I stället urholkades trovärdigheten.

Fördelningspolitiken har inte upplevts som rättvis. De s. k. upproren i olika delar av landet under det senaste vinterhalvåret talade sitt tydliga språk. Avtalsrörelsens förlopp och fördelningspolitiska konflikter bekräftar bilden både när det gäller bristerna i trovärdighet för den ekonomiska politikens resultat avseende inflationsbekämpningen och därmed realinkomstutvecklingen och när det gäller upplevd rättvisa mellan olika grupper.

Det saknas ju inte material att begrunda om man vill avläsa devalveringens fördelningspolitiska effekter efter 1982. Vi kan se på vinstutvecklingen: ojämnt fördelad mellan företag av olika storlek, beroende på exportinriktning, hemmamarknadsorientering etc. Börskursutvecklingen har, oavsett om vi har haft omsättningsskatt på aktier eller inte, gått i en och samma riktning, dvs. uppåt. När det gäller pensionärernas situation har det framförts krav på kompensation, och regeringen har givit icke uppfyllda löften. Beträffande löneglidningen kan vi konstatera att denna fortsatt och i sin tur skapat spänningar. Dagens diskussion om följsamhetsklausuler är visserligen inte ny, men den har sin grund bl. a. i devalveringens långsiktiga konsekvenser, dvs. olika konsekvenser på olika områden.

Med detta vill jag inte på något sätt provocera Kjell-Olof Feldt eller inleda

honom i frestelse att säga något om avtalsrörelsen. Anledningen till problemen är ganska uppenbar vid det här laget: det blir bara dyrare varje gång Kjell-Olof Feldt yttrar sig i den frågan. Vi har inte råd med fler in hopp.

Däremot vill jag påstå att en viktig förklaring till dagens konflikter är oklara signaler till aktörerna på arbetsmarknaden. Att ge signaler som gör att arbetsmarknadens parter vet vad de skall rätta sig efter i avtalsrörelsen är naturligtvis lika viktigt som att lyssna till det rop på klara signaler som hördes från Harpsund när regeringen träffade de stora företagen.

Signalerna har varit många. Ibland har de varit motstridande, och ibland har de givits vid fel tidpunkt. Efter den här avtalsrörelsen blir det helt nödvändigt med en djupgående analys inte bara av skendet utan också av de utgångsförutsättningar som gällt för årets avtalsförhandlingar. Diskussionen skall då enligt min mening inte få "snävas till" genom att ensidigt inriktas på exempelvis huvudavtalet, strejkrätten eller den typen av institutionella förutsättningar. Det handlar också om de ekonomisk-politiska förutsättningarna och de signaler som arbetsmarknadens parter har haft att rätta sig efter.

Sverige är ett utomordentligt utlandsberoende land. 400 000-500 000 människor arbetar dagligen i vårt land med att producera varor och tjänster för avsättning utanför landets gränser. Dessa arbetstillfällen liksom de importkonkurrensberoende jobben här hemma är på ett helt avgörande sätt beroende av vad som händer i vår omvärld och vad vi ställer till med här hemma som påverkar våra konkurrensrelationer med omvärlden.

Jag har nämnt devalveringarna 1981 och 1982 – i synnerhet den stora konkurrensdevalveringen på 16 % i oktober 1982.

Enligt centerpartiets mening kom dessa devalveringar rätt i tiden men löste inte de grundläggande strukturproblemen i svenskt näringsliv. De kanske underlättade glömskan i stället. Det kan vi riskera att bli påmind om på ett ganska brutalt sätt – precis som Bergslagen i dag – när den internationella högkonjunkturen inte längre döljer dessa strukturella problem.

Devalveringarna omfördelade från dem som inte kunde kompensera sig till dem som så kunde. Det gäller inom löntagarkollektivet. Det gäller pensionärerna och dem som äger reala värden och dem som inte gör det. Det är självklart att detta ökar de fördelningspolitiska spänningarna i samhället.

Konkurrensdevalveringen innebär att exportnäringarna gynnas i första hand. Det resulterar i sin tur i höga nominella vinster i ett antal spektakulära företag. Det underlättar inte avtalsrörelser och ger ingen representativ bild av näringslivets villkor som helhet. Det främjar såväl ekonomisk koncentration som geografisk koncentration. Vi kan avläsa en del av förmögenhetskoncentrationen i Stockholmbörsens aktiekurser, som stiger oavsett omsättningskatter på aktier. Så går politikens och ekonomins koncentrationsintressen hand i hand.

Samtidigt vet vi av egen erfarenhet och andras erfarenhet att de stora företagen med de stora förmögenhetskoncentrationerna och den höga likviditeten inte svarar för motsvarande ökning av investeringarna i tillverkande industri. Det är de små och medelstora företagen som kan skapa ny sysselsättning genom investeringar, trots att många av dem är investeringssvaga tjänsteproducerande företag. De sätts i strykclass genom den förda

ekonomiska politiken. Därmed ökar klyftorna mellan regionerna. Dit där de stora vinsterna koncentreras, dit dras också människorna.

Industriministern har inte, oavsett vilka intentioner han har, en chans mot Kjell-Olof Feldts egen flyttlasspolitik. I det här fallet är Feldts tredje väg enkelriktad. Den leder bara till mer och mer koncentration, vars kostnader får bäras av enskilda, medan intäkterna koncentreras till ett fåtal – till staten och till storföretag. Det är de flyttande som får bära bördan av socialt påtvingad omställning, bostadsköandet i främst Storstockholmsområdet, de långa och allt längre arbetsresorna, den sämre miljön som följer i koncentrationens spår.

Nu möts vi i den här regionen återigen av krav på storutbyggnader, dessa socialt undermåliga samhällsbyggen som måste till för att göra livet möjligt också för flyttlassens folk. Till sist drabbas vi alla – de som flyttar in i dag, vi som flyttat in och köat förut. Samtidigt underminerar vi framtidstro och förutsättningar för regional balans i de avfolkningsbygder som släpper till folk.

Detta är ytterligare exempel på fördelningspolitikens misslyckande. Det är den andra punkten i den tredje vägens politik som man sade att man särskilt skulle ägna sig åt.

För att summera vill jag säga att den tredje vägens politik inte har genomförts enligt avsikterna, i varje fall inte enligt de som refererades 1983. Både därför och på grund av bristande konsekvens har den byggt in starka fördelningspolitiska spänningar i det svenska samhället som det tar tid att övervinna. Några grundläggande svar på dessa frågor finner man inte heller i regeringens skrivelse till riksdagen med bedömning av den ekonomiska utvecklingen.

Under sommaren har vi som bekant fått två besked som tyvärr understryker det jag inledde med att tala om, nämligen oklarheten om spelreglerna och – där vill jag ha ett klargörande – den bristande förankringen. Jag avser den s. k. engångsbeskattningen på livförsäkringsbolagens pensionstillgångar och det aviserade skatteförslaget, som skall produceras i finansdepartementet.

Om man vill skapa förutsättningar för aktörer att veta vilka statsmakternas intentioner är, kan man aldrig handla på det sätt som regeringen har gjort när det gäller engångsskatten. Det skapar förvirring, det skapar vrede och det skapar en känsla av orättvisa. Detta gäller alldeles oavsett hur förslaget ser ut, för det är inte berett, inte diskuterat och inte förankrat.

Alla är överens om att det svenska skattesystemet har betydande brister. Vi behöver ett systemskifte, för att nu använda ett gammalt och förbrukat ord. Problemet är att vi har en sådan skattenivå att det är näst intill omöjligt att utan mycket stora övergångsproblem byta system. Ungefär så resonerar utgiftsskattekommittén. De problemen möter oss oavsett vilken förändring vi väljer, naturligtvis även det av SACO/SR lanserade förslaget.

Därför blir det mer nödvändigt än någonsin att brett förankra skattepolitiken i det svenska samhället – om man verkligen vill ha ett systemskifte. I annat fall kommer det inte att fungera. Eftersom arbetsmarknadens parter i så hög grad har låtit sitt förhandlande påverkas av det system vi har, är det självklart att det krävs både en bred facklig förankring och en bred politisk

förankring. Hur tänker regeringen tillgodose detta krav? Vilka är era egentliga intentioner?

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

Allmänpolitisk debatt

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 11 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Fru talman! Den ekonomiska politiken är det viktigaste verktyget i samhällsbygget. Genom olika beslut om den ekonomiska politikens utformning bestäms i hög grad vilken typ av samhälle människorna får som sin vardag. Det mesta påverkas genom ekonomisk-politiska beslut:

- Fördelningsfrågorna påverkas i hög grad och debatteras ofta skarpt.
- Hur många människor som skall ha ett arbete påverkas.
- Löneutvecklingen och den reala köpkraften påverkas.
- Industristruktur, regionalpolitik och utrikeshandel är också föremål för ekonomisk-politiska åtgärder och påverkas därför starkt.
- Tillgängligheten av samhällsservice som vård, daghem, kollektivtrafik och annan liknande verksamhet kan också påverkas med den ekonomiska politiken.
- Även maktförhållandena i samhället påverkas i negativ eller positiv riktning, sett ur den vanlige lönarbetarens perspektiv, genom ekonomisk politik. Klassförhållanden kan ändras.

För varje politiskt parti är det naturligtvis en huvudfråga att utforma en ekonomisk politik som tar hänsyn till partiets långsiktiga målsättning samtidigt som viktiga dagsfrågor får sin lösning.

För de borgerliga partierna är det ett självklart huvudintresse att begränsa de lönarbetandes inflytande och makt samt att skydda starka kapitalintressen. Ett bevis för detta är deras aggressiva ställningstaganden t. ex. i fråga om en engångsskatt på stora förmögenheter.

För de partier som har sin bas i väljare bland vanliga löntagare, arbetare och tjänstemän – de må vara privat eller offentligt anställda – borde det vara en självklarhet att med sin ekonomiska politik främst gynna den breda majoritet av befolkningen som lever under vanliga förhållanden, med ganska måttliga inkomster och i en vardag som de flesta kan känna igen.

Fördelningspolitiken, rättvisefrågorna, rätten till arbete och frågorna om makten över den ekonomiska utvecklingen har därför under arbetarrörelsens historia varit huvudfrågor.

Från min utsiktspost – naturligtvis till vänster i politiken – är det självklart att en bedömning av den förda regeringspolitiken görs med utgångspunkt i dessa frågor och i de långsiktiga målsättningarna.

Regeringen har genom sin politik, som benämns den tredje vägens politik och som tidigare i dag har kritiserats från borgerlig utgångspunkt, försökt att hävda att man funnit lösningar på de frågor som dagens ekonomiska utveckling ger upphov till. Man hävdar att man – i jämförelse med de borgerliga partiernas sexåriga välde – har klarat sig väldigt bra. Det går bra för Sverige, säger man.

Men för det första är det inte särskilt meriterande att jämföra sig med de

borgerliga och att hävda att de har varit sämre. Jag tycker att det är en otillräcklig jämförelse.

För det andra finns det en rad verkligt stora problem att kasta sig över när det gäller den ekonomiska politiken men som inte berörs av den tredje vägens strategi utan lämnas åt sidan.

Regeringen pekar själv på några av problemen i sin senaste redogörelse för tillståndet i ekonomin.

Det kommer förmodligen att uppstå problem när det gäller att fullfölja den exportstrategi som den tredje vägens politik innebär, eftersom åtstrammingspolitik kan komma att föras i viktiga köparländer. Man nämner de nordiska länderna, vilka är våra viktigaste handelspartner.

USA-marknaden, som är oerhört viktig för vår export, kan komma att begränsas på grund av att man i USA har stora balansproblem. Man måste försöka minska sin import på olika sätt – bl. a. genom förslag till protektionism. Säkerligen tar man också till andra metoder i framtiden.

I redogörelsen för ekonomin pekar regeringen på att såväl Japan som Västtyskland befinner sig under stark internationell press när det gäller att föra en mer expansiv politik, en politik som innebär att efterfrågan ökar. På så vis skulle man vara ett slags ekonomisk motor för västvärlden. En sådan politik skulle naturligtvis ha väldigt stor betydelse för vårt land under nuvarande förhållanden.

Den japanska reaktionen på sådana propåer känner jag inte till men väl den västtyska.

Finansutskottet här ju nyligen varit på studiebesök i Västtyskland och hört sig för i just dessa frågor. Där är man kallsinnig. Man har nog med de egna problemen. Såvitt jag kan bedöma är man också ganska skakad av den amerikanska ekonomins utveckling. USA är ju en oerhört viktig marknad även för EG-länderna.

Den tredje vägens politik, som enligt regeringen skall ge ett ständigt exportöverskott, står här inför svåra prövningar. Filosofin har varit att hålla tillbaka lönerna för att vi skall kunna konkurrera internationellt. Företagen har därigenom kunnat skapa stora vinster och framgångar, vilka regeringen å sin sida berömmar sig av.

Dessa exportframgångar har kommit samtidigt som den svenska ekonomin undan för undan internationaliseras. Importberoendet ökar. Innehållet i exporten är för vissa branscher till mycket stor del import. Exportframgångar motsvaras alltså inom vissa branscher av ökad import. Jag tror att dessa trender kommer att förstärkas väldigt mycket samtidigt som vi får en ökad internationalisering till följd av att produktionen flyttas utomlands. Svenska bolag köps nu också upp i större omfattning än tidigare av utländska intressen.

När det gäller investeringarna inom näringslivet ser utvecklingen ut att bli något svagare i år än vad som förutsågs i våras, säger regeringen i sin rapport. Vi hade ju en debatt om dessa frågor i våras och diskuterade då vilka medel som regeringen borde ta till för att få industrin att investera mera här hemma, speciellt i utsatta regioner. Finansministern sade att han inte kunde göra mera för att styra investeringarna och att ingen regering hade gjort något mer än den nuvarande regeringen i det avseendet.

Vad man däremot har gjort, menar jag, är att man har gett fler tillstånd till utlandsinvesteringar. Av hittills redovisade siffror för i år – t. o. m. september månad – framgår att man redan har passerat totalsiffran för fjolåret, och då var ändå förra året ett rekordår! Om man jämför med fjolårets siffror fram till tredje kvartalet, finner man att tillstånden till utlandsinvesteringar har fördubblats. Detta uppmärksammas även i näringslivets olika organ.

Det är som den nuvarande regeringen tillträdde – dvs. 1982 – gavs svenska företag tillstånd till direktinvesteringar i utlandet till ett belopp av nära 9 miljarder kronor. 1983 var det 12 miljarder, och 1984 var det ungefär 15 miljarder. I fjol var det 20 miljarder, och i år är det 21,5 miljarder t. o. m. september månad. Till detta kommer också de medel som lånats upp eller ställts som borgen för svenska dotterbolags investeringar utomlands, och som naturligtvis också medverkar i internationaliseringen av produktionen och på sikt flyttar ut arbetstillfällena från vårt land till andra länder.

Den senast nämnda verksamheten kommer kanske att minska nu när det här givits tillstånd till att föra ut mer pengar från landet i stället för att låna utomlands för investeringar. Detta hade vi också en debatt om i våras. Jag tror att man redan kan märka effekterna av detta.

Denna ökade aktivitet på utlandsmarknaderna från näringslivets sida sker samtidigt som den regionala utarmningen tillåts fortsätta. Jag tror att det är två sidor av samma sak i koncentrationsprocessen.

Den tillväxt som sker inom landet sker i de tidigare ganska heta regionerna. I huvudsak är det storstäder och universitetsstäder som hotas av överhettning. Genom avtal med storföretag, främst bilbranschen, har vissa nyetableringar skett på platser som har behövt nya arbeten, men det har skett utanför de regioner som också är i behov av arbeten, jag tänker på skogslänen och Bergslagen. Även där behövs satsningar, stora investeringar och styrningar.

Vilka besked vad gäller dessa problem lämnar egentligen den tredje vägens politik? Jag kan inte finna några, åtminstone inte några konkreta och raka besked om vad man vill göra åt dessa problem.

Från vår sida menar vi att en aktiv styrning måste till – en hårdare granskning av utlandsinvesteringarnas innehåll och en investeringsstyrning till de utsatta regionerna för att förhindra folkutflyttning. Ungdomar flyttar, ung arbetskraft, så småningom välutbildad när den har funnit sig till rätta på andra platser, kanske inte flyttar tillbaka. Då har man raserat möjligheterna att utveckla de i dag drabbade regionerna.

Den tredje vägen får inte bli vägen ut ur landet och bort från glesbygd och andra regioner som behöver arbetstillfällen. Det är helt orimligt.

Det var intressant att höra centerpartiets företrädare tala om problemen med koncentration av makt, ägande och produktion. Det skulle vara intressant att få en närmare utläggning om vad centerpartiet, som stöder den kapitalistiska utvecklingen och dess inneboende tendenser till maktkoncentration, har för recept på dessa mycket väl framförda konsekvenser för ekonomin. Centerpartiet är som medarbetare i den kapitalistiska härvan också ansvarigt för den utveckling som man kritiserar.

Från socialdemokraterna – som ju sitter vid regeringsmakten – borde nu en

kraftinsats göras, innan det går för långt med omflyttningen av folk och arbetstillfällen.

Jag ser att tiden löper i väg, men jag skall något gå in på den gemensamma sektorns ekonomi, och då främst kommunernas.

Till att börja med kan jag säga att det är bra att man nu lägger fram förslag om en engångsskatt på stora förmögenheter och att det förslaget äntligen är på väg att uppfyllas. Vi har många gånger föreslagit en sådan skatt, bl. a. som en värnskatt för att motverka ungdomsarbetslösheten. Under årens lopp har detta förslag vid olika tillfällen upprepats. Vi har fått höra hur omöjligt det är att genomföra en sådan skatt, och hur orimligt ett sådant förslag är. Nu lägger regeringen fram ett sådant förslag, och det är ju bra. Jag kan bara inte förstå varför regeringen backade beträffande realränteskatten, som ju, med vissa korrigeringar i förslaget, skulle kunnat ge en jämnare framtida inkomst för samhället, samtidigt som man skulle skydda försäkringsbolagen under de år då realränteutvecklingen inte är så positiv som den har varit nu.

Den tredje vägen får inte bli kapitalets väg. Man får inte backa så fort några högröstade makthavare sätter upp ett finger och säger åt regeringen, att så där får ni inte göra, ni får gå en annan väg.

Med tanke på att staten har andra och djupare brunnar att ösa ur än kommunerna genom beskattningen av kapital och förmögenheter borde kommuner och landsting, enligt vår mening, ha fått en gynnsammare utveckling ekonomiskt sett.

Den bild regeringen gav i våras om en god ekonomisk utveckling för kommunerna har jag inte vid något tillfälle i praktiken sett motsvaras av ett lätt och glatt budgetarbete ute i kommunerna. Några undantag finns. Det finns kommuner som har det bättre ställt än andra.

Nedskärning, nedskärning och åtstramning är beskedet man får när man talar med kommunfolk. Det här går inte ihop med regeringens bild av det ekonomiska läget för kommunerna som presenterades i våras.

Nu säger regeringen i sin skrivelse att osäkerheten är stor när det gäller kommunernas ekonomi. Det är ett märkligt uttalande så kort tid efter beslutet om indragning av stora summor till statskassan. Man sade: Varför skall kommunerna ha en massa pengar som staten behöver? Det är klart att vi skall dra in dem.

Genom kontroll av boksluten ser man nu att kommunerna kommer att få ett större underskott för förra året, och det finansiella sparandet sjunker. Det ger i sig ett sämre utgångsläge för de framtida år som vi har fattat beslut om i våras, då stora indrägningar från kommunerna skedde.

Det är oerhört viktigt att denna sektor får utvecklas. Den har mycket stor betydelse för en rättvis fördelningspolitik och för sysselsättningen. Det är en sektor som är mycket produktiv, också vad gäller den industriella produktionen, vilket har visats inte minst nu när konflikten pågår. Det är för övrigt en konflikt som föder en debatt om privatisering av tjänster som utförs av de anställda inom den gemensamma sektorn. Här står vargarna och lurar nu, de som har mycket pengar för investeringar men inte investerar i näringslivet men gärna utomlands. De står och lurar på att det skall frigöras väldiga områden för profitjakt inom det som i dag sköts av den gemensamma sektorn. För vad vore bättre att investera i än människors absoluta behov?

Genom att begränsa kommunernas och landstingens möjligheter att utvecklas kommer områden att frigöras där privat spekulation etableras. Den saken är helt klar.

I detta sammanhang har den tredje vägens politik ett oerhört stort ansvar för att motverka dessa privatiseringstendenser. Vi anser att de socialt och samhällsekonomiskt viktiga delarna av den gemensamma sektorn måste få utvecklas och förbättras: Vi anser också att den servicen utvecklas bäst av dem som arbetar där i dag och som har erfarenhet och kunskap. Men man måste få bättre resurser. Här vilar ett oerhört stort ansvar på den tredje vägens ekonomiska politik.

Den tredje vägen är mycket lätt att färdas på, enligt regeringens beröm av sig själv. Ja, den är lätt att färdas på för dem som har ett snabbt fortskaffningsmedel. För vandrare som måste springa, gå eller söka lift är det litet värre. Och det är många som stannar vid dikeskanten, finansministern.

Anf. 12 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Hans Petersson i Hallstahammar välkomnade i sitt anförande den kommande propositionen om en engångsskatt på pensionssparande. Jag skulle vilja fråga Hans Petersson om han och vänsterpartiet kommunisterna tycker att det är rimligt att 4 miljoner pensionssparare, merparten sådana som har ett avtalsbundet pensionssparande, skall drabbas av en kraftig skatteskärpning.

Anf. 13 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Försäkringsbolagen har nu meddelat hur denna beskattning skall betalas. Det skall ske genom att man minskar återbäringen på premierna under två år, 1987 och 1988. Det var precis den reaktion som vi förutsåg när vi såg fram emot detta förslag. Det tycker jag är en helt rimlig utveckling.

Anf. 14 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Livförsäkringar och pensionsförsäkringar är något som helt och hållet ägs av de enskilda människor som är berörda. Pensionsspararna har sina pensionsförsäkringar, enskilt eller avtalsmässigt framförhandlade via AMF eller SPP.

Återbäringen i dessa försäkringar är medel som används för att långsiktigt kunna värdesäkra pensionsutbetalningarna. Det har nämligen visat sig att vi under de senaste åren har haft en ganska god real förräntning av kapitalet och en relativt hög återbäring. Under tidigare år har vi haft en betydligt sämre, ibland negativ, förräntning, och därmed ingen återbäring. Enligt vpk:s och Hans Peterssons i Hallstahammar uppfattning är det alltså rimligt att ta av de pengar som avser att klara värdesäkring för dessa framtida och nuvarande pensionärer.

Det framgår av dagens tidning att SPP inte riktigt vet hur man skall bära sig åt för att klara denna situation. Man ifrågasätter om inte detta kommer att hota den långsiktiga värdesäkring, vilket naturligtvis är korrekt. Men vpk vill alltså ha en skatt som tar pengarna från pensionsspararna, som hotar

värdesäkringen och som bryter alla ingångna avtal. Det är bara att konstatera för kammarrens ledamöter.

Anf. 15 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Vi hade gärna sett att en realräntebeskattning hade gjorts vidare och inte bara gällt försäkringsbolagen; det kan finnas andra stora förmögenheter som kan realräntebeskattas. Utredningen har ju också undersökt olika alternativ men valt att inte föreslå beskattning på andra områden. Jag menar att sådana överväganden hade kunnat göras för att bredda underlaget för realräntebeskattningen.

Jag anser inte att det kan vara samhällsekonomiskt riktigt att låta en så stor förmögenhetsutveckling, som sker med hjälp av den ekonomiska politiken på andra områden, hamna hos några få. Det är rimligare att en beskattning sker under de goda åren. Det fanns också förutsättningar att skydda försäkringsbolagen under år med en sämre realränteutveckling. Jag tycker att detta är rättvisa inslag i en ekonomisk fördelningspolitik.

Anf. 16 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Jag har i två dagar deltagit i ett symposium som anordnades i Paris av OECD med anledning av organisationens 25-årsjubileum. Ämnet var de ekonomiska och sociala spänningar som råder i vår värld.

Den bild som framträdde var inte ljus. Den dominerades av växande klyftor, av massarbetslöshet och av social utarmning. Orättvisorna har ökat, inte längre bara mellan det vi brukar kalla den rika delen av världen och den fattiga – klyftorna har börjat växa också i de rika länderna: mellan dem som har arbete och dem som har dömts till en som det verkar bestående arbetslöshet, mellan dem som har dragit fördel av den tekniska och ekonomiska utveckling som trots allt äger rum i de flesta länder och dem som ställs helt utanför och som nu genom välfärdsstatens nedrustning berövats all solidaritet, allt hopp.

Man talade om den välmående majoriteten och den växande minoriteten av fattiga, som nu i de rika länderna uppgår till tiotals miljoner människor. Man beklagade med stor bitterhet att regeringar i Europa släppt upp arbetslösheten till nivåer som nu blivit inte bara oacceptabla utan också ohanterliga. Man kritiserade den politik som under slagordet Mindre politik, mindre offentlig sektor har stängt ute miljoner från den sociala välfärd som för tio år sedan ansågs vara allas rättighet. Och man oroade sig inte minst för att den politiken börjat utarma utbildningen, framför allt för dem som bäst behöver mer och bättre utbildning, för att i den nya teknikens samhälle, det s. k. informationssamhället, få en chans till ett jobb, rimliga inkomster, över huvud taget ett människovärdigt liv.

Fru talman! Jag har under de senaste fyra åren deltagit i en lång rad internationella konferenser och möten. Men aldrig någonsin har jag hört en så kvalificerad och politiskt varierad församling med sådant eftertryck döma ut den nyliberala eran i de västliga industriländernas ekonomiska och sociala politik.

Så åker jag hem till Sverige, och det första jag möter av den politiska aktiviteten är en artikel av den moderate partiledaren, där han lovar att

sänka skatterna i Sverige med 50 miljarder. Den offentliga verksamheten skall i stället finansieras "genom lägre skatter, olika försäkringssystem eller system med s. k. checkar", för att citera Bildt ordagrant.

Jag måste tillstå att jag inte riktigt begriper det där. Vad menar Bildt med att den offentliga verksamheten skall finansieras med lägre skatter? Betyder det att han och moderata samlingspartiet lever i samma illusion som den amerikanske presidenten, som trodde att han skulle minska det amerikanska budgetunderskottet genom att sänka skatterna? President Reagan lär i USA vara ensam kvar om att tro detta, sedan sanningen uppenbarats i ett underskott som växt från 100 till över 200 miljarder dollar.

Inte heller begriper jag hur man skall finansiera offentliga utgifter genom att skriva ut checkar – för de checkarna finns det ju ingen täckning, eftersom staten har avhänt sig sina inkomster. Eller är detta något slags nya pengar som moderaterna tänker trycka och sprida?

Men på en punkt förstår jag vad Bildt menar, nämligen när han talar om att offentliga utgifter skall finansieras genom olika försäkringssystem. Det betyder att skatterna skall ersättas med premier och att dessa premier skall betalas av medborgarna. Men om de försäkringarna görs obligatoriska, vad är det då som skiljer premierna från skatter? Nej, den enda rimliga tolkningen är väl att Bildt menar att det skall stå den enskilde fritt om han eller hon försäkras sig, så att man kan få sjukvård, utbildning för barnen osv. Då blir det också någon mening med Bildts kraftfulla tal om valfrihet.

Men därmed sker också det systemskifte som moderaterna uppenbarligen försöker lansera på nytt, trots väljarnas dom i 1985 års val, och det är ändå förvånande. Det jag talade om för en stund sedan var ju i hög grad effekterna av just sådana systemskiften som genomfördes i ett antal länder i Västeuropa och Nordamerika i slutet av 1970-talet och början av 1980-talet. Det finns ett antal länder där moderaternas system har tillämpats ett antal år. Man sänkte skatterna, man privatiserade den offentliga verksamheten och medborgarna erbjöds att själva sörja för sin sociala trygghet. Men det är just i de länderna som de ekonomiska och sociala klyftorna har växt. Det är i lågskatteländerna som fattigdomen i dag breder ut sig, det är i de länderna som den underprivilegierade minoriteten växer. Det var den politiken som väckte störst oro vid det symposium jag nyss talade om.

Bo Lundgren ägnade praktiskt taget hela sitt anförande åt att kräva lägre skatter. Som ett eko av sin partiordförande framställer han skattetrycket som vårt svåraste ekonomiska och sociala problem. I och för sig är skatterna, tycker jag, ett problem, men jag tror att det vore bra om Carl Bildt och andra moderater bevistade andra internationella möten än högerinternationalens sammankomster och tillägnade sig förmågan att se Sveriges problem i ett internationellt perspektiv, att jämföra våra ekonomiska och sociala problem med världens. Då tror jag man skulle dämpa sitt tal om att skattetrycket är vårt största sociala problem.

Bo Lundgren kunde man råda att göra en studieresa – jag har för mig att riksdagen ibland bekostar sådana – till Storbritannien. Där kan han studera ett laboratorium för nyliberal politik av det slag som han här förordat.

Folkpartiet säger om vårt skattetryck att det inte kan sänkas, därför att det i så fall skulle få svåra återverkningar för den sociala välfärden. Det är bra att

folkpartiet har kommit till den insikten. Men folkpartiet ägnar sig åt ett annat slags underminering av den svenska ekonomin. Man motsätter sig vildsint varje skatthöjning – och det må så vara – men man lovar ohämmat nya offentliga utgifter. Jag har observerat folkpartiledarens framfart under sommaren och början av hösten med alla löften han ställt ut; han har varit runt, från samerna i Norrbotten till passkontrollen i Ystad, och lovat ut nya statliga pengar.

Det allra färskaste exemplet på folkpartiets rundhänthet fick jag nu på morgonen när jag hörde Jan-Erik Wikström stå i kammarens talarstol och ställa ut en rad nya folkpartilöften om insatser på kulturpolitikens område. Inte kan man väl göra så, Anne Wibbe, om man säger att man tänker hålla skattetrycket oförändrat! Inte kan man väl uppträda riktigt så lättsinnigt och hämningslöst om man tror att man skall kunna ta ansvaret för landets ekonomi! Jag är rädd för att folkpartiet i maktställning skulle komma att upprepa precis den vansinnesfärd man företog med statsutgifter och statsinkomster under sina sex år i regeringsställning.

Det är riktigt, som flera av talarna här har hävdad, att skattepolitiken i vårt land spelar en central roll för strävandena att förbättra välfärden och öka rättvisan. Den regering som nu sitter har ägnat vårt skattesystem större intresse och lagt ned större arbete på att reformera det än någon annan regering har gjort.

Sedan vårt tillträde 1982 har vi åstadkommit flera förändringar, som innebär förbättringar, av skattesystemet än någonsin tidigare. Marginalskattorna har sänkts kraftigt i flera etapper. Genom avdragsbegränsningen har det blivit mindre förmånligt att konsumera på kredit, eftersom avdragen har fått ett värde som i mindre grad än tidigare beror på den enskildes inkomst.

Genom det förenklingsarbete som har bedrivits och som riksdagen har beslutat om kommer vi inte bara att förenkla livet för skattemyndigheterna och de skattskyldiga, utan vi får även större förutsättningar att överblicka hur vårt skattesystem verkligen träffar olika grupper och individer. Det som hittills har gjorts är ändå ingen slutprodukt utan får ses såsom ett delmål i arbetet på att reformera skattesystemet.

De tidigare talarna har ställt en rad frågor till mig om vad vi egentligen tänker göra med beskattningen efter 1988. Det framställs såsom oerhört snålt och ovilligt av mig att inte redan i dag lägga fram dessa reformer till beskådande. Först vill jag säga att vi anser att vi behöver göra några grundläggande utredningar. Utredningar pågår om företagsbeskattningen och beskattningen av fysiska personers inkomst. En utredning har gjorts om reavinstbeskattningen.

Poängen med vår syn på beskattningen är att vi skall försöka undvika att göra ett misstag, som vi ofta har gjort i det förflutna, nämligen att särbehandla en viss del av skattesystemet och ta inkomstskattorna ena gången, kapitalbeskattningen en annan gång och företagsbeskattningen en tredje gång. Vi skall försöka åstadkomma en mer samlad syn på hur reformeringen av skatterna skall gå till med tanke på hur dessa system är förbundna med varandra och kopplade till varandra.

En rapport som några ekonomer på uppdrag av SACO har presenterat är värdefull, därför att den får betydelse för den skattepolitiska debatten. Den

förtjänar att diskuteras på ett seriöst sätt. Därmed har jag inte sagt att jag tror på att alla förslag som där presenteras är de riktiga lösningarna på våra problem. Poängen med dessa förslag är att man ser på skattesystemet i dess helhet för att uppnå en högre grad av symmetri i det och minska de olikheter som finns mellan skattesystemets olika delar.

Sveriges ekonomiska situation är sådan att oppositionen inte kan fortsätta med de klagovisor som den fram till början av detta år har ägnat sig åt. Anne Wibbe och Olof Johansson erkänner nu, enligt den mall som man numera använder, att Sveriges ekonomi är i jämförelsevis hyggligt skick, framför allt jämfört med de borgerliga regeringsåren, men att detta i huvudsak beror på att regeringen har haft tur. Vi har många gånger diskuterat hur orimligt det är att hävda att Sverige har räddats av att oljepriset har fallit med 15 dollar, när vi ser tillbaka på utgångsläget och vad som har hänt fram till det fallande oljepriset. Det är bra att oljepriset har fallit och att inflationen har gått ned i vår omvärld. Det hjälper oss att minska vår egen inflation. Men talet om att detta enbart beror på tur har nog ingen större trovärdighet.

Frågan är om en ny lågkonjunktur är på väg. Den internationella situationen är i och för sig osäker beroende på att vi inte vet vilka politiska beslut som kommer att fattas under det kommande året i de stora industriländerna. Efter vad jag vet tyder ingenting i dag på att den ekonomiska utvecklingen vänder neråt nästa år. Den kommer att fortsätta att vara uppåtriktad.

Däremot råder det inget tvivel om att Sverige kommer att kunna fortsätta sin ekonomiska tillväxt, även om – som alldeles riktigt påpekades – vi fortfarande har kvar vårt problem med alltför snabbt stigande kostnader och priser. Därför går marknadsandelar både på hemmamarknaden och på utlandsmarknaden förlorade också nästa år såsom en konsekvens av det som har hänt fram t. o. m. i år.

Det finns dock en ljusning. Man har frågat vilken beredskap vi har inför framtiden. Jag tror att den allra viktigaste beredskap som vi skall ha – och jag hoppas att riksdagen i detta fall delar regeringens inställning – är att vi nu under 1987 har en klar chans att fullborda kampen mot inflationen. Det tvåårsavtal som finns på den privata marknaden kommer att göra kostnadsutvecklingen helt annorlunda 1987 än vad den har varit under de tidigare åren. Därför är stabiliteten i den ekonomiska politiken nödvändig. Också den fasthet som vi visar när det gäller kostnadsutvecklingen är avgörande för att vi skall kunna klara 1987 på ett relativt hyggligt sätt.

Fru talman! Kampen mot den ekonomiska krisen har fått föras med många medel. En del medel har varit sådana att de har varit påfrestande för vårt samhälle och för medborgarna. De har också fört med sig en rad fördelningspolitiska spänningar och problem. Det har varit nödvändigt att låta vinsterna stiga till en högre nivå för att dra i gång produktion och investeringar. Det har lyckats, men det medförde att det under de första åren inte har blivit något över till förbättringar av reallönerna. Men i år finns ett utrymme för höjda reallöner, och efter vad jag förstår är landets löntagare i full färd med att utnyttja detta utrymme. Det kan vi se på utvecklingen av den privata konsumtionen. Samtidigt har avkastningen av kapital förbättrats radikalt i Sverige. Det har skett inom industrin, vilket jag i motsats till Olof Johansson

anser vara nödvändigt och bra. Det har också skett på våra finansiella marknader. De höga räntorna från 1980-talets början har visserligen sjunkit, men räntan har definitivt inte alls sjunkit i samma takt som inflationen. Realräntorna har alltså stigit till för Sverige mycket höga nivåer. Medan man tidigare har förlorat på att spara, tjänar man i dag rejält på att spara.

Den mest lönsamma sparformen alla kategorier är pensionsförsäkringarna. Vilka andra sparformer man än jämför med har pensionsförsäkringarna, framför allt genom att de skattemässigt är mest favoriserade, lett till att avkastningen beräknad både efter skatt och efter inflation överstiger vad man har kunnat få genom andra sätt att spara. Även om man räknar bort inflationen, har realavkastningen på pensionssparandet varit sådan att ingen annan kategori än pensionsspararna – alltså inte löntagarna – har kunnat räkna sig till godo en ökning av köpkraften med en tredjedel under de år som vi har arbetat med att mildra den ekonomiska krisen.

Även om försäkringsbolagens direktörer försöker hävda att det är deras skicklighet att placera pengar som har skapat dessa stora vinster, vill jag framhålla att det är den ekonomiska politiken både under den period då den misslyckades och under den period då den lyckades som har åstadkommit vinsterna. Under senare år har det varit omöjligt för försäkringsbolagen att misslyckas med sina penningplaceringar.

Det står också klart att avkastningen på försäkringsbolagens tillgångar kommer att förbli hög åtminstone under de närmaste två tre åren. Vi har räknat med att lönsamheten kommer att vara sådan att avkastningen reellt sett kommer att vara mellan 3 och 4 % både 1987 och 1988. Därefter ter sig avkastningsförutsättningarna visserligen fortfarande gynnsamma men definitivt inte så extremt goda som åren 1985, 1986, 1987 och 1988.

Däri ligger svaret till Hans Petersson i Hallstahammar och andra, som frågar varför den engångsskatt som regeringen nu föreslår kan anses vara en ersättning för den s. k. realränteskatten. Enligt min bedömning hade realränteskatten kunnat tas ut med någon effekt under ett par tre år, men sedan hade den inte gett några inkomster. Därför är engångsskatten ett sätt att vid ett tillfälle ta ut en del av de stora förmögenhetsökningar och framför allt den höga realavkastning som dessa förmögenheter har gett under några år, räknat från 1985 och framåt. Skattesatsen på 7 % är därför väl avvägd.

Detta gör regeringen icke för att vi betraktar försäkringssparande som någonting som skall bekämpas, utan av det mycket enkla skälet att det nu är en grupp i vårt samhälle, de pensionärer som bara har folkpension och liten ATP, som står i tur att få någon del av de ekonomiska förbättringarna i Sverige. Vi har funnit att den grupp som skulle kunna ställa upp med en liten andel av sin förmögenhetsökning och sina inkomstökningar är den grupp som faktiskt har tjänat mest på att krisen håller på att avlägsnas ur den svenska ekonomin.

Anf. 17 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Jag är något förvånad över att Kjell-Olof Feldt förefaller nästintill stolt över att hundratusentals fler människor i Sverige har blivit beroende av socialbidrag sedan regimskiftet 1982. Det har uppkommit en nyfattigdom i Sverige, i detta välfärdssamhälle, naturligtvis till följd av de

mycket höga skatterna. De flesta som behöver och får socialbidrag betalar nämligen också skatt.

Det förvånar mig också att finansministern förefaller nöjd med att arbetslösheten är så pass hög i Sverige i en högkonjunktur. Det gör att jag hyser stora farhågor för framtiden.

Jag vill fråga finansministern om han förnekar att det finns ett samband mellan höga skatter och dålig skattestruktur å ena sidan och en sämre ekonomisk tillväxt å andra sidan.

Tillväxttakten är dålig i Sverige. Om vi ser på prognoserna från konjunkturinstitutet för 1987 finner vi att Sverige jämfört med de sju största industriländerna beräknas få en hälften så hög tillväxttakt i ekonomin.

Finansministern tog vidare upp frågan om engångsskatten på pensionssparande, som vi skall diskutera senare i dag. Det förvånar mig litet att finansministern inte har möjlighet att se speciellt långsiktigt på detta problem. De människor som skall ha pensioner på sikt har sparat 20, 30 eller 40 år, har upplevt uppgångar och nedgångar när det gäller avkastningen av deras eget sparande. Nu har de haft två år med relativt god avkastning – en avkastning som kan kompensera för de tidigare, mycket dåliga åren. Har finansministern inget som helst begrepp om att detta sparande skall bedömas som just vad det är, dvs. ett långsiktigt sparande?

När det gäller motivet, att ge till de pensionärer som har det sämst – eller vissa av dem – kunde finansministern ha tänkt på det när socialdemokraterna bröt vallöftet från 1982 om att värdesäkra pensionerna. Det vallöftet bröts mycket snabbt, vilket innebär att man varje år har blivit skyldig pensionärerna 4 miljarder kronor.

Jag vill också förklara en sak för finansministern. Jag funderar litet på om man skulle försöka ordna ett seminarium om moderat politik för finansministern. Han läser inte mycket om den, och han förstår mycket litet. Det är synd – han har anledning att lära sig.

Det är mycket stor skillnad på att genom skatt exempelvis ta ut medel som landstingen har att fördela till sjukvården och att genom en obligatorisk försäkringspremie låta människorna själva välja vårdform. Människorna borde ha valfrihet i stället för att allting lämnas till politikerna. Det förvånar mig inte att finansministern har svårt att förstå det – det är det som leder fram till den socialdemokratiska politiken.

Anf. 18 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Finansministern hade läst på litet grand om folkpartiets politik. Det var bra. Han har förstått att vi motsätter oss alla nya skattehöjningar. Det är glädjande. Däremot anklagade han oss för att föra en kraftig överbudspolitik. Jag vill bara påminna finansministern om att den granskning som finansdepartementet i våras gjorde av folkpartiets budgetförslag blev något korrigerad av finansutskottets socialdemokratiska majoritet. Slutsatsen som majoriteten drog vid riksdagsbehandlingen här i våras var att våra folkpartistiska beräkningar var i alla väsentligheter korrekta. Jag skulle kunna skicka över en kopia av detta utskottsbetänkande, men jag tror att finansministern har det ändå.

Låt mig sedan ta upp engångsskatten, som finansministern berörde. Det

finns fortfarande många oklara punkter när det gäller den här skattens effekter. Jag vill faktiskt erinra finansministern om att det finns en liten bok som är producerad inom statsrådsberedningen. Den kallas propositions-handboken. Där finns olika intressanta föreskrifter om hur man bär sig åt när man skall avlämna propositioner till riksdagen. De skall vara ordentligt beredda. Om man efter remissomgången finner att ett remitterat förslag bör ändras, finns det all anledning att genomföra en ny remissomgång om det blir fråga om en helt annan lösning än den ursprungligen föreslagna och om förändringen är stor och väsentlig. Enligt min mening är båda dessa förutsättningar alldeles uppenbarligen aktuella i detta fall.

Vi har inte fått någon sådan ytterligare remissomgång. Jag skulle därför vilja fråga finansministern om en del oklarheter, som faktiskt inte är lösta ännu.

Det står i de paper som hittills finns att det belopp som dras in från 4 miljoner enskilda sparare är 15 miljarder kronor. I debatten har väsentligt högre siffror förekommit, ända upp mot 20 miljarder. Jag vill veta vilket som är riktigt.

Jag tycker också att det är anmärkningsvärt att finansministern inte har kostat på sig ett samtal till exempelvis SPP:s direktör för att klara ut om de kollektivavtalade pensionerna drabbas eller inte. Finansministern har sagt att de inte drabbas. Mot detta påstående står uppgiften från SPP:s direktör, som säger att de drabbas.

Andra talare har tagit upp det faktum att livförsäkringsbolagen inte har några egna förmögenheter utan att det är pensionsspararnas förmögenheter som blir drabbade.

Exakt hur de enskilda individerna skall betala denna skatt vet ännu ingen. Om detta borde finansministern ha en uppfattning – och han borde ha talat om vilken uppfattning han har.

Det vore trevligt att få svar på dessa konkreta och för många människor helt avgörande frågor.

Anf. 19 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Kjell-Olof Feldt svarade på frågorna om skatterna genom att ange regeringens allmänna strategi för skattereformering, dvs. att man ämnar samla ihop liggande och kommande utredningsförslag och lägga dem på riksdagens bord. Men han missade en av poängerna. Man börjar bli misstänksam, just mot bakgrund av engångsskatten och annat. I en sådan här fråga måste man ha en förankring hos en bred allmänhet och många organisationer. Utan en sådan är det risk för att diskussionen blir liknande den som vi nu har om engångsskatten. Inte kan väl finansministern påstå att detta är ett idealiskt sätt att fatta beslut? Först har man ett förslag, sedan kommer man med ett till, outrett, icke remissbehandlat, och så skall vi ta ställning. Det är att bjuda in till den sorts debatt som vi har. Man ställer frågor, man får inga svar. Vem skall man fråga? Vem är det som drabbas?

Alla människor är intresserade av detta, och jag vill bara varna för ett motsvarande beteende också när det gäller skattepolitiken. Den är tillräckligt krånglig ändå, utan att man dessutom förvirrar den med ett utredande i slutna rum och därefter någon sorts uppsummering, kanske utan tillräckligt

lång öppen debatt. En sådan öppen debatt skapas bl. a. i offentliga utredningar – det är ett gammalt beprövat sätt, och det är ganska bra.

När det gäller försäkringssparandet sade finansministern att det inte är något som regeringen vill bekämpa. Men är sparande utanför den offentliga sektorn någonting som regeringen vill främja? Den frågan kvarstår obesvarad. Om man läser s. 14 i regeringens egen bedömning av den ekonomiska utvecklingen 1986/87 finner man tydliga och klara varningstecken på att vi har en sjunkande sparkvot förmodligen också 1987. Vad tänker regeringen i så fall göra åt detta?

Från vår utgångspunkt anser vi att man borde ta en allvarlig funderare på t. ex. privata investeringskonton, som ju inte är en fråga om att skapa ytterligare fördelningspolitiska spänningar utan syftar till att skjuta upp beskattning och rikta investeringarna till risktagande i företag, till utbildning, till investeringar i boende etc.

Till sist vill jag säga att jag naturligtvis är glad över att finansministern åker till Paris och får stimulans, men jag tror det är viktigt att vi här hemma får svar på dessa frågor.

Anf. 20 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Finansministern svarar nu på de frågor jag ställt och som skall besvaras i kväll angående varför man sökte sig bort från förslaget om realräntebeskattnings och kom med förslag till engångsskatt. Svaret visar att det i förslaget till realränteskatt fanns inbyggt ett skydd vad gäller år med en svagare realränteutveckling. Detta skydd hade inneburit att beskattningen hade trätt ur funktion under sådana år men kunnat träda i tillämpning igen om det blivit nya, så enormt goda tider för sådana placeringar som man hittills haft. Det hade inneburit en automatik som hade verkat ungefär som engångsskatten, dvs. skatteuttag när det är speciellt goda tider och inget uttag annars.

När vi har diskuterat det förslag som nu inte har lagts fram, men som i stället kommer i annan form, har det för oss varit viktigt att skydda det kollektiva pensionssparandet, de s. k. avtalsförsäkringarna. Den återbäring som arbetsgivarna får på premierna för avtalsförsäkringarna kommer nu att minska. Det har framgått tydligt, och det tycker jag inte är något större problem.

De privata försäkringarna är mycket mer ett inslag i skatteplanering och har varit enormt gynnade. Vad gäller dessa har jag inte lika ömma tår som när det gäller de kollektiva avtalsförsäkringarna.

Nåväl, finansministern sade att klagovisorna från oppositionen hade mildrats och tog det till intäkt för att oppositionen vore nöjd med den ekonomiska politiken och inte skulle hitta några angreppspunkter. För min del valde jag att inte upprepa den kritik vi framförde i våras i finansdebatten men den kvarstår oförändrad. Jag försökte fördjupa mig på några av de områden som jag tycker är intressanta och viktiga för framtiden, t. ex. att utlandsinvesteringarna har fördubblats jämfört med förra året trots att det året var ett rekordår. Jag redovisade utvecklingen bara sedan den nuvarande regeringen trädde till. Detta har skett samtidigt som de regionala problemen har blivit större med avflyttning från glesbygder, skogslän och gamla

industriområden som Bergslagen. När detta sker samtidigt ser jag det som resultat av en rörelse där kapitalet lämnar mer olönsamma eller ointressanta projekt i den traditionella industrin och söker sig över gränserna ut till andra områden. Detta underlättas genom att det ges ökade tillstånd och genom att valutaförordningarna har lättats upp.

Det borde vara väldigt viktigt för finansministern att kommentera det här och gå in i en debatt om dessa frågor. För min del tror jag att detta allvarligt äventyrar den tredje vägens ekonomiska politik – med ett permanent exportöverskott som man har tänkt sig.

Det vore intressant att få veta hur finansministern ser på frågorna. Till kritiken kan jag återkomma i nästa inlägg.

Anf. 21 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Bo Lundgren upprepar den gamla moderata myten att det är de höga skatterna som har tvingat folk till socialhjälp. Det har han inget som helst underlag för. Allt vad vi hittills kunnat utröna om orsakerna till att antalet socialbidragstagare ökar ger vid handen att det rör sig om andra faktorer, och väldigt många av de människor som det gäller har inga inkomster och betalar ingen skatt alls.

Om man dessutom ser till de skatteförslag som hittills har lagts fram av moderaterna finner man att inte är det socialbidragstagarna som ni ömmar för i dessa förslag. Det blir ju nästan inga skattesänkningar alls för folk med låga inkomster, om det nu är detta man sammanknippar med behovet av socialbidrag – det rör sig om någon eller några hundralappar. Men sedan vräker ni miljarderna över människor som aldrig i sitt liv har behövt tänka på att gå till socialhjälp.

Jag tycker alltså att det är ett sätt att försöka lura folk när ni säger så här. Tala om som det är! Det räcker väl för ett moderat parti. Tala om att ni vill sänka skatterna för folk som redan har det gott ställt för att de skall arbeta och spara och bli ännu duktigare och tjäna ytterligare pengar. Det räcker gott – ni får nog 20 % av väljarna på den politiken. Men försök inte lura dem som står i försäkringskassan för att lyfta socialhjälp, att det är dem ni tänker på.

Vidare säger Bo Lundgren att det är de som har sparat länge – dvs. de som tog försäkringar för 15–20 år sedan – som vi framför allt drabbar genom den här engångsskatten. Ja, vi har tittat på hur det har gått för den som började spara i pensionsförsäkringen 1970. Vi har valt det året därför att det är det sämsta året. Alla år runt omkring – före eller efter – ger bättre utfall. Men den som började spara i pensionsförsäkring och som har betalt en premie varje år sedan 1970 har fram till 1986 fått en real avkastning på 3 %. Det betyder att han har fått mycket mer än värdesäkring på sitt sparande. Sparandet har i realiteten nästan fördubblats i realvärde under dessa år.

Vad händer då när vi inför den här skatten? Jo, den reala avkastningen sjunker från 3 % till 2,2 %. Fortfarande är detta det sparande i Sverige som ger den absolut bästa avkastningen. Det finns ingen banksparare – faktiskt ingen aktieägare heller, tror jag – som från 1970 fram till nu har kunnat nästan fördubbla sitt realkapital. Det är detta det handlar om.

Det sades också att jag skall få gå på något moderat seminarium och lära mig valfrihet. Ja, det var ju bra att det blev klarlagt att man tänker föreslå

sänkning av skatterna och införande av obligatoriska försäkringspremier, så för de enskilda kan det inte spela så stor roll vad man kallar det som man tar ifrån dem – om det är skatt eller försäkringspremier.

Däremot uppstår en annan fråga. Jag ber nu Bo Lundgren att höra på mig ett litet ögonblick; vi har ju faktiskt en debatt, formellt i alla fall.

Bo Lundgren säger att med ett försäkringssystem för sjukvården blir det valfrihet – då får man välja vårdform. Det skall vara ett obligatoriskt försäkringssystem.

Jag måste fråga Bo Lundgren: Vad är vår nuvarande sjukförsäkring? Är inte den ett obligatoriskt försäkringssystem? Problemet ligger således inte alls där moderaterna försöker placera det – skatt eller inte skatt, premier eller inte premier – utan problemet gäller följande: Skall vi privatisera sjukhusen? Skall vi avskaffa landstingen? Skall vi göra "profit centres" av Karolinska sjukhuset och regionsjukhusen?

Där ligger problemet, och då är vi inne på en debatt som vi känner igen. Men här tror jag att moderaterna numera tassar fram ganska tyst. Att sälja ut de engelska sjukhusen är någonting som inte ens fru Thatcher har tänkt sig att göra. Om det är detta Bo Lundgren vill och om det är det som skall vara valfrihet, uppstår det en ganska intressant politisk situation.

Anne Wibble säger att folkpartiet hade så bra budgetalternativ i våras. Men det var faktiskt inte detta som jag diskuterade, utan det var vad man har hållit på med sedan dess. Det gäller de löften som sedan i våras har getts om ökade utgifter och nej till skatter, där folkpartiledaren vad jag förstår ensam har satt sprätt på åtskilliga miljarder. Han har lovat 1 miljard mer till försvaret. Varifrån skall ni ta dessa pengar? Han har vidare lovat studenterna bättre studiemedel – vad jag förstår handlar det om mycket stora belopp. Han har också sagt att vi måste satsa mycket mer på forskningen och den högre utbildningen. Och här på morgonen stod Jan-Erik Wikström och smorde kråset med pengar till kulturen. Varifrån tar folkpartiet dessa pengar, när man säger nej till alla skatter?

Jag fick frågan vad den här engångsskatten kommer att ge. Man säger ju att detta är mycket oklart. Vi vet ännu inte hur försäkringsbolagens bokslut kommer att se ut, men en relativt försiktigt hållen beräkning pekar på att deras förmögenheter den sista december kommer att uppgå till ungefär 200 miljarder kronor. Det kan bli mer, och det kan bli mindre. Det beror på utvecklingen av exempelvis aktiekurserna fram till december månad. Vi har inte velat gissa på den punkten. Men jag skulle tro att det kan röra sig om en avvikelse från denna siffra med en 2 miljarder. Om det avviker, kommer det att hålla sig inom denna storleksordning.

Jag vill förklara för Anne Wibble att vi har velat ha samtal med försäkringsbolagen. Vi har inbjudit bolagen att delta i diskussioner om utformningen av denna skatt och att yttra sig över utkastet till propositionen. Man har vägrat att delta i sådana samtal. Man har så att säga demonstrativt uteblivit från alla försök till att ta kontakter. Däremot har försäkringsinspektionen och riksskatteverket deltagit i beredningsarbetet.

Vem är det då som drabbas? Vi har hela tiden sagt att det när det gäller kollektivavtalsförsäkringen inte kommer att drabba försäkringstagarna. Och nu har vi fått svart på vitt från försäkringsbolagen på att detta uttalande var

riktigt. Det som kommer att hända är tydligen att de inte ens behöver höja premierna för arbetsgivarna nästa år. De behöver bara minska återbäringen. Arbetsgivarna får inte fullt lika mycket pengar tillbaka som de fått de föregående åren.

Vi har ju sagt att vi tror att resultatet troligen blir att återbetalningen till premieinbetalarna inte blir fullt så stor. Därför undrar jag om röstläget inte borde sänkas en aning hos alla dem som har skubbat landet runt och fyllt tidningarna med artiklar och annonser – för att inte tala om alla de brev som försäkringsbolagen har skickat ut – för att försöka beskriva detta som försäkringspararnas ruin och näringslivets undergång.

Olof Johansson säger att frågan inte har beretts, utretts, remissbehandlats eller diskuterats. Den har utretts. Realränteskatten, som ju har samma grundkonstruktion som den här skatten, har remissbehandlats. Och den har, bevars, debatterats. Försäkringsbolagen startade sin kampanj mot denna skatt för snart ett år sedan. Ni borgerliga representanter har också deltagit i den kampanjen i snart ett år. Så om någon skatt i Sverige har debatterats, så är det den här.

Låt mig få avsluta med två frågor. Den ena vill jag ställa till Hans Petersson i Hallstahammar.

Det är riktigt att man skall vara vaksam på hur svenskt näringsliv använder sina pengar: hur mycket som investeras här och hur mycket som investeras i utlandet. Och vi skall definitivt bli oroade om det visar sig att industrin slutar att investera i Sverige och börjar att enbart investera utomlands. Nu är det lyckligtvis inte så. Alla de studier vi har gjort av effekterna av de svenska företagens utlandsinvesteringar tyder i varje fall hittills på att det i stort sett har gynnat sysselsättningen och verksamheten här i Sverige. Man tvingas till lägre investeringar, bl. a. av det skälet att protektionismen i världen gör att man inte får exportera, utan att man måste bygga sina fabriker i det land där man skall sälja sina produkter. Men redan det innebär faktiskt att vår egen verksamhet gynnas.

Kommunisterna skjuter alltid in sig på vår relation till omvärlden. Jag måste fråga Hans Petersson: Är vpk:s ideal ett slutet samhälle?

Skall vi stänga vår utrikeshandel? Skall vi försöka lägga ner våra multinationella företag – Volvo, SKF, SAAB, ASEA, Ericsson? Är det kommunisternas ideal, en sluten ekonomi? För då stämmer det, all er fientlighet, att vi är beroende av export och allt ni talar om. Skall vi själva garva vårt läder och tillverka våra skor och låta omvärlden köpa sina egna bilar? Är det ungefär det ideal ni har?

Den andra frågan, som får bli mycket kort, är till Olof Johansson om regionalpolitiken: Var i det borgerliga läget har centern sitt stöd för den avancerade regionalpolitik man talar om? Tror Olof Johansson att det kommer att blomstra av verksamhet i Bergslagen, i Jämtland och i Gävleborgs län, om Ulf Adelson och Bo Lundgren får börja dela ut sina checkar till folk?

Anf. 22 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Som jag sade inledningsvis, är finansministern inte alltid klarsynt. Jag hade dock förväntat mig att han inser att människor som har en hög skattebelastning ofta lever med så snäva marginaler att när något oförutsett inträffar klarar de inte situationen utan tvingas begära socialbidrag. Jag trodde att t. o. m. finansministern skulle inse att det fungerar på det viset. Ganska många socialbidragstagare betalar ganska höga skatter.

Det förslag vi har lagt fram när det gäller stöd till barnfamiljerna och ändrade existensminimiregler hjälper till viss del för att klara det här problemet. Helt kommer vi aldrig att vara utan behov av socialbidrag, det är ganska självklart.

Men det allra viktigaste är ändå att få tillväxt i den svenska ekonomin. Vi har med tanke på de förutsättningar vi egentligen har i vårt samhälle en alldeles för låg ekonomisk tillväxt. Det är beklagansvärt om vårt lands finansminister inte inser sambandet mellan tillväxt å ena sidan och skattesystem och skattetryck å andra sidan. Det är ju genom tillväxten vi kan garantera välfärden, trygga jobben, stödja dem som har det svårt.

Regeringen, som ju överväger att införa någon form av beskattning på företag i Stockholmsregionen för att minska tillväxten där, inser egentligen mycket väl detta samband. Men ni är rädda, för ni klarar uppenbarligen inte av att lägga fram förslag som förbättrar skattesystemet och som gör att tillväxttakten ökar. Ni har inte den möjligheten på grund av spänningar inom partiet, ideologiska bindningar och annat.

Tillväxten är oerhört väsentlig, och sambandet med skatterna är ganska klart.

När det gäller engångsskatten och förräntningen på pensionsförsäkringarna måste man ta hänsyn till på vilket sätt pensionspremierna har betalats. Den reala avkastningen under perioden 1970–1986 kan variera mellan 0,7 % och uppemot 3 %, helt beroende på när premien har betalats. Men även det högsta beloppet i det här sammanhanget är ungefär den avkastning som försäkringsbolagen tycker att de skall ha för att kunna garantera pensionsåtagandena.

Om regeringen tycker att det är för mycket, låt mig då fråga: Vilka ingrepp skall ni göra mot dem som deltar i allemansfondssparandet? Där är ju avkastningen mycket hög. Skall ni införa en engångsskatt även för den kategorin människor?

För Kjell-Olof Feldt är välfärd offentliga monopol. Kjell-Olof Feldt begriper inte att människor kan tycka att de vill välja daghem eller annan form av barnomsorg själva, att man kan vilja välja läkare själv. Att införa försäkringssystem och att öka valfriheten är uppenbarligen någonting främmande för landets finansminister, det kan vi klara ut i den här debatten. Det är också någonting som gör att, som Carl Bildt sade, framtiden inte är för socialdemokratisk politik. Människorna vill ha en ökad valfrihet.

Anf. 23 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Skall jag tolka finansministerns senaste inlägg så att han inte vill ge några extra pengar till försvaret och inte heller till exempelvis studiemedlen? Självfallet hoppas jag att svaret på den frågan är nej, och det visar hur orimlig hans fråga är.

Liksom regeringen kommer folkpartiet att presentera ett samlat budgetförslag i januari, och jag har inte heller begärt av finansministern att han skall lägga fram ett sådant nu. Min fråga gällde en annan sak.

Vad jag i mitt anförande talade om var framtiden och regeringens beredskap inför de problem som han själv värtaligt har beskrivit.

Finansministern poängterade i sitt anförande att det var en ganska osäker framtid men att man kunde vänta sig en fortsatt hygglig utveckling i omvärlden och Sverige nästa år. Under sådana förhållanden, herr finansminister, tycker jag att man verkligen borde ta tillfället i akt att lösa upp de strukturella obalanser som finns kvar. Tyvärr har finansministern inte sagt något om detta, men han har en replik kvar.

Får jag instämma i de slutsatser Kjell-Olof Feldt dragit av deltagande i det nämnda OECD-symposiet. Finansministern nämnde som en av de viktigaste fördelningsfrågorna den mellan personer som har arbete och personer som inte har det. Det kan jag verkligen instämma i. Av det skälet är det viktigt att få en tillväxtskapande politik, för det är bara då som den ekonomiska utvecklingen kan skapa de jobb som löser upp detta svåra och viktiga fördelningsproblem.

I en sådan tillväxtskapande politik är självfallet skattepolitiken en viktig del. Finansministern sade inte mycket mer än att skatterna är ett problem. Det kan jag också instämma i, men det kan säkert alla kammarens ledamöter och hela Sveriges befolkning instämma i. Självfallet behövs en samlad syn och det är bra att ingenting säga förrän man vet precis osv. – men innan man över huvud taget börjar diskutera en skattepolitisk omläggning måste man ändå veta vad man vill. Man måste ha något slags mål för ögonen.

Från folkpartiets sida har vi i flera partimotioner mycket tydligt deklarerat vad vi vill: sänka marginalskatter, återinföra inflationsskydd och flera andra saker. Men det är oklart vad socialdemokraterna vill. Eftersom dessutom Kjell-Olof Feldts parti sitter i regeringsställning är det av särskilt intresse att veta i vilken riktning tankarna går i det partiet.

Får jag slutligen, fru talman, säga att det var ett beklämmande besked vi fick i fråga om engångsskatten. Varje gång avkastningen reallt överstiger 2,2 % skall man vänta sig en ny engångsskatt. Det tycker jag var ett dåligt besked till landets sparare.

Anf. 24 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Kjell-Olof Feldt inbjöd mig att välja mellan pest och kolera, tredje vägens politik eller sådana här checkar, för att lösa regionala obalanser. Det är helt riktigt, som finansministern redan förutsett, att av dessa två väljer vi ingetdera. Valet står inte mellan dem.

Om man skall göra en liten tillbakablick kan man ju konstatera att befolkningsströmmarna, flyttlassen har ökat under denna regerings tid. Jag har i mitt huvudanförande sagt att jag anser att en betydande del av

förklaringen ligger i den tredje vägens politik och dess koncentrationsfrämjande ingredienser.

Självklart krävs också en politik som aktivt stimulerar. En del av detta har jag varit inne på. Man får helt olika effekter om man satsar på privata investeringskonton eller om man driver en politik som samlar alla vinster hos de stora exportföretagen.

Det kallas inte traditionellt för regionalpolitik, men det är en politik för en regional balans.

Den politik vi förespråkar på område efter område – när det gäller utbildningspolitiken att främja de små högskolorna, slå vakt om resurserna i skolan och de små skolorna; när det gäller energipolitiken att i stället för det storskaliga gå över till hushållning och förnyelsebar energi; när det gäller jordbruks- och skogspolitiken att ge människorna ute i glesbygden en chans att stanna kvar i stället för att flytta – syftar konsekvent till att hävda målet regional balans.

Trots tillsägelser någon gång från riksdagens majoritet har tyvärr finansministern vid upprepade tillfällen glömt bort målet regional balans i den ekonomiska politiken.

Jag fick inget svar på frågan om regeringens syn på sparfrämjande åtgärder även i privat regi för att förbättra sparkvoten. Det är klart att det är alarmerande med en så darrig situation som vi har när det gäller sparande totalt i samhället. Det blir inte bättre av den här sortens attacker på ett slag av sparande, försäkringssparande. Och jag vidhåller att det är en åtgärd som man har presenterat i outredd form – och dessutom utan minsta försök att förankra sina beslut i förväg. Jag tror inte att det är en politik som bör leda till efterföljd. Förslaget skapar just den osäkerhet om spelreglerna som jag nämnde tidigare. Det skapar osäkerhet och nya spänningar i fördelningspolitiken – när det gäller vem som drabbas och inte drabbas inom försäkringskollektivet, när det gäller förhållandet mellan pensionärer, etc. Förslaget är olyckligt ur alla dessa synpunkter.

Det är samma varning som jag vill upprepa: Gör inte om det misstaget också när det gäller skattepolitiken! Vi förankrade skatteförändringarna 1981, och vi fick bära mycket av hundhuvudet för det. Men det blev i alla fall marginskattesänkningar, som sedan Kjell-Olof Feldt här nämner som sina egna. Vi var faktiskt ett antal partier som stod för dem. Utan samarbetet hade det knappast blivit något.

Anf. 25 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Det var bra att finansministern ställde frågan om vpk:s ideal. Är idealet det slutna samhället? frågar han i ett slags demagogiskt försvar för socialdemokratin politik och kapitalets frihet. Finansministern vet ju efter tidigare debatter att det inte är det som det handlar om. Det handlar ju om utlandsinvesteringarna och om handeln – vilka strömmar och vilken omfattning de har. Det handlar om ett litet öppet lands problem med det beroende vi har, inte minst beroende av USA – och vårt teknikberoende.

Jag har erkänt dessa problem, och jag har inte pekat på en helt färdig lösning. Hade jag en sådan, så skulle jag presentera den. Men det gäller ju att försöka vrida politiken och sträva åt olika håll. Antingen accepterar man den

rådande ordningen med den förstärkta utveckling som innebär att kapitalet styr och ställer, eller också försöker man göra någonting emot denna ordning.

Jag menar att det första man skulle göra vore att försöka analysera innehållet i utlandsinvesteringarna. Jag frågade häromdagen konjunkturinstitutet om det fanns någon redovisning av hur stor andel som var marknadsinvesteringar – för marknadsföring av svenska varor utomlands – och hur mycket som var investeringar för produktion. Det visste man inte. Och jag ser av Dagens Industri i dag att Per-Olof Edin i LO efterlyser precis samma analys från regeringens sida. Jag har fått uppfattningen att det inte finns någon analys av det slaget, och det vore mycket bra att ha en sådan.

När man ser vart direktinvesteringarna styrs, så finner man att industriländerna utanför Norden till tre fjärdedelar är föremål för svenska utlandsinvesteringar. Norden fick under förra året 17 % och u-länderna 7 %. Jag tror inte att det är så särskilt mycket protektionism som kräver produktion i mottagarlandet när det gäller industriländerna utanför Norden – och framför allt inte inom Norden.

Regeringen pekar ju själv på att exporten av bearbetade varor till OECD-länderna beräknas öka nästa år. Men det blir en minskad export till OPEC-området och statshandelsländerna. Det är klart att detta har att göra med oljepriser, betalningsproblem osv. Jag menar att ett försök att formulera en strategi för att dra Sverige loss ur ett extremt starkt transnationellt beroende av de stora makterna och de stora bolagen måste innebära att man försöker öka länderspridningen inom handeln. Man måste försöka komma loss från det transnationella kapitalets arbetsdelning, som genom sönderdelning av produktionen ger till resultat att en svensk exportvara innehåller oerhört mycket importvaror och punkterar regeringens strategi för att ha ett ständigt exportöverskott.

Av samma skäl kan man inte bara förlita sig till generell ekonomisk tillväxt, som allmänt premierar kapitalismens utveckling och tillväxt. Det ger inte heller de nödvändiga medlen för att ta sig loss ur ett sådant här grepp. Man måste försöka styra investeringarna i vårt land till områden som är mindre importberoende, t. ex. den gemensamma sektorn.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 26 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Först ytterligare en sak om engångsskatten. Bo Lundgren sade om den långsiktiga avkastning som man faktiskt haft på försäkringssparande att 3 % krävs för att garantera värdesäkringen. Nej, det krävs inte, utan det krävs att realavkastningen är så hög att man kan ge återbäring på premierna till arbetsgivarna. Skulle man nöja sig med värdesäkringen, räcker det med en realavkastning på 0 %. Det räcker för att värdesäkra pensionerna. Men för att kunna ge återbäring och sänka premierna vill man ha en positiv realavkastning på lång sikt.

Vi skall ändå försöka komma till klarhet om vad man menar med valfrihet vad gäller offentlig service, t. ex. sjukvård och barnomsorg. Det är att kunna

välja till vilket daghem man vill skicka sina barn, vilken läkare eller vilket sjukhus man vill gå till. Vi säger: Ja, så borde det vara. Men privatiseringen löser inte, såvitt jag kan förstå, problemet. Jag bor i Nacka. Den borgerliga majoriteten i Nacka har startat ett privat daghem, kallat Pysslingen. Har föräldrarna i Nacka fått ökad valfrihet på grund av detta? Nej, de föräldrar som bor i området får skicka sina barn till det daghemmet och inte någon annanstans. Det blev ingen valfrihet annat än att daghemmet heter Pysslingen i stället för att ha en kommunal benämning.

Såvitt jag vet skall det i Malmö inrättas privatdrivna, kommersiellt drivna daghem. Det är samma system där. Det är ingen som får välja. Bor man i en viss stadsdel, skall man lämna sina barn till daghemmet i det området. Tala med Joakim Ollén, Bo Lundgren, och hör vad det här med valfrihet är för någonting! Vi tror nämligen att vi med behållen offentlig regi, kalla det monopol eller för vad som helst, skall kunna ge en reell valfrihet. Men då måste man ändra på andra system än äganderätten i fråga om institutioner. Det är deras sätt att fungera. Därför tror jag inte att privatiseringen har någonting att lära oss.

Sedan är det en annan fråga som jag vill ta upp. Jag vet att Bo Lundgren inte längre har någon replikrätt, men man kan möjligen fundera på det här med checkar inom sjukvården. Om det medicinska ledningsansvaret har skilts från kostnadsansvaret – detta måste ju vara själva poängen med det hela – vem skall då avgöra hur mycket sjukvård man faktiskt får? Skall utställaren av checken bestämma och säga att här är en check som betalning för en blindtarmsoperation eller behandling för astma, eller skall man ha in blanco-check som man kan skriva på hur mycket man vill? Det kanske är något moderat seminarium som kan klara ut vad man menar med checkar. Jag tror att litet eftertanke inte skulle skada.

Anne Wibble och Bo Lundgren har i och för sig rätt i att tillväxten i Sverige borde vara större för att vi på sikt skall känna oss säkra när det gäller sysselsättning, realinkomster och yttre balans. Såvitt vi kan förstå kommer vi att ha haft fyra år av obruten ekonomisk tillväxt. Det hade vi aldrig under de borgerliga åren. Då hade vi år med negativ tillväxt, då bruttonationalprodukten minskade. Med ganska stor säkerhet blir det även 1987 en hygglig tillväxt.

Regeringens politik är i hög grad inriktad på att skapa bättre betingelser för tillväxt. Vi har gått in för att ta bort onödiga regleringar, och vi har försökt reformera skattesystemet. Vi har satsat och kommer att satsa ännu mycket mera på forskning och teknisk utveckling, utbildning av människorna. Förnyelsefonderna, som ni bekämpat så hårt, utgör faktiskt ett väldigt viktigt bidrag till den ekonomiska tillväxten. I de internationella debatter som vi deltagit i har det framkommit att det stora problemet för Europa är att människornas utbildning inte hängt med den tekniska utvecklingen. När vi berättat att vi siktar till att den svenska grundskolan skall börja lära barn att hantera datorer, har detta varit en oerhört spännande och ganska okänd tanke. Allt detta har vi gjort. Ni koncentrerar er på en enda punkt. Ni säger att bara vi kan sänka skatterna, så får vi tillväxt. Om man med det menar att vi skall ha en ohämmad expansionspolitik, släppa upp efterfrågan och driva en ortodox keynesiansk efterfrågepolitik, då blir det tillväxt. Men de länder

som sänkt skatterna och kompenserat genom att dra ned på offentliga utgifter har fått lägre tillväxt.

I varje fall: att skattesänkningar är det enda Sveriges riksdag behöver diskutera, det enda den politiska debatten skall centreras kring, det tycker jag är ganska orimligt.

Vore det inte lika bra att ni båda två från folkpartiet och moderata samlingspartiet erkände att det viktiga för er är att till grupper som faktiskt röstar på er ha skattesänkningar att erbjuda, för det vill de ha! Ni är sedan gammalt båda två kända för att försöka ge folk vad de vill ha – tills ni kommer i ansvarsställning, då ni får ge folk något annat, nämligen hårda och svåra tider.

Anne Wibble säger att det inte går att kritisera folkpartiet för att lova pengar till försvaret, studiemedel och forskning, för det måste också regeringen göra. Ja, men det finns en avgörande skillnad. Vår linje är: först skall vi veta att vi har pengarna, sedan ställer vi ut löftena. Folkpartiet gör tvärtom: ni ställer ut löften nu och sedan skall ni skaffa fram pengarna någon gång nästa år. Jag menade att det var den politiken som tidigare förde er in i fördärvet, eftersom det ofta visade sig att löftena var mycket större än de pengar som fanns tillgängliga.

Olof Johansson frågade mig vad regeringen gör för att främja det privata sparandet. Vi har gjort en hel del under de senaste åren: allemanssparandet och höjningen av sparavdraget vid beskattningen. Vi har också tillsatt något som heter spardelegationen, som nu arbetar ganska intensivt för att hitta ytterligare former för att främja det privata sparandet, och vi börjar se resultat. Nu är vi åtminstone i det läget att det enskilda sparandet är positivt. Under tidigare skeden, bl. a. under er regeringstid, Olof Johansson, var det privata sparandet negativt – det minskade år från år.

Då måste jag ställa en fråga. Jag har nu fått besked om att de borgerliga partierna lämnar spardelegationen, tydligen i protest mot det skatteförslag som regeringen har lagt fram. Ni lämnar spardelegationen i något slags politisk demonstration. Är det ett bra sätt att främja det enskilda sparandet? Här kunde ni få inflytande över vad regeringen sysslar med! Ni har ju tidigare i denna debatt klagat över att ni inte får vara med i utredningar, inte får påverka, och att vi våldför oss på riksdagen genom att lägga fram förslag som ni inte har kunnat arbeta med.

Här har vi ett område som vi anser är oerhört centralt, nämligen främjandet av privat sparande, där vi har en delegation där oppositionen är representerad. Då travar ni ut därifrån, skramlande med svärd och slängande i dörrar, eller vad ni sysslar med.

Uppriktigt sagt, herr talman, tycker jag att det var barnsligt att göra på det sättet. Klokt var det under inga förhållanden, med tanke på hur de politiska samarbetsformerna skall vara i Sverige i framtiden.

Slutligen beträffande regionalpolitiken till Olof Johansson: Han säger att centern vill välja varken den tredje vägen, som Sverige nu följer, eller moderaternas politik. Det är någonting helt annat som man skall ha. Man skall ha småskalighet och satsa på jordbruk och skog och annat sådant.

Men vad jag kan förstå har den politik som förts de senaste åren faktiskt gynnat småföretagen relativt sett mer än de stora företagen. Det är alltså fel

att alla vinster samlats i de stora exportföretagen. Om man ser på vinststatistiken finner man att de allra minsta företagen har haft den kraftigaste lönsamhetsförbättringen, hur det nu gått till.

Man kan beträffande storskalighet och småskalighet notera: aldrig någonsin i vår historia sedan 1930-talet har så många nya företag startats i Sverige som nu.

Min fråga kvarstår. Centern blir ganska ensamt i det borgerliga blocket om att tänka som man gör. Inte hör jag några moderater tala om småskalighet eller om att främja jordbruket i Norrland e. d. Det är faktiskt centern och vi som har någorlunda gemensam syn på regionalpolitiken. När vi lägger fram den regionalpolitiska propositionen till våren tror jag att det kommer att visa sig att det inte blir med moderaterna som Olof Johansson slår följe, om de inte bjuder på något alldeles sagolikt gott, vilket jag inte tror att de gör.

Till Hans Petersson i Hallstahammar: Jag tror att kommunisterna försätter sig i ett ganska omöjligt läge om de i den normala agitationen beskriver Sverige på det sättet att vi kunde strunta i omvärlden, t. ex. vad gäller lönekostnader, medan de samtidigt nu deklarerar vad jag i och för sig sätter värde på, nämligen att Sverige skall fortsätta att vara en öppen och fri handelsnation.

Tredje vice talmannen anmälde att Bo Lundgren, Anne Wibbe, Olof Johansson och Hans Petersson i Hallstahammar anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 27 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! När man lyssnar till finansministerns försvar av den s. k. pensionsskatten kan man förledas att tro att Sverige äntligen har fått sin egen Robin Hood. Från viss synpunkt kunde det vara önskvärt att vårt land begåvades med en legend. Vi är ju fattiga på legender jämfört med andra länder, och det är skada. Som liten lärde jag mig ett välljudande talesätt: Länder utan legender är dömda att dö av köld.

Men legenden om Robin Hood är inte enbart en historia om en man som tog från de rika och gav till de fattiga. Robin Hood rövade också från fogdarna och gav folket åter utkrävda tributer. Det lär inte Kjell-Olof Feldt bli känd för. Inte heller lär finansministern bli någon svensk Wilhelm Tell, även om han nu, som det sagts i debatten, skjuter från höften med sitt i all hast påkomna förslag om en pensionsskatt. Snarare erinrar Kjell-Olof Feldt om fogden Gessler, som på grund av Wilhelm Tells vägran att betala skatt tvingade honom att skjuta bort ett äpple från sin sons huvud. Men, Kjell-Olof Feldt, Wilhelm Tell hade, för den händelse han skulle missa – och detta bör ju vara en varning till alla fogdar och finansministrar – en andra pil, avsedd för fogden Gessler.

Herr talman! Någon legend lär således inte Kjell-Olof Feldt ge upphov till, än mindre till någon helgonkrönika. Men han har chans att bli en historisk person genom sitt fiskaliska nit med den famösa pensionsskatten. Det betyder att vi går mot ett allt kyligare klimat, oavsett årstiden.

Samtidigt har vi en miljö- och energiminister som i en proposition om förbud mot nya kärnkraftsreaktorer betonar att "eventuella förberedelser

för ytterligare reaktorer utgör ett onödigt slöseri med resurser". Hon bör naturligtvis bli historisk för att hon tydligen godtar slöseri, bara det inte är onödigt. Eller också förhåller det sig så att vi här ser ännu ett exempel på Birgitta Dahls medarbetares svårigheter med svenska språket.

I regeringsförklaringen sägs att avkastningen från engångsskatten på livförsäkringsbolagens förmögenheter – dvs. pensionstagarnas förmögenheter – "skall oavkortat tillfalla de sämre ställda pensionärerna". Det är ett ganska vagt utformat löfte. I går sade statsministern att avkastningen skulle gå till "de sämst ställda", och det lät ju litet mer preciserat.

Jag har blivit uppringd av flera personer som undrar: Varför tar inte statsministern från de bäst ställda, de som har både full lön och full pension – en grupp till vilken ett icke okänt antal ledande politiker hör – och ger till fattiga pensionärer?

Jag vill, herr talman, peka på en svaghet i förslaget som mig veterligt ännu ingen har uppmärksammat. Det gäller uttalandet att avkastningen oavkortat skall gå till pensionärer. Denna avkastning motsvarar nämligen inte någon bestämd summa pengar, utan den beror av rådande ränteläge. I dag beräknas den planerade indragningen av livförsäkringsbolagens förmögenheter uppgå till ca 15 miljarder och avkastningen till 1,5 miljarder. Förmodligen blir indragningen större, trots vad finansministern sade om en möjlig felmarginal på 1 miljard. Den ökar sannolikt till 20 miljarder. Det betyder att avkastningen blir närmare 2 miljarder. Om räntan stiger med 1 procentenhet nästa år, då ökar avkastningen med 200 milj. kr. Det vore intressant att få höra av finansministern om de sämst ställda pensionärerna då kan räkna med en motsvarande ökning av mottagna pensioner.

Statsministern sade i sitt anförande i går att bara en femtedel av arbetarbarnen går vidare mot gymnasieutbildning. Det är riktigt. Men inte ökas den andelen genom socialdemokraternas njudda inställning till de fristående skolorna, t. ex. Samskolan och Rudebecks i Göteborg. I de fallen arbetar man på att få fram nya bidragsregler. Vi moderater var först med att yrka avslag på detta, som kuriöst nog egentligen har sitt ursprung i ett folkpartistiskt utredningsdirektiv.

En viktig anledning till den ojämna fördelningen mellan s. k. arbetarbarn och andra barn är enligt min uppfattning att lönebildningen i den offentliga sektorn alltmer drabbas av den politiska beslutsprocessen. Samtidigt har man utnyttjat marknadskrafterna i sin politiska styrning.

Ett exempel är den kraftigt ökade läkarutbildningen, som dåvarande statsrådet Sven Moberg uttryckligen förklarade skulle ske för att få ner de höga läkarlönerna. Samtidigt gjorde man allt för att begränsa den privata efterfrågan på läkarvård. Genom att politiskt bestämma både utbudet och efterfrågan på läkartjänster kan man ju fullständigt reglera lönebildningen. I jämlikhetens namn skall ju löneskillnaden mellan olika yrken bli så liten som möjligt.

På liknande sätt har man agerat när det gäller sjuksköterskornas löner. Där har man dels sänkt kvaliteten i utbildningen utan att vidta motsvarande reducering av de krävande arbetsuppgifterna, dels kraftigt ökat utbildningsmöjligheterna. Men nu har man kommit så långt i denna nivellering att man inte längre får ett tillräckligt antal sökande till de lediga utbildningsplatserna.

När det gäller tandläkarna har man dels utbildat alldeles för många, dels förbjudit arbetslösa tandläkare att öppna praktik. I vilket annat demokratiskt land är något sådant möjligt?

I jämlikhetens namn har lönenivelleringen drivits så långt att man fått all svårare att rekrytera kompetent arbetskraft till ansvarsfyllda och krävande uppgifter. Ändå har man samtidigt gjort allt för att allt fler skall tillägna sig högre utbildning. Men till högskolan fortsätter åtta av tio barn från familjer där föräldrarna är högutbildade, medan bara vart tionde s. k. arbetarbarn vågar ge sig in på någon form av högskoleutbildning.

Om detta skrev tidningen *Arbetet* i en ledare den 18 augusti:

”Det är, det ska genast sägas, inte lätt att ändra på det här mönstret. Det handlar i grunden om attityder och traditioner som det tar generationer att rucka på. Men ansträngningarna måste fortsätta. När man exempelvis låter snedrekryteringen till högskolan öka efter ett antal år med en viss utjämning, så är det ett misslyckande som egentligen inte kan tolereras.”

Det är symptomatiskt att ledande socialister inte kommer på att den omedelbara förklaringen till denna utveckling helt enkelt är att s. k. arbetarbarn är mer marknadsmedvetna än barn från akademikerfamiljer. *Arbetarbarn vill nämligen ha valuta för sina ansträngningar, och det får de inte längre i dagens socialistiskt styrda lönebildning. Det är dessa grundläggande attityder som socialismen inte rör på. Barn från s. k. akademikerfamiljer eller högreståndsfamiljer belastas av traditioner och konventioner, som reducerar deras marknadsmedvetenhet till förmån för pliktuppfyllelse eller någon inre kallelse.*

Samtidigt har ju socialisterna genom höga arvsskatter och förmögenhets-skatter gjort det allt svårare för barn från socialgrupp 1 att bära upp de traditioner och konventioner som de har uppfostrats i och som möjliggjort ett mindre hänsynstagande till de låga löner som betalas för ansvarsfyllda och krävande befattningar i statens tjänst.

Under en övergångstid kommer detta naturligtvis att fortsätta, eftersom man inte har så många valmöjligheter. Men, herr talman, varför i all världen skall arbetarbarn med sin sunda inställning till livets realiteter utbilda sig i högskatesamhället, när de kan få det bra med en kort utbildning och därefter omedelbart ingå i förvärvslivet? Det är faktiskt något av en ödets ironi att dessa barn har svårast att förstå poängen i socialisternas marknadsnedbrytande verksamhet.

Anf. 28 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Den som till äventyrs väntat sig nya okonventionella grepp och nya friska förslag till alternativa lösningar från oppositionen i denna allmänpolitiska debatt måste ha blivit mycket besviken. Någon hade kanske ändå trott att vi skulle få höra något om ett samlat, konstruktivt borgerligt förslag till en ny skattepolitik, eftersom skattepolitiken ständigt står i centrum för ganska hårda borgerliga attacker mot socialdemokratien.

Vad gäller moderaterna lyckades Carl Bildt nästan med konststycket att rada upp alla de ”små, små ord av kärlek” som konservatismen genom åren tillägnat socialdemokratien. Här fanns den förkättrade kollektivismen, konfiskation, fredlösa, fogdar och fondfacklig nomenklatura. Visserligen har

stats- och finansministrarna den här gången än så länge inte kallats för rånare, men de beskyldes å andra sidan för att gräva ner sparandet i skogen och för att skjuta från höften.

Rhapsody in Blue – rapsodi i blått – eller Från Lindman till Bohman är nog den mest träffande och sannfärdiga beskrivning man kan ge av Carl Bildts första framträdande i denna kammare som högste representant för ”moderationens och måttfullhetens parti” i Sveriges riksdag.

Men låt mig ta ett annat citat ur Carl Bildts tal som utgångspunkt för några funderingar kring skattepolitiken. ”Staten måste stå stark när det gäller värdet av rätt och trygghet i landet”, sade han bl. a. Detta är oerhört intressant – men det är motsägelsefullt med tanke på hur moderaterna i praktiken ser på trygghetsfrågorna. Ty visst måste vi ha ett starkt samhälle och en väl utvecklad gemensam, medborgarstyrd sektor för att kunna slå vakt om och vidareutveckla välfärdspolitiken. Och för att i framtiden kunna upprätthålla välfärd och trygghet behövs ett hållfast och rättvist skattesystem.

Något summariskt kan vi säga att skattesystemet har fyra viktiga uppgifter:

1. Det skall finansiera den gemensamma sektorns utgifter.
2. Det skall bidra till att utjämna inkomster och förmögenheter.
3. Det skall befrämja produktiva insatser i form av arbete, företagande och sparande.
4. Det skall kunna användas i stabiliseringspolitiskt syfte.

Dagens skattesystem uppfyller knappast de krav vi har rätt att ställa på ett hållfast och rättvist skattesystem.

Som vanligt har kritiken mot skattesystemet från höger helt skjutit in sig på de blygsamma men ändå viktiga försöken att åstadkomma större rättvisa mellan olika inkomstslag och en rättvisare fördelning av de överskott som skapats av en framgångsrik ekonomisk politik.

”Bildtspråket” har varit rikt när det gäller kampanjen mot engångsskatten på försäkringsbolagens förmögenheter. Den har bl. a. jämförts med Karl XI:s reduktion. Det är egentligen en bra liknelse, ty vad Karl XI gjorde var att ta tillbaka en stor del av de förläningar som dåtidens adelsmän orättmätigt tillskansat sig från det svenska småfolket. Och vad engångsskatten innebär är enkelt uttryckt att om någon typ av placeringar eller sparande i samhället får en extremt hög avkastning genom en fruktbar ekonomisk politik och uppoffringar från stora löntagargrupper, så är det både rimligt och rättvist att åtminstone en del av dessa överskott kan föras över till grupper i samhället som inte kommit i åtnjutande av någon manna från himlen. Lika rimligt och rättvist är det att försöka åstadkomma att kapitalinkomster får en med arbetsinkomster likvärdig beskattning. Förslaget om viss skattebelastning av vinstandelar är ett steg i denna riktning.

Men både engångsskatt och skatt på vinstandelar är skrapningar på en skattepolitisk yta som snarast behöver en rejäl renovering. Av de borgerliga inläggen får man intrycket att det är kapital- och förmögenhetsinnehavare samt höginkomsttagare som har det särskilt svårt i dagens Sverige. Verkligheten är ju en helt annan.

Det är närmast beklämmande att LO-undersökningen ”Heta siffror – kalla

fakta – en lägesrapport om ojämlikheten” inte fått större uppmärksamhet i vår alltmer uppskruvade skatte- och fördelningspolitiska debatt. Kunskaper-na om ägandet och om förmögenheternas och kapitalvinsternas faktiska fördelning är uppenbarligen synnerligen bristfälliga. Samtidigt som vi utan svårighet kan få fram att vi 1980 hade 286 563 avelssvin och 2 331 533 övriga svin eller att 50 16-åriga pojkar och 8 16-åriga flickor var intagna på ungdomsvårdsskola, har vi inte några pålitliga data om privatförmögenheter-nas och kapitalvinsternas fördelning och utveckling. Men låt mig ändå med några-exempel hämtade ur LO-rapporten belysa att det inte är så välbeställt med den ekonomiska jämlikheten i dagens Sverige.

Sett i ett längre perspektiv har det förvisso skett en kraftig utjämning av förmögenhetsskillnaderna. År 1920 ägde den rikaste procenten av befolk-ningen hälften av landets samlade nettoförmögenhet. 1975 var motsvarande andel 20 % av landets nettoförmögenhet. Men efter 1975 bröts denna trend, och utvecklingen har sedan dess gått åt motsatt håll. 8 000 hushåll, eller 0,2 %, hade 1983 tillsammans en nettoförmögenhet på 70–80 miljarder kronor. Aktiekurserna här stigit med i genomsnitt 156 % under fyraårsperio-den januari 1982–januari 1986.

Det utbröt ett ramaskri inom den samlade borgerligheten och finansvärld-en då omsättningsskatten på aktier höjdes från 1 till 2 %. Låt mig erinra om vad man sade vid det tillfället. Man sade att vi skulle få kursras av gigantiska mått. Den svenska fondbörsen skulle punkteras. Men hur har det gått? Jo, i själva verket har kursstegringarna fortsatt i oförminskad takt. Detta säger en hel del om trovärdigheten i den borgerliga propagandan.

I själva verket är kursutvecklingen på den svenska fondbörsen även i ett längre perspektiv mycket anmärkningsvärd, vilket framgår vid en internation-ell jämförelse. Det visar bl. a. en undersökning som Tjänstemännens centralorganisation har gjort.

Visst har vi förhållandevis höga skatter och ännu högre marginalsatser, dvs. skatt på inkomstökningar. Men i praktiken är det faktiskt till stor del en synvilla.

Under perioden 1975–1982 har höginkomsttagarnas skattebelastning vad gäller redovisade inkomster successivt sjunkit. 1975 uppgick medelskatten, i förhållande till sammanräknad inkomst för de 20 000 personer som hade de högsta inkomsterna, till 57 %. Underskottsavdraget för gruppen var 7,7 % av inkomsten. 1982 hade samma höginkomsttagargrupp en medelskatt på 47 %, alltså en minskning med 10 %, och ett underskottsavdrag på hela 26 %, alltså en ökning av avdraget med nästan 20 %.

Från moderaternas sida har man vid flera tillfällen i dagens debatt talat om nyfattigdom. Men man hör sällan moderater eller andra borgerliga politiker med ett enda ord nämna den ännu mer dramatiska utvecklingen i fråga om nyrikedomen i vårt land.

Herr talman! Jag tror att vi inte längre kan hänge oss åt några illusioner i skattedebatter. Det är sannolikt helt omöjligt att åstadkomma ett hållfastare och mera rättvist skattesystem genom enstaka och mindre justeringar av skatteskalor eller genom en och annan engångsskatt på förmögenheter – hur välmotiverade sådana skatter än kan vara.

Vi måste nu på allvar ta oss an de verkligt stora problemen, dvs. bristen på

symmetri i vårt skattesystem och avsaknaden av neutralitet mellan olika skatter. Det tror jag är några av de grundläggande problem som vi har att diskutera.

Den totala beskattningen på arbete är ca 50 % och på kapital ca 20 %. Genom att kapitalinkomster är så lågt beskattade i förhållande till arbetsinkomster ökar naturligtvis benägenheten att ta ut inkomsterna som inkomster av kapital. I ett nytt skattesystem måste alla inkomster beskattas så likartat som möjligt.

Här har SACO/SR:s skattegrupp ett alldeles utmärkt förslag, innebärande att ingen annan inkomst bör beskattas med lägre skattesats än högsta marginalskatt på arbetsinkomsterna. Ett bättre skattesystem förutsätter också bredare skattebaser, dvs. att fler inkomster görs skattepliktiga och att en rejäl upprepning sker i avdragsfloran.

Ett nytt skattesystem måste vara motståndskraftigt inte bara mot inflationen utan också mot olika intressegruppers påtryckningar för att få till stånd undantag och förmåner.

Kan den ihärdigt skattedebatterande borgerligheten ställa sig bakom så kraftiga ingrepp mot dagens skattefråse? Vad säger moderaterna, centern och folket?

Anf. 29 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Just nu pågår något som bra mycket påminner om en kampanj från enskilda och organisationer inom det svenska näringslivet. Temat för kampanjen är att den enskildes rättssäkerhet hotas av skattemyndigheterna. Det är debattartiklar i tidningarna, det är böcker och konferenser – alla med ett och samma budskap: Den ondskefulla staten förföljer sina medborgare. I målande ordalag beskrivs skattemyndigheternas, som det sägs, hela vapenarsenal och med ett stort antal exempel deras offer.

Vilka är då enligt kampanjen dessa offer? Ja, de är i allmänhet vanliga, hyggliga svenskar – mest småföretagare – som inte vill något annat än att sköta sig men som ändå hamnat i skattemyndigheternas garn med konkurser och vanära som följd. Dem säger man sig vilja stödja och hjälpa. Och det är bra – det vill vi socialdemokrater också. Vi tycker att det är förfärligt när oskyldiga människor misstänkliggörs och kanske t. o. m. döms som skyldiga. Sådant måste med kraft bekämpas.

Samtidigt kan man inte undgå att undra över kampanjmakarnas ensidighet. De nämner inte med ett enda ord den andra sidan av saken, dvs. den enorma svarta sektorn i svensk ekonomi. Det finns forskare som hävdar att denna sektor i dag är i storleksordningen 40–60 miljarder kronor. Det är alltså pengar som aldrig blir föremål för beskattning.

Det är naturligtvis inte bra för samhället, bl. a. därför att en massa pengar går förlorade som i dagens ansträngda statsfinansiella läge skulle komma väl till pass. De skulle kunna användas till ytterst angelägna sociala reformer inom t. ex. barnomsorg, äldreomsorg eller sjukvård. De skulle kunna användas för att bringa ned vårt fortfarande relativt stora budgetunderskott. De skulle rent av kunna användas för att sänka skatten för folk och på så vis – åtminstone om man får tro borgerliga politiker – bidra till att minska folks

benägenhet till skatteplanering, eller skattenavigering, som är den moderna och något mera salongsfäliga benämningen.

Förekomsten av en stor svart sektor är naturligtvis inte heller bra för den s. k. fria företagsamheten i Sverige – åtminstone inte för den seriösa delen. Det kan nämligen inte vara lätt för företag som betalar skatt och sköter sig att konkurrera med företag som drar sig undan sina förpliktelser på detta område. Därför borde faktiskt svensk socialdemokrati och svenska näringslivsorganisationer ha ett gemensamt intresse av att bekämpa skattefusk och annan brottslighet.

Men skall den kampen ha den allra minsta lilla chans att lyckas, ja, då måste den föras med effektiva vapen. Det måste helt enkelt till ganska kraftfulla tvångsmedel för att åtminstone några av de svarta miljarderna skall hamna där de rätteligen hör hemma, nämligen på den svenska budgetens inkomstsida.

Det är en gigantisk uppgift, som sysselsätter ett stort antal skattetjänstemän. Dess värre händer det, att några av dessa begår misstag. De är ju trots allt inte mer än människor. Oskyldiga människor *kan* bli misstänkta och utsatta för obehag. Det händer att bevissäkringar sker alltför bryskt. Det händer också att betalningssäkringar ibland får mycket otrevliga konsekvenser för dem som eventuellt drabbas oskyldigt. Även om sådana här misstag är sällsynta, kan de naturligtvis inte accepteras. Därför är det en viktig uppgift för statsmakterna att skapa sådana förutsättningar för beskattningsarbetet att misstagen blir färre – så få som det över huvud taget är möjligt.

Då inställer sig frågan: Hur skall detta gå till? För att svara på den frågan måste man börja med att göra klart för sig vad misstagen beror på. För min egen del tror jag, att den viktigaste orsaken är det faktum att vi har ett mycket invecklat skattesystem i vårt land. Det skapar naturligtvis stora problem för enskilda människor och enskilda företag, som har svårigheter att överblicka sin egen skattesituation. Men det skapar också problem för dem som skall övervaka att de snåriga bestämmelserna efterlevs, dvs. skattetjänstemännen. Därför, herr talman, blir också det viktigaste bidraget till att stärka rättssäkerheten, när det gäller beskattningen, att genomföra radikala förenklingar av vårt skattesystem.

Och förenklingsarbetet är i full gång. Egentligen är det väl först under de senaste tre fyra åren – dvs. under den tid vi har haft en socialdemokratisk regering – som det fått verklig fart. Vi har här i riksdagen på senaste tiden behandlat ett stort antal propositioner med det uttalade syftet att förenkla skattesystemet, kanske främst på inkomstbeskattningens område. Och i dag är det faktiskt så att det inte tillsätts en enda skatteutredning utan att förenklingskraven är kraftigt markerade i direktiven.

Men det är säkert inte tillräckligt. Det fordras också en ständig översyn och förbättring av det som näringslivets kampanjmakare ganska träffande kallar för skattemyndigheternas vapenarsenal. Med detta menar de bl. a. bevissäkringslagen, betalningssäkringslagen, generalklausulen samt lagen om avdrags- och uppgiftsskyldighet. De lagarna måste ses över och anpassas till nya krav på effektivitet och rättssäkerhet. En del av dem har faktiskt ganska nyligen varit föremål för justeringar. Just nu är det bevissäkringslagen och betalningssäkringslagen som uppmärksammas.

Den nyligen avslutade utredningen om säkerhetsåtgärder i skatteprocessen har t. ex. studerat och utvärderat bevissäkringslagen. Resultatet av det arbetet har blivit ett förslag om att hela bevissäkringslagen skall avskaffas och ersättas med ett fåtal paragrafer i en helt ny och mycket förenklad skatteutredningslag. I den finns också andra förslag, som stärker den enskildes ställning gentemot myndigheterna. Den lagen är nu föremål för studium i finansdepartementet.

När det gäller betalningssäkringslagen har det i dagarna tillsatts en utredning med uppgift att se över denna. Det är ju så att det kan ta ganska lång tid från det att samhället får en fordring på en person till dess att fordringen fastställts av en myndighet. Bristen på säkringsåtgärder utnyttjades tidigare av vissa gäldenärer för att göra sin egendom oåtkomlig. Det var för att komma till rätta med sådant indrivningssabotage som betalningssäkringslagen tillkom den 1 januari 1979. Lagen har på det hela taget fungerat väl, men den har också utsatts för kritik. Det har bl. a. hävdats att det förekommit felaktiga betalningssäkringsbeslut och att detta medfört ekonomiska förluster för de drabbade.

Därför skall betalningssäkringslagen nu alltså utvärderas. Det kan nämnas att rättssäkerhetsaspekten betonas särskilt i direktiven för denna utvärdering. Så t. ex. trycker finansministern på att behörigheten hos de tjänstemän som skall utreda och besluta om betalningssäkring skall ägnas särskild uppmärksamhet. Vidare får enmansutredaren, som det är fråga om i detta fall, i uppdrag att pröva om det behövs särskilda regler om ersättning för förluster som en gäldenär kan ha fått i samband med betalningssäkring.

Det är alltså, herr talman, sammantaget fråga om kraftfulla åtgärder för att förbättra rättssäkerheten i det svenska beskattningsförfarandet utan att för den skull åsidosätta kravet på effektivitet.

Och allra sist: När det nu blåser snålt omkring bevissäkringslagen, betalningssäkringslagen, generalklausulen och lagen om avdrags- och uppgiftsskyldighet finns det kanske anledning att påminna dem som glömt det eller förträngt det, att samtliga lagar utom generalklausulen antogs av en mycket bred majoritet av Sveriges riksdag. Till yttermera visso tillkom två av dem – generalklausulen och betalningssäkringslagen – på initiativ av borgerliga regeringar.

Anf. 30 HUGO HEGELAND (m) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som Lars Hedfors sade att generalklausulen och betalningssäkringslagen tillkom på initiativ av borgerliga regeringar men det bör tilläggas att då höjdes inte en enda röst emot lagförslagen från socialdemokratiskt håll. Riksdagen var faktiskt enig om dessa förslag, men där begicks misstag.

Jag reagerade litet mot att Lars Hedfors talade om kampanjmakarnas ensidighet. Det gäller dem som har tagit upp de verkligt kränkande fall där människor har gripits och anhållits för s. k. ekonomisk brottslighet och det senare har visat sig att det inte fanns några som helst bevis för detta. Vederbörande har sedan frikänts men under tiden har deras företag gått med förlust och de får ingen ersättning för detta. Där hävdar Lars Hedfors att ett problem är att lagarna är komplicerade och behöver förenklas. Det är

alldeles riktigt, men det är inte enbart det som är problemet utan problemet gäller också tillämpningen av lagarna. Här har vi en indirekt effekt av det höga skattetrycket. Den offentliga sektorn mister rader av skickliga taxeringsmän som lockas över till den privata sektorn därför att de får minst dubbelt så mycket betalt där. Och det måste de få om de skall få rimlig ersättning för det kvalificerade arbete de utför. Det höga skattetrycket är alltså på väg att dränera den offentliga sektorn på skickligt folk, t. ex. just inom skatteområdet. Det är ett bra exempel på hur dyrt man får betala för det.

Beträffande den enormt stora svarta sektorn finns det mycket varierande uppgifter. Lars Hedfors klämde i med att den skulle uppgå till 60 miljarder enligt vissa utredare. Men här är man ute på mycket osäker mark. Om den svarta sektorn försvann skulle naturligtvis de inkomster som kom fram till beskattning kunna användas till att sänka skattetrycket. Lars Hedfors nämnde att pengarna skulle kunna användas till ökade insatser för barnomsorgen. Det exemplet är rätt rörande. Vi vet ju att det finns ca 150 000 dagmammor som arbetar svart. Jag anser att det är väl mycket begärt av Lars Hedfors att näringslivet skall gå ut i en kamp mot denna svarta sektor när myndigheterna accepterar den. Man ser mellan fingrarna och säger: O. K., vi accepterar det, vi är helt medvetna om att det beror på de alldeles för höga marginalskatterna, så låt oss blunda. När alltså det offentliga går i spetsen med att blunda för en sådan stor del av den svarta marknaden skall man inte begära att näringslivet i stället skall ta initiativet för att bekämpa den.

Anf. 31 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Jag reagerade litet när Hugo Hegeland i sitt inlägg sade att samhället blundar för den svarta sektorn. Det gör inte samhället. Det är bara det att samhällets resurser inte alltid räcker till för att klara det här stora problemet. Vad jag menar är att samhället måste skaffa sig dessa resurser – samhället måste bli så här effektivt utan att åsidosätta rättssäkerheten. Hela mitt anförande gick ut på att försöka förklara den saken.

Vidare för Hugo Hegeland ett mycket egendomligt resonemang om att tjänstemännen på riksskatteverket skulle gå över till den privata sektorn. Detta skulle bero på, säger Hugo Hegeland, att skattetrycket är för högt. Nej, det har inte alls med skattetrycket att göra, Hugo Hegeland! Det är riktigt att det finns tjänstemän som vandrar över till den privata sektorn, men det beror helt enkelt på att den privata sektorn betalar tjänstemännen bättre än vad skattemyndigheterna kan göra. Men när tjänstemännen får en högre lön i det privata näringslivet måste de ju betala ännu mer skatt, så jag efterlyser logiken i det Hegelandska resonemanget.

Anf. 32 HUGO HEGELAND (m) replik:

Herr talman! Lars Hedfors efterlysning av logik är mycket lätt att tillgodose. Det var just enkel logik som låg bakom. Det blir ju så litet kvar efter det att man har betalat skatt, så att tjänstemännen lockas över till näringslivet med låt mig säga dubbelt så höga löner. Även om de då givetvis betalar mer i skatt, så får de betydligt mera pengar över än vid den statliga anställningen.

Vi hade ju en rättssäkerhetsdag förra veckan här i riksdagen – den var inte arrangerad av riksdagen utan av Familjeföretagens skatteberedning. Där framhöll en lagman det beklagliga i att staten mister skickligt folk. Det gäller inte bara taxeringsfolk utan även anställda inom domstolarna som går över till att bli välbetalda advokater. Han pekade på att orsaken just är den relativt sett låga betalningen. Här har ju skett en nivellering som gör att det hela inte lönar sig när det gäller en långvarig utbildning och än mindre när det gäller mycket ansvarsfullt arbete.

Lars Hedfors sade också att problemet är att samhällets resurser inte räcker till. Jag förmodar att Lars Hedfors menade att statens resurser inte räcker till. Det är helt otroligt. Vi har världens högsta skattetryck, och ändå beklagar sig socialdemokraterna över att statens resurser inte räcker till. Underförstått: Vi behöver ännu högre skatter.

Anf. 33 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Jag talade om statens möjligheter att kontrollera den svarta sektorn och sade att de möjligheterna var små. Att det förhåller sig så beror på att den svarta sektorn är ganska utstuderad. Det är svårt för staten och dess tjänstemän att hänga med i svängarna.

När det gäller frågan om skattemyndigheternas tjänstemän och den flykt från riksskatteverket som det härvidlag rör sig om, så är det ett faktum att riksskatteverket inte har så konkurrenskraftiga löner att verket kan hålla kvar sina tjänstemän. Man behöver bara lyssna på folk från riksskatteverket för att få detta klart för sig.

Vidare är det så, att sådana här kampanjer som näringslivet för, riktar sig ofta direkt mot skattemyndigheternas tjänstemän, med påföljd att dessa tjänstemän inte alltid känner det så inspirerande att jobba på den statliga sidan.

Anf. 34 IVAR VIRGIN (m):

Herr talman! Framtidsoptimismen var stor på 1950-talet. Efter andra världskrigets slut skulle teknik och vetenskap utnyttjas i fredens tjänst för att förbättra människors levnadsförhållanden. Ett utslag av denna optimism är boken *Den förutsebara framtiden* av den engelske nobelpristagaren och fysikern Georg Thomson.

Han skissar ett utvecklingsscenario med enastående möjligheter. Automation och elektronik skall förkorta arbetstiden och avskaffa smutsiga och tunga jobb. Kärnenergin skall lösa energiproblemen, växtförädling och avancerat växtskydd ta bort världssvälten och medicinens framsteg bota folksjukdomarna. Till en del har han fått rätt.

Men vad varken han eller andra samtida tog med i dessa beräkningar var de sociala och miljömässiga konsekvenserna av utvecklingen. Inte heller räknade de med att en så stor del av världens resurser skulle bindas i kaprustningen.

Rachel Carsons bok *Tyst vår* får ses som en reaktion mot 1950-talets teknikoptimism. Boken kom ut 1962 och har fått ett djupgående inflytande på utvecklingen. Den pekar på vad som händer vid ett okritiskt användande av vissa kemiska substanser. I boken beskrivs hur en successiv anrikning av

miljögifter sker i den naturliga näringskedjan, vilket kan få till följd att fortplantningsförmågan så småningom slås ut hos högre arter, t. ex. rovfåglar. Mänsklig teknik skapade ett hot mot mänskligt liv.

Det tog många års intensiv forskning för att reda ut sambanden, vilket är lätt att glömma med facit i hand. Forskaren som upptäckte DDT:s verkan som ett medel mot insekter och därmed mot insektsburna sjukdomar fick nobelpris för drygt 40 år sedan. I dag vet vi åtskilligt om de negativa egenskaperna, och DDT är nu förbjudet i stora delar av världen.

För inte så länge sedan fick vi i jordbruksutskottet en chockerande genomgång av de skador som av docent Mats Olsson från riksmuseet påträffats i döda sälar från Östersjön.

Ett tioårigt inventeringsarbete ligger bakom denna redovisning, som avslöjar att bara omkring 1 000 gråsälar finns kvar i Östersjön mot kanske hundratusentals vid sekelskiftet. Sannolikt är just miljögifter orsaken till den kraftiga minskningen. Eftersom en vuxen säl sätter i sig 5–7 kg fisk per dag sker en biologisk förstärkning av de små mängder av t. ex. DDT och PCB som fisken innehåller.

Av nära 100 undersökta sälar var bara två unga djur friska. På resten upptäcktes hudskador, kloförändringar, tarmsår och förträngningar av livmodern, som förhindrar fortplantning, samt livmodertumörer.

Forskarna misstänker i första hand PCB som orsak till dessa skador. PCB är ju en industrikemikalie som i nära 60 år har använts i transformatorer och som mjukgörare i plaster. I Sverige är användningen mycket begränsad sedan 15 år tillbaka.

Andra miljögifter som kvicksilver och toxafen återfinns i fisk och kan på samma sätt koncentreras ju högre upp i näringskedjan vi kommer. Vi har anledning att ta de biologiska varningssignaler naturen ger oss på djupaste allvar. Vi äter samma fisk som sälarna, om än i mindre mängder.

Om arter utrotas, och det är en uppenbar risk när det gäller gråsälen och uttern, kommer vi att förlora möjligheten att studera larvsignalerna i naturen.

Vi måste vidta kraftfulla åtgärder i vårt land och begära motsvarande ansvar i vår omvärld. Vi måste också fortsätta att fördjupa vår kunskap på detta område, så att vi kan ställa rätt diagnos och därmed öka säkerheten i åtgärdsprogrammet.

Herr talman! Under en miljökonferens med den moderata riksdagsgruppen i Hemmeslöv i södra Halland i början av oktober studerade vi bl. a. de kväveutlakningsförsök som hushållningssällskapet utför. I den allmänna debatten beskylls ju jordbruket för att vara en stor syndare när det gäller gödningen av havet. Denna kan leda till att fler planktonalger bildas. Dessa kan ge mat åt havets djur, men kan också i områden med begränsad vattenomsättning ge syrebrist när algerna dör. Detta kan leda till fiskdöd. I november 1985 dog stora mängder havskräftor i sydöstra Kattegatt av just syrebrist. I morse rapporterades det i nyheterna att i vissa vikar i Danmark, med anslutning till Kattegatt, har man hittat områden där utvecklingen är på väg åt samma håll.

Bilden kompliceras av att en sådan fiskdöd faktiskt kan inträffa även utan tillförsel av näringsämnen till havet från mänsklig odling. I Östersjön visar

t. ex. sedimentologiska undersökningar öster om Gotland att syrebrist med svavelvätebildning förekommit långt innan något nämnvärt kulturinflytande gjorde sig gällande. I en dansk krönika från 1000-talet nämns fiskdöd i samband med en varm sommar med riklig nederbörd i augusti.

Alltnog har regeringen klassat Laholmsbukten som ett särskilt utsatt område, och åtgärder planeras här för att minska utlakningen av näringsämnen till havet. Hushållningssällskapets försök ger oss då möjlighet att bedöma vilka åtgärder som kan vara rimliga för att minska utlakningen från de lätta jordar som är de vanligast förekommande i området kring Laholmsbukten.

Det visar sig att en normal stallgödselgiva som sprids tidig höst ger en mycket stor utlakning. Den är mer än dubbelt så stor som vid ogödslad odling. En konstgödslad ruta vid rekommenderad giva ger obetydligt mer än den ogödslade. Detta är kanske ägnat att förvåna men beror på att konstgödseln sprids vid en tidpunkt då växtens behov av växtnäring snabbt ökar. Mycket litet lakas således ut.

Försöken ger mycket klart vid handen att det är fullt möjligt att med enkla åtgärder minska läckaget av framför allt kväve till våra vattendrag. Ökad odling av höstgrödor, ökad vårspridning av stallgödsel och en senareläggning av nödvändig höstspridning av stallgödsel är några effektiva effekter. Däremot kan man tyvärr ifrågasätta trädesbruket från miljösynpunkt. Här är läckaget betydligt större.

En enkät bland jordbrukare i det aktuella området visar en hög villighet att ställa upp på frivillighetens väg för att nå resultat. Man reser däremot ragg vid tanken på tvångsåtgärder från statens sida. Det finns all anledning för jordbrukare i hela landet att noggrant följa utvecklingen i Laholmsbukten. Åtgärder som vidtas där kan inom en snar framtid överföras till andra jordbruksbygder.

Vi moderater i riksdagen kommer att se som vår uppgift att behandlingen av jordbrukarna blir rättvis. Om staten kräver åtgärder som påverkar jordbrukarnas ekonomi, är det för oss naturligt att kräva kompensation för t. ex. intäktsbortfall. Vi kommer att motsätta oss att jordbrukarna används som brickor i ett spel för att förbättra socialdemokraternas miljöprofil.

En jämförelse med vår omvärld visar att kvävegödsel förbrukningen i Sverige är lägre än i våra grannländer. Den uppgår till ca 80 kg kväve per hektar åkermark. I Danmark är nivån nästan den dubbla, i Västtyskland mer än den dubbla och i Holland ligger man på mer än sex gånger den svenska nivån.

Här öppnar sig ett område för internationella miljöförhandlingar. Framgång i dessa förhandlingar kan göra svenska insatser mer meningsfulla. En arbetsgrupp, ledd av länsstyrelsen i Hallands län, har nyligen till jordbruksdepartementet översänt ett förslag om hur en minskning av framför allt kväveläckaget till Laholmsbukten skall åstadkommas.

Kommunala reningsverk skall enligt förslaget förbättra sin rening. Vi har i moderata motioner påtalat problemen. Jordbrukets stallgödselhantering bör förbättras genom ökad vårspridning och ett spridningsförbud under perioden den 1 december till den 15 februari. Man föreslår ett 50-procentigt

statsbidrag till gödselvårdsanläggning för att klara den ökade lagringstid som krävs.

Man kan konstatera att detta förslag är identiskt med det av oss moderater framförda och av riksdagens majoritet nyligen förkastade. Vi finansierade dessa investeringar med den s. k. gödselskatten. Är regeringen beredd att nu ändra sin attityd i denna fråga? Jag är övertygad om att en sådan attitydförändring är nödvändig för att få bönderna i området att medverka i den viktiga kampen mot för stora läckage.

För en knapp månad sedan överlämnades till regeringen ett förslag till handlingsprogram för att minska hälso- och miljöriskerna vid användningen av bekämpningsmedel.

Under valrörelsen 1985 gick socialdemokraterna ut med vallöftet att användningen av bekämpningsmedel i jordbruket skulle halveras på fem år. I och för sig var det ett mål att sträva efter som jag tror att alla partier ställde upp på. Det marknadsfördes dock på ett sådant sätt att de flesta människor fick uppfattningen att detta skulle leda till en minskning av antalet cancerfall. Det var en ansvarslös marknadsföring. Enligt experter på området är riskerna med restsubstanser av växtskyddsmedel anmärkningsvärt små. I själva verket var nog löftet tillkommet i första hand för att bättra på socialdemokraternas miljöprofil inför valet.

När nu det här löftet gavs sommaren 1985 tycker man att det hade varit naturligt för regeringen att omedelbart tillsätta en arbetsgrupp för att studera frågan närmare. Arbetsgruppen tillsattes den 5 juni 1986, ett år senare! Brådskan var ju inte precis påtaglig.

Det är symptomatiskt att det är vi moderater som motionsledes fört fram realistiska förslag på detta område, förslag som socialdemokraterna avvisat men som nu återkommer på regeringens bord i form av förslag från annat håll. Måne är det lättare att agera då?

Sannolikt kommer cirka tre fjärdedelar av de restsubstanser vi konsumenter får i oss från importerade livsmedel.

I importen kan vi återfinna rester av ämnen, som sedan lång tid tillbaka är förbjudna i Sverige, t. ex. aldrin och dieldrin. Dessa ämnen är klorerade kolväten, som i djurförsök framkallat levercancer.

De borgerliga partierna försökte nyligen i jordbruksutskottet få gehör för tanken att gränsvärdet för dessa förbjudna ämnen skulle sättas till noll vid import. Förslaget fälldes av socialdemokrater och kommunister.

Mot bakgrunden av detta ställningstagande undrar man om det omskrutna socialdemokratiska miljöengagemanget är särskilt djupt.

Varje år är hushållskonsumtionen av kemiska bekämpningsmedel 800 ton eller nära en tredjedel av vad jordbruket använder. Det här är en användning som självklart utsätter människor för risker, eftersom den sker i vår närmiljö, i våra hem eller våra trädgårdar och utan någon speciell sakkunskap och kanske ofta utan att den finstilta varningstexten på förpackningarna uppmärksammas.

Hur långt sträcker sig regeringens ambitioner på detta område?

För ett par veckor sedan anordnade Nordiska rådet en konferens om de gränsöverskridande luftföroreningarna. Parlamentariker från hela Europa deltog. En stark dokumentation lades här fram. Den pekade entydigt på

luftföroreningarnas allvarliga inverkan på skilda ekosystem: skadade och döda sjöar i de nordiska länderna; allvarliga skogsskador i Centraluropa; människor i farozonen framför allt i storstäderna.

Den slutkommuniké som enhälligt antogs vid konferensens slut är uppfordrande och gick längre än det ursprungliga förslaget. Behovet av ytterligare svavelreduktion slås fast (utöver de 30 % från 1980 till 1993 som flertalet europeiska länder accepterat).

Man är överens om att intensifiera ansträngningarna att minska utsläppen av kväve och kolväten. Målet är bindande överenskommelser om att minska utsläppen en viss mängd inom en viss tid. Det finns anledning vara optimistisk om att man kan nå dessa bindande överenskommelser.

Det var tråkigt att behöva konstatera att England och Polen inte utnyttjade detta utmärkta tillfälle att gå med i 30-procentsklubben.

Anf. 35 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Det är med uppriktig glädje jag kan notera, att insikten om allvaret i vårt ansvar för miljön nu tycks ha nått även moderata samlingspartiet och socialdemokraterna. Ett bevis på detta fick vi i går i den allmänpolitiska debatten. Carl Bildt uttalade då, att han ville medverka till att våra fyra återstående icke utbyggda älvar skulle fredas. Ingen vet bättre än jag, efter alla uppslitande debatter i denna kammare med moderata talesmän, hur okänslig man varit för alla argument för bevarande och för vårt ansvar att bevara till kommande generationer det som återstår av våra naturtillgångar. Därför är gårdagens uttalande värdefullt.

Jag är ändå inte helt tillfreds och lugnad. Det är inte bara en läpparnas bekännelse vi behöver, det är konkret handlande, det är ställningstagande i denna kammare till förmån för vår miljö. Ett sådant tillfälle får vi om vi om någon månad, då vi skall rösta om regeringsförslaget om en naturresurslag. Där finns det gamla folkpartikravet om ett lagskydd för våra fyra älvar och andra värdefulla älvsträckor. Det är då vi kan avsluta och undanröja det hot om exploatering, som så länge vilat som en förbannelse över det sista som återstår av det som är skyddsvärt. Det är nödvändigt att man från moderaternas sida visar att det är allvar, när man redovisar en ändring genom orden i den allmänpolitiska debatten.

Frågan om andra skyddsvärda älvsträckor för tanken till Amerån och den överledning som skall byggas, om inte socialdemokrater och moderater ändrar sina ställningstaganden.

Människorna i bygden runt Amerån i Jämtland har med all sin energi och sitt engagemang försökt påverka beslutsfattarna. Man har här i Stockholm under två kvällar denna vecka framfört en revy, där man i sång och tänkvärda sketcher sänder vad som blir ett nödrop.

Man hade hoppats nå även Birgitta Dahl, men hennes bänk stod tom. Det finns säkert förklaringar. Statsråd är upptagna människor. Men vad som inte kan förklaras är att man inte får svar på sina brev och sin begäran om att komma och tala med statsrådet. Det är då man förstår att det inte hjälper med läpparnas bekännelse, att det inte hjälper med gröna stövlar och naturlyrik. Det måste till handling för att rädda vår miljö.

I en av sketcherna tänker sig en av aktörerna att ta över statsrådsjobbet

efter Birgitta Dahl. Han förutsätter nämligen att hon ganska snart hamnar mellan sina två stolar och går förlorad. Detta är den tolkning som företrädare för miljökampen i Amerån gjort av beslutet att inrätta ett miljö- och energidepartement. Det är säkerligen en realistisk tolkning. Vad nu då, säger den uppmärksamme, som följt årens motionskrav från folkpartiet. Är inte folkpartisterna nöjda nu? Riksdagens kallsinnighet till kravet om att inrätta ett miljödepartement har ersatts av regeringens förändring i departementsbildningen.

Nej, vi är inte nöjda! Vi tror inte att resultatet av förändringen gagnar miljöfrågornas lösning. Vi har talat om ett fristående miljödepartement. Vårt krav grundar sig på övertygelsen att miljön skall vara fristående, att ett statsråd skall ha det övergripande ansvaret för miljön och inte något annat ansvarsområde. Miljön skall komma in i alla skeden vid beslutsfattandet utan att den som har ansvaret måste väga miljöhänsynen mot andra skäl redan innan förslagen går till behandling.

Det är givetvis bra att man höjer statusen på miljöfrågorna genom att ordet miljö återfinns i ett departementsnamn. Det är dock inte någonting vunnet, om resultatet av departementsbildningen blir att miljöfrågorna även fortsättningsvis hamnar i beroendeställning.

Vad socialdemokraterna gör är att man byter jordbrukets dominans mot energifrågornas. Det är också en öppen fråga hur ett statsråd skall kunna verka som miljöminister, när en del av de viktigaste frågorna som berör miljön fortfarande ligger i jordbruksdepartementet och bostadsdepartementet.

Insikten att miljön är ett område som kräver insatser bör även gälla när vi anvisar medel att driva verksamheten. Vi har från folkpartiet i flera år i våra partimotioner framhållit att naturvårdsenheterna på länsstyrelserna måste förstärkas. Det är en uppenbar risk att naturvården på länsstyrelserna får vika för andra samhällsintressen. De yrkanden om ökad medelstildelning vi fört fram har tyvärr inte bifallits. Med den ökning av uppgifter som naturvårdsenheterna fått att handlägga med nedskärningar på grund av de sparbeten som länsstyrelserna fått är risken uppenbar att vi drabbas av skador i miljö och natur, skador som är svåra att reparera i efterhand.

Ingen möda får sparas när ambitionen är att rädda vår miljö! Naturvårdsverket har föreslagit att miljöskyddslagen skall skärpas. Den lagstiftning som skulle sätta stopp för miljöbrotten har i stort sett visat sig vara verkningslös. Den stora miljökatastrofen i Teckomatorp och åtföljande miljöbrott har inte visat sig få de rättspåföljder som är rimliga. I stort sett är det endast mindre miljöbrott av enskilda personer som lett till fällande domar. En skärpning av miljöskyddslagstiftningen är erforderlig.

Vi måste också få större möjlighet att fälla företag som överskrider gränser för utsläpp. I dag krävs att bevis finns för att ett företag gjort ekonomisk vinst samt att det enskilda utsläppet allvarligt skadat miljön. Det borde räcka att visa att gränserna överskridits. På samma sätt som när vi kan fällas för fortkörning på våra vägar, oavsett om en olycka hänt eller ej, bör lagöverträdelse som drabbar vår miljö kunna straffbeläggas. Bengt Westerberg ställde i går en fråga till Ingvar Carlsson hur socialdemokraterna ställde sig till naturvårdsverkets förslag. Han fick inget svar. Jag ställer nu samma

fråga till Birgitta Dahl. Det kan inte heller vara rimligt att så länge ett företag håller sig inom de tillåtna gränserna för utsläpp skall det vara gratis att smutsa ner luft och vatten.

Vi borde en gång för alla sätta ett pris på miljön, också när tillåtna mängder gifter släpps ut. Vi skulle då ge företagen en anledning att minska mängden utsläpp. Minskade utsläpp ger lägre avgifter!

Miljöfrågorna är internationella. Inget land kan driva en politik där effekterna av felaktiga beslut begränsas till det egna landet. Föroreningar sprids i luft och hav oavsett gränser. De återstående vildmarkerna är inget lands enskilda egendom.

Herr talman! Som ett exempel vill jag till sist nämna några ord om havet. Ingenstans kan man så tydligt få bevis för att en nations brist på ansvar drabbar oss alla. Havet har inga gränser.

Låt oss ta Nordsjön som exempel. Det som dumpas i havet vid skotska kusten förs efter en lång färd med strömmen till vår svenska västkust. Vad som blir över från Borregaards fabriker vid Glommen forslas ut och gör livet omöjligt att leva för fisken utanför Bohuslän. Sommaren ligger ännu nära i tiden. Det är en föga upplyftande sysselsättning att granska vad som finns i våra badvikar vid våra underbara bohuslänska klippor. Det behövs inte långa vandringar för att fylla en container med oljefat, flaskor i alla format och mjölkkartonger. Som parentes kan jag nämna att jag hittade mjölkkartonger från fem länder i en badvik under sommaren. De var från avlägsna länder, bl. a. från Holland. Detta, herr talman, är vad vi ser! Det är de bevis som ögat kan registrera. Vi kan bara föreställa oss annat som genom sin närvaro förgiftar vattnet i det hav som är fiskens barnkammare – det förråd ur vilket vi hämtar stora rikedomar. Vi måste få alla stater runt Nordsjön att ta sitt ansvar. Precis som när det gäller luftföroreningarna måste vi kräva, att länderna sluter upp. Regeringen måste ta initiativ så att det snabbt händer någonting.

Frågorna om miljö och naturvård är i stor utsträckning ödesfrågor. De handlar om vårt ansvar för kommande generationer, de handlar om vår rätt att förbruka jordens resurser.

Anf. 36 KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! De politiska honnörsorden används flitigt i denna debatt. Ord som miljövänlig produktion, energihushållning, kvalitet och t. o. m. småskalighet och decentralisering är numera på nästan varje riksdagsmans läppar. Det är ord som vi ofta använt i centern under en lång följd av år. Till en början blev vi faktiskt ofta hånade för dessa ord. Jag är glad över att debattsituationen och medvetandet i miljöpolitiska frågor har förbättrats.

Ändå vågar nog varken ni eller jag så där odelat tro på framtiden. När jag var barn var mina föräldrar alldeles övertygade om att jag skulle få det bättre än vad de hade det. Jag skulle få en högre levnadsstandard, en bättre utbildning, bättre arbetssituation, osv. Det fanns en framtidstro.

Dagens småbarnsföräldrar resonerar alldeles säkert på ett annat sätt. Visserligen har vi det i dag så bra att vi inte nödvändigtvis behöver önska våra barn det bättre, även om vi gärna vill. Men det är inte där bekymret finns. I stället känner väldigt många föräldrar en oro för att våra barn skall få det

sämre än vad vi har haft det. Vi är oroliga för kärnvapenkrig och den fullständiga miljöförstörelsen. Vi är oroliga för andra slag av miljökollaps. Det kan gälla försurningen av sjöar och skogar. Det kan gälla oron för att ökad fossilförbränning och ökad koldioxidhalt i atmosfären kommer att leda till klimatförändringar som är mycket allvarliga. Det kan vara oron för kärnkraftens olycksrisker och för det långlivade giftiga avfallet. Det kan vara oron för förgiftning genom alla nya kemikalier som våra duktiga kemister finner upp åt oss.

Överlevnaden är inte längre självklar. Höjd livskvalitet är inte längre självklart. Däremot är det något som vi politiker måste se som vår viktigaste uppgift att sträva efter och kämpa för.

Det krävs i dag ett helhetsgrepp på naturresurs- och miljöfrågorna. Det finns ett absolut samband mellan naturen, människan och samhället. Miljöpolitiken – även svensk miljölagstiftning – är i stor utsträckning grundad på att föroreningar skall förhindras eller begränsas och att miljön i förekommande fall skall restaureras.

Naturen känner egentligen inte till begreppet förorening. Förorening är bara för mycket av någonting på fel ställe. Förorening uppstår när människan bryter upp naturens slutna kretslopp och förändrar detta till ett lineärt förlopp, dvs. flyttar naturresurser från ett ställe till ett annat. Det bästa exemplet på detta i dag är den i huvudsak oåterkalleliga förflyttningen av kol från underjordiska depåer till atmosfären vid förbränning av fossilbränsle. För att komma till rätta med detta finns bara tre möjligheter: bättre och effektivare energianvändning, ersättning med flödesenergi – sol, vind och vatten – och ersättning med bioenergi, som tar och ger ifrån luftens kolförråd. Vidare skall jag inte gå i energifrågorna. Det kommer Ivar Franzén senare att göra. Jag vill bara uttala min förvåning och besvikelse över att regeringen och miljöministern uppenbarligen vill fortsätta satsningen på kolanvändning.

Kretsloppen måste alltså slutas. Det gäller att för biologiska ämnen återföra restsammansattna till naturens kretslopp och att för andra ämnen, t. ex. metaller, skapa förutsättningar för en större och effektivare återvinning. Centerpartiet föreslog under förra motionstiden en återvinningslag. Den motionen avslogs här i kammaren för några dagar sedan. I beslutet anförde majoriteten att utskottet utgick ifrån att regeringen fullföljer och vidareutvecklar de principer som låg till grund för 1975 års beslut, nämligen att avfall i största möjliga mån skall återanvändas. Jag vill fråga Birgitta Dahl hur denna vidareutveckling avancerar. Fortfarande är deponering och förbränning den mest dominerande användningen av avfall!

Vår strävan måste vara att förhindra avfall redan vid tillverkningen. Det behövs forskning och utveckling som leder till att man använder så litet naturresurser som möjligt i tillverkningen och att man inte hämningslöst blandar olika typer av ämnen som gör att de blir omöjliga att återanvända. Det krävs alltså en resurseffektivisering för att samtidigt möjliggöra låg naturresursförbrukning, låg negativ miljöpåverkan och hög materiell standard.

De gränsöverskridande miljöföroreningarna tillhör de problem som kräver de snabbaste och största insatserna. Det handlar om föroreningar

både i luften och i havet. Vi kan inte acceptera större föroreningar från mänsklig verksamhet än vad naturen klarar av att ta emot. Vi vet att nedfallet av svavel därför måste minskas med 80 % för undvikande av försurning av mark och vatten. Motsvarande målsättning för kväve måste vara en minskning av utsläppen med 50 %. Detta innebär en betydande skärpning av de målsättningar som gäller för närvarande. Miljötekniken ger stora möjligheter, och svensk industri har goda kunskaper och förutsättningar att utveckla en miljöteknik. Men industrin väntar på signalerna från regeringen.

Ett allvarligt problem är att många länder som bidrar till de gränsöverskridande föroreningarna har en svag ekonomi. För att få till stånd utsläppsreduktioner också i dessa länder krävs gemensamma insatser. Det behöver därför byggas upp en internationell fond genom avgiftsuttag på exempelvis fossila bränslen. Medlen bör utnyttjas för åtgärder som syftar till minskade förorenande utsläpp. Det kan uppnås genom effektivare reningsmetoder, effektivare energianvändning och/eller övergång till mindre förorenande energislag. Efter en centermotion har riksdagen beslutat och i ett tillkännagivande till regeringen uttalat att denna fråga skall vidare övervägas av regeringen. Jag skulle uppskatta att från miljöministern i dag få reda på hur denna fråga hanterats.

I dag på morgonen kunde vi i nyheterna höra att man funnit nya döda områden i Kattegatt, döda på grund av föroreningar och syrebrist. Havsmiljön har hittills inte hört till de politiska stridsfrågorna. Hoten mot havsmiljön är nu så allvarliga att den politiska enigheten i ord måste konkretiseras till handling.

Det finns ett klart samband mellan luftföroreningar och havsföroreningar. Föroreningar i luft faller så småningom ner på marken eller i havet. Även det som faller ner på marken kommer så småningom till stor del ut i havet. Därför är det angeläget även ur havsmiljöns synpunkt att påbörja en omställning av energisystemet mot effektivare energianvändning och inhemsk, förnybar energi. Detta minskar föroreningarna och framför allt kväveutsläppen både till luft och till vatten och mark.

Från centerpartiets sida ser vi det också som angeläget att omedelbart planera för en minskning av närsaltläckagen från jordbruket. Detta kan ske dels genom att man riktar resurser till forskning för att få grödans näringsbehov att exakt motsvaras av tillförd mängd växtnäring, dels genom att man begränsar användandet av växtnäring i särskilt utsatta regioner.

Det är också angeläget att omedelbart införa sådana restriktioner som innebär att industriutsläpp av klorföroreningar minskar. Det gäller främst pappersindustrin. Den svarar för den största delen av utsläppen av svårnedbrytbara klorföroreningar.

Det internationella samarbetet är också här angeläget. Det innebär att vi från svensk sida måste arbeta för att Helsingforskommissionens stadganden fullföljs av Östersjöstaterna så att miljösituationen i Östersjön förbättras. Vi anser också att man från svensk sida bör initiera en Nordsjökommission i syfte att utarbeta regler och avtal som begränsar eller förbjuder utsläpp till Nordsjön. I de fall utsläpp accepteras, bör regler finnas om ersättningar för dessa.

Även om miljöfrågorna inte längre handläggs inom jordbruksdepartemen-

tet finns det nära kopplingar mellan de areella näringarna och miljön. Jag ser fram emot att så småningom få diskutera jordbrukspolitiken här i kammaren med den nye jordbruksministern Mats Hellström. Men jag vill redan nu ta upp en del frågor, eftersom jord- och skogsbruk har en stor förmåga att både positivt och negativt påverka miljön och dessutom i grunden är helt beroende av att miljön inte försämras.

För att producera jordbruksprodukter krävs flera olika produktionsfaktorer. Förutom arealen, åkern, krävs det bl. a. arbete, investeringar i maskiner och markanläggningar, byggnader och tillförsel av växtnäringssämnen. I dag används dessutom även kemikalier i betydande omfattning. Bland produkterna tänker vi i första hand på livsmedlen, men det är också möjligt att producera energiråvaror, fiberråvaror och råvaror till den kemiska industrin. Dessutom är bevarandet av kultur- och odlingslandskapet en viktig produktion i sig.

Mot denna bakgrund förefaller det väldigt snävt att från kunskapen om överproduktion av livsmedel snabbt dra slutsatsen att vi har alltför stor åkerareal. Möjligheterna att utnyttja produktionen på de andra områdena har vi inte tagit till vara. Dessa möjligheter är stora, men de kräver samhällsinsatser. På energisidan är det angeläget att få fart både på etanolproduktion för drivmedel och på fastbränsleproduktion i enkel och billig form. Med nuvarande låga oljepris håller mycket av den spirande utvecklingen på att förtvina. Vad tänker regeringen göra i detta avseende?

Det är naturligtvis också angeläget att ställa frågan om det är arealen som skall begränsas eller möjligen någon av de andra produktionsfaktorerna. Regeringen har för ett år sedan tagit ställning för en halvering av användningen av kemiska medel i jordbruket. Lantbruksstyrelsen, naturvårdsverket och kemikalieinspektionen har nu utarbetat ett förslag till handlingsprogram för att minska hälso- och miljöriskerna vid användningen av bekämpningsmedel. Jag har noterat att man i denna rapport säger att en övergång till lågdosmedel kan bli ett ytterligare sätt att reducera använda mängder. Ja, det är klart. Det finns i dag så högeffektiva bekämpningsmedel att exempelvis 20 gram kan ersätta flera kilo. Jag vill fråga Birgitta Dahl: Det var väl inte denna övergång till högkoncentrerade gifter som regeringen avsåg med halvering av mängden bekämpningsmedel?

Beroende på brukningssätt, minskad djurproduktion, större ensidighet i växtodlingen, ökade skördar, nödvändigheten av minskad arbetsförbrukning m. m. – allt i överensstämmelse med den socialdemokratiska jordbrukspolitiken – har det svenska jordbruket blivit beroende av en rad kemiska medel. En begränsning av användningen kan naturligtvis också utformas så, att man tar bort sådana medel av vilka beroendet inte är särskilt stort. Ett medel jag tänker på är s. k. tillväxtregulatorer eller stråförkortningsmedel. Miljöeffekterna av dessa är fortfarande inte helt utredda. Tillväxtregulatorer används i dag på ca en tiondel av stråsådsarealen i Sverige. Ett förbud mot stråförkortningsmedel skulle sannolikt motsvara produktionen från 30 000–40 000 hektar marginell vetejord. Personligen är jag mera böjd för att ha kvar arealen än att ha kvar tillväxtregulatorerna.

Herr talman! Låt mig sluta med att vidröra ett ämne som kanske är det angelägnaste att diskutera framöver. Under bondesamhällets årtusenden var

den fasta punkten i tillvaron knuten till möjligheten att odla jord och producera livsmedel. Under industrisamhällets kortare period har den fasta punkten upplevts vara tillgången till arbete. I realiteten har detta uppfattats som nödvändigheten att bo där produktionen koncentrerats. I början på nästa århundrade kanske litet drygt 5 % av arbetskraften kan klara av hela grundproduktionen av både livsmedel och industrivaror. Med tillgång till effektiva energisnåla kommunikationer, till ett avancerat telekommunikationssystem, till datateknik och kanske framför allt till en högre kunskap hos de många människorna ökar friheten och flexibiliteten i det framtida samhället. Detta innebär att vi kan göra själva boendet, närsamhället, till den fasta punkten för människorna utan så stort beroende av traditionell grundproduktion.

Jag vill gärna slå fast att möjligheten att nu planera för fungerande lokalsamhällen i såväl storstäder, mindre städer som på ren landsbygd är betydligt bättre än när jag var med om att starta en debatt om detta i början på 1970-talet. Hur vi lyckas med detta är avgörande för människornas framtida livsmiljö. Det skulle glädja mig om regeringen och miljöministern delar min uppfattning i detta avseende.

Anf. 37 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Både tonläget och ämnesvalet i de tidigare talarnas inlägg ligger mycket nära det som jag har för avsikt att ta upp här i dag. Det tror jag är ett tecken på att vi alla har lärt oss någonting av vad vi har varit med om under de senaste tio femton åren. Allvaret i de miljöproblem som vi upplever nu framstår som alltmer uppenbart för oss alla. Det gäller inte minst om vi ser miljöfrågorna i ett internationellt perspektiv.

Vi vet att 60 000 människor dör varje dag av vattenburna sjukdomar, att 40 % av jordens regnskogar har huggits ned under 1900-talet, att ett land som Tanzania kommer att förvandlas till öken på en generation, om den nuvarande utvecklingen får fortsätta. Det är faktorer som dessa som gjort miljoner människor i Afrika, Asien och Latinamerika till svältande miljöflyktingar.

Men också Europa rymmer miljöflyktingar, som måste söka sig till länder som Sverige för att få uppleva orörd natur. Över det som en gång var grönskande skogar, brusande floder och stolta berg breder nu ut sig ett fuktigt, giftigt dis och milsvida halvt förslummade industrilandskap. Europas kulturskatter vittrar sönder av avgaser och giftiga utsläpp. Tiotusentals människor dör varje år i sjukdomar orsakade av miljögifterna. Det finns t. o. m. länder i vår omedelbara närhet, som Polen, där miljögifterna leder till att barn hämmas i sin utveckling.

Haven som omger oss är nu så sjuka att djur och fiskar dör. Vi har upptäckt dioxiner i luften och vattnet, i modersmjölk, i lax, strömming och krabbor utanför vår kust – och att dessa härrör bl. a. från bilavgaser. Ozonlagret tunnäs ut – ökad ultraviolett strålning drabbar redan i dag Argentina och nordligaste Europa.

Alla dessa larmrapporter om fortgående och nu hastigt accelererande miljökatastrofer når oss samtidigt med att vi gång på gång drabbas av dramatiska katastrofer som Seveso, Bhopal och Tjernobyl.

Vi vet att problemen är orsakade av mänsklig verksamhet, av felaktig och slösaktig användning av en miljöfarlig teknik, som hotar vår överlevnad.

Sett i det perspektivet framstår det som alltmär meningslöst, ja, t. o. m. motbjudande, att föra den traditionella jämförande riskanalysdebatten. Visserligen är det angeläget att försöka göra hederliga och rättvisande jämförelser mellan de olika risker vi utsätter oss för, för att vid varje givet tillfälle kunna välja det alternativ som sammantaget innebär minst risker. Men det som för mig framstår som viktigast är ändå att vi förmår dra den slutsats jag redovisade i en artikel i DN den 2 oktober: "Vi måste en gång för alla bryta med den traditionella, slösaktiga och miljöfarliga teknikkultur som ställer oss inför sådana hot."

Bo Landin, författare och miljöjournalist, ställer i sin bok Om träd kunde gråta följande retoriska fråga: "Vilka prioriteringar skall vi låta väga tyngst i dag, när det är morgondagens perspektiv som råder?" Svaret på denna fråga är självklart: vi måste sätta omsorgen om våra efterkommande främst i det politiska arbetet. Jag säger detta medveten om att vi från samtliga partier har anledning att se självkritiskt på en del av de beslut som tidigare fattats. Därför vill jag också gärna säga till Karl Erik Olsson: Ni borde vara försiktiga vid betygsättningen och ansvarsfördelningen, för vi delar *alla* ansvaret.

Jag är också glad att kunna konstatera att medvetenheten om miljöproblemen växer sig allt starkare. Jag märker det i form av den stora brevskörd jag får. Jag märker det på resor runt om i landet, på skolor och arbetsplatser, bland gamla och unga. Det personliga engagemanget i miljöfrågan är i dag lika starkt som engagemanget för fred, arbete och bröd.

Jag är därför övertygad om att det finns en bred politisk enighet, både innanför och utanför riksdagens portar, om att vi måste anstränga oss än mer för att värna vår miljö. Det är vårt gemensamma ansvar att gripa oss an den uppgiften med både optimism och stort allvar.

Den väg ut ur miljökrisen som vi skulle kunna samlas kring måste kännetecknas av insikten om att varje annat alternativ än det som bygger på effektiv resursanvändning och miljövänlig teknik betingar ett pris som ingen av oss kan eller vill betala – vare sig man mäter i pengar och industriell konkurrenskraft, i effekter på miljö och säkerhet eller i sociala konflikter.

Det är nödvändigt att dessa tankar ligger till grund när vi under hösten och vårvintern skall ta ställning till den framtida energipolitiken, samtidigt som miljöpolitiken måste intensifieras både nationellt och internationellt. Det är med resurshushållning och teknikutveckling som dessa svåra uppgifter skall angripas.

Till min stora förvåning har jag sett kommentarer som antytt att den inställning till problemen jag redovisat skulle vara uttryck för teknikfientlighet. Inget kunde vara mer felaktigt. Tvärtom handlar det om en fördjupad teknikoptimism, som vågar ställa högre krav på tekniken än tidigare.

För att inte förlora i kapplöpningen med tiden och för att klara miljöfrågorna måste vi ta till tre olika angreppsmetoder jämsides.

Den första metoden handlar om att läka och rena med åtgärder som sätts in i efterhand. Det är den traditionella miljövard där Sverige länge har varit och är världsledande. Reningsverk har byggts. Rökgasrening blir allt vanligare. Miljölagar och tillsyn har successivt skärpts. Men fortfarande finns det klara

och uppenbara brister. För att komma till rätta med dessa har regeringen tillkallat landshövding Sven Heurgren som fått i uppgift att snabbt lägga fram förslag om hur den framtida miljö- och naturvården skall organiseras i vårt land. Samtidigt pågår en översyn av lagstiftningen.

Den andra metoden handlar om att utarbeta räddningsplaner för att snabbt kunna angripa akuta problem. Sedan några år tillbaka har vi en aktionsplan mot luftföroreningar och försurning.

Men vi behöver räddningsplaner också på andra områden. Det gäller t. ex. haven, som flera talare här har nämnt. Under den kommande vintern skall den nyligen tillsatta "Aktionsgruppen mot havsföroreningar" ta fram räddningsplaner för våra hav, från gränsen mot Finland i norr till gränsen mot Norge i väster.

Dessa insatser för att rädda luften, vattnen och jorden behöver följas upp internationellt. På svenskt initiativ beslöt de nordiska miljöministrarna i går om ökade insatser för att snabbt och radikalt minska utsläppen av svavel, kväveoxider, kolväten, freon, tungmetaller och farliga kemikalier. Vi beslöt också att förlägga 1988 års möte med Helsingforskommissionen på minister-nivå för att lyfta dessa frågor. Sverige deltar också med betydande resurser i arbetet på att rädda regnskogarna och att hejda ökenspridningen. Över huvud taget avser vi att intensifiera vårt internationella arbete, som statsministern framhöll i regeringsförklaringen.

Den tredje metoden handlar om att långsiktigt förändra vårt sätt att använda naturresurser och om hur denna användning tillåts påverka miljön.

Energipolitiken är det område där sådant arbete har inletts. Där har vi också kunnat visa att effektiv resursanvändning och utveckling av god teknik är verkningsfulla instrument för att på en gång förbättra miljön, ekonomin, sysselsättningen och välfärden. Nu efter Tjernobyl prövar vi med stort allvar och ödmjukhet hur den omställningsplan vi har på energiområdet kan förbättras ytterligare. Den fråga vi nu ställer oss är om kärnkraften kan och bör avvecklas snabbare än vi tidigare har beslutat om och hur det kan ske utan skador på miljön.

Jag vill med kraft och stark känsla här understryka att vårt tredubbla uppdrag – att avveckla kärnkraften, att bekämpa försurningen och att skydda våra älvar – måste ligga fast också inför dessa högre ställda krav. Även i den här nya situationen måste vårt huvudmål vara att pröva varje annan möjlighet än utbyggnad som hotar dessa värden. Det är på den grunden och efter en förnyad noggrann och allvarlig prövning av kärnkraftens risker samt inte minst av våra erfarenheter av de mänskliga, sociala och miljömässiga skador som en kärnkraftsolycka orsakar som våra beslut måste fattas.

Energirådet har fått i uppdrag att ta fram underlag för det beslut som senare skall fattas av regering och riksdag. Jag vill understryka att energirådets uppdrag är just att ta fram underlag för beslut – inte att föreslå hur dessa beslut skall se ut eller förhandla fram en kompromiss om energipolitiken.

Skälen till att vi har valt denna arbetsmetod är flera. Ett är att vi tror att energirådets möjligheter att ta fram det allsidiga beslutsunderlag som behövs ökar, om man slipper att nu sitta och välja mellan eller strida om olika alternativ. Ett annat är att partiernas och organisationernas företrädare inte kan sitta i rådet och på egen hand fatta beslut som går utöver dem som fattats

av organisationen i demokratisk ordning. Vi har t. ex. enhälliga kongressbeslut om energipolitiken som under pågående kongressperiod bara kan ändras genom beslut av partistyrelsen och riksdagsgruppen. Jag har noterat att också företrädare för andra partier och organisationer vill ha en möjlighet att fatta beslut i normal demokratisk ordning. Det är också det enda naturliga.

Energirådet kommer därför att förse regeringen, partierna och organisationerna med det underlag som behövs för dessa beslut. Jag har för några minuter sedan mottagit den rapport som har utarbetats av den expertgrupp som bistår energirådet, liksom kommentarerna från den grupp av vetenskapliga granskare som också knutits till rådet. Den 4-5 november skall rådet ta ställning till om detta material är tillräckligt som underlag för den kommande prövningen. Materialet överlämnas då till regeringen, som därefter kommer att inbjuda riksdagens partier till överläggningar. Det är min och regeringens förhoppning att det skall vara möjligt att nå bred politisk samling kring de beslut som skall fattas. Ett sådant beslut bör, för att vara trovärdigt, bl. a. innefatta en uppgörelse, som vi gemensamt tar ansvar för, om hur framtidens elförsörjning skall klaras.

Herr talman! Energipolitiken kommer att kräva intensiva insatser den närmaste tiden – och de närmaste åren. Men vi måste samtidigt ta itu med ytterligare några områden av strategisk betydelse för miljön.

Avfallshanteringen är ett sådant område. Jag hoppas kunna återkomma till riksdagen med förslag om detta under detta arbetsår. Detta förslag skall bygga på principen om återvinning och hårda miljökrav.

Som ni har noterat kommer regeringen redan i början av november att lägga fram ett förslag om hanteringen av de miljöfarliga batterierna på riksdagens bord. I detta förslag slås den principen fast, att den som med sin verksamhet orsakar miljöskador skall ta det fulla ansvaret och kostnaderna för de åtgärder som krävs för att komma till rätta med problemen.

Ett tredje område, där det krävs en successiv utveckling i miljövänlig riktning, är transport- och kommunikationssektorn. Det är viktigt, inte minst mot bakgrund av de fakta vi känner till om vägtrafikens betydelse för skogsdöden och försurningen, liksom inte minst de hot den utgör för människornas liv och hälsa.

Genomförandet av besluten om blyfri bensin och avgasrening pågår nu med full kraft. Ett förslag om bilavgaslag kommer att redovisas för riksdagen i höst.

Det senaste halvåret har en rad beslut fattats av stor betydelse för miljön:

- Samhällets insatser för att skärpa hastighetskontrollen har intensifierats.
- SNF har erhållit stöd för en omfattande informationskampanj i syfte att förmå landets bilister att sänka hastigheten och därmed minska kväveoxidutsläppen.
- SJ har beslutat om en ambitiös satsning på snabbtåg, som erbjuder goda alternativ till flyget och bilen.
- Det pågår en kraftfull överföring av tunga transporter från landsväg till järnväg.

- Miljökonsekvensbeskrivningar av olika alternativ för fasta förbindelser över Öresund skall göras. För vägen mellan Uddevalla och Stenungsund föreligger sådana redan.
- Regeringen beslutade, så sent som för två veckor sedan, att SJ:s planerade tågindragningar på kustbanorna i Norrland och på linjen Alvesta-Växjö inte skall genomföras.

Ett fjärde område är, och där delar jag Karl Erik Olssons uppfattning, jordbruks- och livsmedelspolitiken. Även här krävs en handlingsplan för hur näringen skall utvecklas i mer miljövänlig riktning i samförstånd med alla berörda parter. Som flera har påpekat har lantbruksstyrelsen tillsammans med kemikalieinspektionen och livsmedelsverket nyligen på regeringens uppdrag presenterat ett konkret förslag om hur en kraftig minskning av bekämpningsmedlen i jordbruket skall gå till, och jag kan försäkra att vi kommer att behandla denna fråga så snabbt som möjligt. I augusti förbjöd regeringen användningen av bekämpningsmedlet Roundup i stråsäd. Avgiften på konstgödsel har visat sig framgångsrik, så framgångsrik att de företag som producerar handelsgödsel nu protesterar hos regeringen för att avgiften här fått erforderlig effekt i form av minskad försäljning.

I dag har regeringen beviljat Stiftelsen Svensk etanolutveckling ett bidrag på 10 milj. kr. för att klarlägga förutsättningarna för att uppföra en fullskaleanläggning för etanolproduktion.

Jag vill gärna säga till Karl Erik Olsson att arbetet med att finna en alternativ användning för åkerarealen för t. ex. användning på energiområdet bedrivs med stor kraft och kommer att bedrivs med stor kraft. Jag anser att det är mycket viktigt att vi försöker hitta konstruktiva lösningar. Jag har redan vid ett flertal tillfällen diskuterat den här frågan med den nye jordbruksministern.

Herr talman! De uppgifter vi har framför oss är i och för sig inte lätta. Men de är viktiga, och de är mycket stimulerande och hoppningivande just därför att vi vet hur viktiga de är. De förutsätter att alla ställer upp med kunskap och engagemang, med djärvhet och framsynthet i arbetet och med vilja till samarbete över olika gränser.

Klarar vi den utmaning vi står inför kommer vi att kunna åstadkomma resultat och alternativ, som kan skapa nationell samling kring såväl miljö- som energipolitiken, kanske också jordbruks- och livsmedelspolitiken. Jag tycker det är mycket viktigt att vi gör det här försöket. Jag är övertygad om att de av oss som sviker de förväntningar som nu finns kommer att förverka sitt förtroende hos medborgarna, hos sina medmänniskor.

Anf. 38 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! Det är en vänlig och ambitiös miljöminister som här möter kammaren. Det tycker jag är tillfredsställande. Men jag tycker det är synd att hon går förbi t. ex. den viktiga frågan om kolanvändningen. Vi måste vara mycket försiktiga med att initiera och öka användningen av energislag som vi vet medför stora faror.

Miljöministern gick också förbi frågan om den internationella luftvårds-

fonden, som riksdagen tidigare har uttalat sig om. Jag skulle vilja ha ett svar på den frågan.

När det gäller frågan om användningen av åkerjorden för bl. a. energiändamål delar jag uppfattningen att vi måste komma fram till konstruktiva lösningar. Åkerjorden är en resurs som är mycket flexibel: Den går att använda till det ena eller det andra med ganska kort omställningstid. Därför bör vi vara rädda om den.

Men det som oroar mig – även om man nu tar ett tag för etanolproduktionen – är att den stimulans som fanns i höga priser på olja i dag inte längre finns. Frågan är om det inte krävs insatser på det området för att de aktiviteter som är på gång ute i näringslivet runt om i landet inte skall tyna bort.

Låt mig sedan säga några ord till Birgitta Dahl om det här med betygsättning. Jag är utomordentligt försiktig med all betygsättning. Jag sätter övervägande låga betyg. Men det enda jag i det här fallet har tagit upp är egentligen regeringen.

Anf. 39 IVAR VIRGIN (m) replik:

Herr talman! Det var ett vackert tal som statsrådet Dahl höll. Det var så vackert att man nästan drar sig för att replikera. Ändå ställde jag under mitt anförande några frågor som jag inte har fått svar på.

Jag vill först konstatera att socialdemokraterna har ändrat sin inställning när det gäller biståndspolitiken och nu i varje fall markerar en utomordentligt positiv inställning till miljö-, markvårds- och energifrågor på just det området. Det går att markera en än mer positiv inställning, när vi nästa år återkommer med samma motioner som vi har väckt i år om just särskilda anslag till detta område.

Jag frågade om statsrådet är villig att stödja det förslag som utredningsgruppen från Halland har kommit med, nämligen om statsbidrag till gödselvärdensanläggningar. Förslaget är identiskt med det förslag som vi har framlagt i riksdagen men som har avslagits av majoriteten. Det kanske är dags att ändra uppfattning så att vi kan motse en positiv inställning även till denna fråga.

Det är på samma sätt med importen av produkter, som innehåller rester av ämnen som i Sverige inte får användas i växtskydd. Även på detta område bör vi sänka gränsvärdena ner till noll, så att vi kan garantera att de livsmedel som importeras är av samma höga klass som vi kräver av den egna produktionen. Även i detta avseende vore det intressant att få höra statsrådets uppfattning.

Anf. 40 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! När det gäller att välja vilka frågor som jag skall svara på direkt befinner jag mig litet grand i ett dilemma med hänsyn till kammarens tid. Jag skall senare i dag besvara flera frågor liknande dem som har ställts här, t. ex. en om åtgärder beträffande Laholmsbukten. Jag hoppas att Ivar Virgin accepterar att jag senare återkommer till den saken. Jag har också när det gäller t. ex. freoner fått interpellationer, som inom kort skall besvaras i kammaren.

Låt mig ta upp ett par väsentliga frågor som har ställts här utöver dem som jag har tillfälle att besvara senare i dag. Det gäller först och främst frågan om en internationell fond för att finansiera investeringar i miljöförbättringar. Självklart känner jag, som har varit ledamot av denna kammare i snart 20 år, en utomordentligt stor respekt för riksdagens beslut och skall se till att de effektueras. Men ju mer jag har studerat dessa frågor – och det har jag gjort så sent som i förra veckan vid ett besök i Polen och i förrgår, när de nordiska miljöministrarna kunde lyssna till en föredragning av Brundtlandkommissionens generalsekreterare om den förestående rapporten från Brundtlandkommissionen till FN:s miljöorgan – desto mer övertygad blir jag om att de länder som säger att de inte har råd att byta teknik till en mer resurshushållande och miljövänlig teknik har fel. Det de inte har råd med är att fortsätta att använda den gamla tekniken, för den är slösaktig och dyrbar samtidigt som den skadar miljön.

Budskapet från Brundtlandkommissionen kommer i hög grad att bli just detta – jag har själv framhållit det vid många tillfällen under de senaste åren, och jag sade det förresten i mitt anförande alldeles nyss: Vi har inte råd att fortsätta att använda den gamla dåliga tekniken. Det enda vi har råd med är att byta till en bättre, mer resurshushållande och miljövänlig teknik. Härigenom kan man göra oerhörda vinster. Sedan kan vi resonera om hur man skall bära sig åt för att klara de praktiska problemen inkl. finansieringen vid byte av system. Men det är små problem. Det hör till det väldigt uppmuntrande i det som vi i dag diskuterar att allt flera förstår att det förhåller sig på detta sätt.

Jag talade inte konkret om kolet. Det är riktigt. Men jag sade, Karl Erik Olsson, att vårt trefaldiga uppdrag är att på en gång klara kärnkraftens avveckling, kampen mot försurningen och skyddet av våra älvar. Det betyder att kärnkraftsavvecklingen inte skall klaras med kol och olja. Jag har sett en del förslag, där man vill göra det enkelt för sig och gå snabbt fram genom att använda sådana alternativ. Det vill inte jag, regeringen och socialdemokratin göra. Detta är oerhört viktigt.

För inte mer än en och en halv vecka sedan hade jag en utomordentligt intressant diskussion med företrädare för jordbruksrörelsen och Föreningsbanken, där det ställdes två konkreta frågor till mig. Den ena var: Är regeringen beredd att medverka till att oljepriset med olika medel höjs i den takt som behövs för att satsningen på inhemska bränslen inte skall avstanna? Den andra frågan var: Kan regeringen garantera att det inte blir en så snabb kärnkraftsavveckling att den måste genomföras med hjälp av kol och olja, som kommer att undantränga satsningen på inhemska bränslen och på etanol samt möjligheten att koppla ihop lösningen av energi- och miljöpolitiken med lösningen av jordbrukets och livsmedelsproduktionens problem?

Mitt svar var att det är precis den balanspunkt som gör det möjligt att kombinera dessa olika syften, som regeringen önskar uppnå. Det är i hög grad detta som jag menar att våra diskussioner borde handla om under de kommande månaderna.

Därmed har jag lämnat svar på frågan om hur vi skall diskutera en riktig, förnuftig och omsorgsfull användning av den mark som står till förfogande

för odling av olika grödor som behövs för försörjningen i det svenska samhället i framtiden.

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

Allmänpolitisk debatt

Anf. 41 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag är fullständigt medveten om att det inte är lätt att ha en balanspunkt där kärnkraften skall avvecklas, försurningen förhindras och de inhemska energikällorna utnyttjas. Jag ställde frågan till Birgitta Dahl och regeringen just därför att detta inte är lätt. Det finns inom de olika partierna i riksdagen en stark oro, som är befogad, för hur dessa problem skall lösas, och vi har behov av att ganska ofta få rapporter. Det kommer också att dyka upp många problem på vägen framöver.

Jag delar naturligtvis uppfattningen att en resurshushållande teknik är lönsam på lång sikt – det är odiskutabelt. Förslaget om en internationell luftvårdsfond skall ses som ett sätt att skynda på den internationella utvecklingen. Detta är svårt att bedöma, och det är möjligt att regeringen har bättre förmåga att göra det genom sina kontakter med omvärlden. Det viktiga är emellertid att man hittar vägar så att det snabbt blir resultat. Jag vidhåller att vårt förslag är en sådan idé som kan fullföljas – det lönar sig naturligtvis på sikt. Birgitta Dahl har själv nyss sagt att man måste fundera över hur problemet med omställningen och kapitalbehovet vid omställningen skall lösas. Ur den synpunkten är det viktigt att denna debatt fortsätter.

I samband med frågan om resurshushållande teknik vill jag gärna knyta an till vad statsrådet sade om miljökonsekvensbeskrivningar när det gäller motorvägar, t. ex. ScanLink. Leder dessa miljökonsekvensbeskrivningar till satsningar på en annan typ av vägar än de stora och kostbara motorvägar som hotar miljön?

Anf. 42 IVAR VIRGIN (m) replik:

Herr talman! Jag skall släppa frågan om Laholm – jag förstår att den kommer upp senare.

Jag fick däremot inte heller något svar på en annan fråga som har stor miljöpolitisk betydelse, och det är frågan om importen av livsmedel som innehåller rests substanser av ämnen som vi inte accepterar i Sverige. Det är en principiellt viktig fråga, som fordrar ett svar.

Anf. 43 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Vad gäller den senaste frågan vill jag alldeles öppet och ärligt säga till Ivar Virgin, att jag inte känner mig tillräckligt påläst för att ge ett bra svar. Jag skall gärna återkomma vid ett annat tillfälle. Det är bättre än att nu ge ett ofullständigt svar.

6 § På förslag av tredje vice talmannen beslöt kammaren kl. 14.55 att avbryta den allmänpolitiska debatten och ajournera sina förhandlingar till kl. 15.00, då dagens frågestund skulle börja.

Meddelande om interpellationssvar

Om rättssäkerheten i skattebrottsärenden

8 § Meddelande om svar på interpellationerna 1986/87:9 och 10

Anf. 44 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Jag vill meddela att jag på grund av arbetsbelastning inte inom den föreskrivna tiden kommer att besvara Karin Ahrlands interpellation om åtgärder mot våldsbrotten och inte heller den om rekrytering av domare. Jag har kommit överens med Karin Ahrland om att interpellationerna skall besvaras fredagen den 7 november 1986.

9 § Svar på fråga 1986/87:3 om rättssäkerheten i skattebrottsärenden

Anf. 45 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Filip Fridolfsson har frågat mig om jag tänker vidta åtgärder för att stärka företagares rättssäkerhet mot, som han säger, obefogade myndighetsingrepp.

Filip Fridolfsson tar i sin fråga upp fall när förundersökning angående ekobrott inte har lett till fällande dom och förundersökningen eller andra åtgärder har drabbat den misstänkte i personligt eller ekonomiskt hänseende.

Jag har förstått frågan så att Filip Fridolfsson efterlyser nya regler om statens ersättningsskyldighet i sådana fall.

Gällande ersättningsregler har införts under politisk enighet om att statens skadeståndsansvar inte bör gå längre än det nu gör.

Frågan om en utvidgning av det allmännas skadeståndsansvar har aktualiserats genom en motion till riksdagen. Jag vill inte föregripa riksdagens behandling av frågan.

Anf. 46 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för svaret.

Jag har exemplifierat min fråga med att ta upp det kända skattemålet i Vimmerby där en företagare anhölls som misstänkt för skattebrott. Man gjorde husundersökning i bostaden och på firman, belade egendomen med kvarstad och beslöt om betalningssäkring i hans egendom. Skattemyndigheterna höll presskonferens där det öppet talades om omfattande skattebrott och grovt skattebedrägeri. Efter ca ett halvt år fick bilhandlaren tillbaka sina räkenskaper, skingringsförbudet hävdes och förundersökningen lades ned med motiveringen att det inte längre förelåg någon misstanke om brott.

Ingen småföretagare klarar en sådan här pärs. Bilhandlarens livsverk slogs i spillror. Naturligtvis har företagaren protesterat mot behandlingen men till ingen nytta. Myndigheterna menar att de uppträtt korrekt, skattechefen har inte funnit något anmärkningsvärt eller onormalt och JK menar att ingen gjort sig skyldig till fel eller försummelse. Den alldeles tveklösa slutsatsen av dessa besked är att detta icke är något onormalt och att tillämpningen av

lagen är riktig. Den enskilde har helt sonika att finna sig i de åtgärder som myndigheterna vidtar.

Men, herr justitieminister, ett så orimligt förhållande som jag här exemplifierat kan vi väl inte acceptera i ett rättssamhälle! Detta, fru talman, är rättsröta, och det allvarliga är att det inte är någon engångsförteelse.

Jag förstår inte att justitieministern kan undgå att reagera och bara hänvisar till kommande motionsbehandling. Jag vill därför ställa en direkt fråga till justitieministern: Kommer inte justitieministern att vidta åtgärder för att stoppa sådana här övergrepp? Det är inte bara jag utan hela den svenska allmänheten som vill veta detta.

Anf. 47 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Det är viktigt i en rättssäkerhetsdebatt av detta slag att erinra om en del faktiska förhållanden.

Brottsförebyggande rådet har alldeles nyligen redovisat en undersökning av hur polisens s. k. ekorotlar arbetar och fungerar. Den undersökningen visar att i de fall polisen har börjat utreda ett brott så leder utredningen i 80 % av fallen till en fällande dom. Det är en utomordentligt hög siffra, många gånger högre än vid traditionella brott, t. ex. inbrott och misshandel. Undersökningen visar dessutom att tvångsmedel används i ekorotlarnas verksamhet i betydligt mindre utsträckning än vid andra brott av jämförbar grovhet.

Det här innebär naturligtvis inte att vi inte skall fortsätta att arbeta för en allt bättre rättssäkerhet. Jag kan nämna att i stort sett alla de lagar som är aktuella i detta sammanhang just nu är föremål för översyn. Det gäller regler om häktning och anhållande och det gäller regler om skriftliga handlingar som skall tas i beslag. Vidare har vi fått förslag om en helt ny organisation för utredning av skattebrott.

Allt detta sker med det övergripande syftet att vi skall få en ännu bättre rättssäkerhet.

Anf. 48 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Fru talman! Justitieministern säger att 80 % av de personer som det här gäller fälls i domstol. Men hur är det med de 20 % som inte fälls?

Jag trodde, fru talman, att justitieministern och jag – justitieministern som den som inom regeringen är ansvarig för dessa frågor och jag som vanlig fotfolkspolitiker – skulle kunna vara överens om att någonting måste göras på det här området, vare sig det nu gäller en lagändring eller utfärdande av tillämpningsföreskrifter. Men jag har grovt missbedömt situationen. Justitieministern är intresserad av att se kollektivt på det hela – jag ser till individen. Och jag måste säga, fru talman, att ju längre jag är i riksdagen, desto djupare blir jag förankrad i det parti som sätter individen i centrum.

Anf. 49 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Har herr Fridolfsson någon utmärkt medicin och kan han anvisa något konstruktivt sätt att åstadkomma en ordning som innebär att varje polisingripande leder till fällande dom, då är jag naturligtvis tacksam för upplysning om hur det förfarandet ser ut.

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

Om kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet

Anf. 50 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Fru talman! Jag skall inte ge justitieministern tips om hur man skall åstadkomma att alla som tas om hand av polisen skall få fällande domar. Men jag vill verkligen understryka att de som inte har gjort sig skyldiga till brott skall inte drabbas på det sätt som mitt exempel med bilhandlaren i Vimmerby visar. Han hade inte begått något brott, men hela hans livsverk slogs i spillror.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på frågorna 1986/87:23 och 48 om kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet

Anf. 51 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Ingvar Karlsson i Bengtsfors har frågat statsministern om han avser att medverka till att kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet upphör.

Bertil Fiskesjö har frågat statsministern om regeringen avser att komma med något förslag om hur kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet skall bringas att upphöra.

Frågorna har överlämnats till mig.

Jag har vid flera tillfällen – senast den 28 april i år – inför riksdagen redovisat regeringens uppfattning i saken. Regeringen har samma uppfattning i dag.

Jag upprepar alltså att den föreningsfrihet som vi har här i landet och som är skyddad i grundlagen innebär att det står var och en fritt att organisera sig politiskt. Ingen kan tvingas att vara medlem i ett parti.

En annan sida av föreningsfriheten är emellertid att medlemmarna i fackliga och politiska organisationer, lika väl som medlemmar i andra typer av ideella föreningar, själva bör få bestämma hur de vill ha det i sin förening, vilka andra organisationer föreningen skall samverka med och i vilka former samverkan skall ske. Regeringen avser inte att föreslå eller medverka till någon begränsning av den friheten.

Anf. 52 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för svaret på frågan.

Jag hade räknat med att statsministern skulle svara, för det var en tidningsintervju med statsministern som föranledde mig att ställa frågan. Jag vill läsa upp en del av vad som stod i intervjun: "De som jobbar hårt på dagarna --- och inte orkar gå på kvällsmöten upplever att de genom kollektivanslutningen får ett inflytande på samhällsutvecklingen."

Det är sådana här påståenden som gör en litet osäker om var socialdemokraterna står. Vi vet att frågan kommer på riksdagens bord i höst. Vi skall ta ställning till om man skall lagstifta. Man pratar i olika omgångar om att det skall bli en frivillig avveckling, man har ett par nya modeller som man prövar osv. Men frågeställningen är: Tror socialdemokraterna att de skall kunna övervintra när det gäller valet 1988 och få klarare majoritet för att ha

kollektivanslutningen kvar? Risken föreligger, och de svar som justitieministern gett här i dag är ju inte förpliktigande. Han säger att ingen kan tvingas att vara medlem i ett parti. Det är helt klart, man har ju reservationsrätt. Men det är just detta, att man måste reservera sig och säga att man inte vill vara med i det socialdemokratiska partiet, som är så förnedrande för den enskilda individen. Varför skall man ha denna ordning?

Justitieministern avslutar sitt svar med att säga att regeringen inte avser att föreslå eller medverka till någon begränsning av föreningarnas frihet. Vi har alltså en justitieminister och en regering som värnar om kollektivets frihet. Den enskilda människans frihet, den sätter man i andra hand.

Anf. 53 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Jag har under senare år gjort till vana att en gång varje höst fråga statsministern vad han tycker om kollektivanslutningen och om när den skall avskaffas. Samma procedur har upprepats: Statsministern, oavsett vem det har varit, har överlåtit till justitieministern att svara, oavsett vilken justitieministern har varit.

De svar som jag har fått har haft samma trista innehåll, dvs. att socialdemokraterna inte på något sätt avser att medverka till att denna enligt min mening integritetskränkande och odemokratiska kollektivanslutning avskaffas.

Jag hade hoppats att det den här gången skulle finnas en öppning från socialdemokratisk sida. Kollektivanslutningen har ju utsatts för hård kritik, numera även inom socialdemokratien. SSU, med Anna Lindh i spetsen, har tagit avstånd från kollektivanslutningen. Stig Malm har kallat kollektivanslutningen för en besvärande kvarnsten som hänger om rörelsens hals. Men regeringen och justitieministern vill inte göra någonting.

Nu är det dess bättre så att det vilar ett lagförslag i riksdagen, vilket har granskats av lagrådet och därvid befunnits vara helt förenligt med föreningsfriheten sådan som den är garanterad i grundlagen.

Enligt min mening bör var och en ha full frihet att bli medlem i vilken förening eller organisation han eller hon så önskar och även ha full frihet att efter eget avgörande när som helst utträda ur vilken organisation som helst.

Jag vill fråga justitieministern: Vad är det för fel på den principen?

Anf. 54 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Det är inte något fel på den princip som säger att man bör bli medlem i ett parti genom att själv begära medlemskap.

Men det är inte mindre viktigt att medlemmar i ideella föreningar, bl. a. fackliga organisationer och politiska partier, själva får bestämma hur de vill ha det i föreningen och hur samarbetet med andra organisationer skall vara ordnat. Det är den senare principen, dvs. den om självbestämmande inom föreningslivet, som har lång hävd i vårt land. Nu försöker man från borgerligt håll med stor iver att komma åt samarbetet mellan den fackliga och politiska delen av arbetarrörelsen, och då ger man sig på denna princip.

I dag förs inom arbetarrörelsen en konkret och konstruktiv debatt om nya former för samverkan. Denna debatt skall föras fritt inom de egna föreningarna och utan inblandning av lagstiftaren.

Fru talman! För klarhets skull vill jag avslutningsvis framhålla att jag aldrig har sagt eller menat att ett eventuellt förbud mot kollektivanslutning skulle strida mot grundlagen. Var och en som deltar i debatten bör emellertid ha klart för sig att föreningsfriheten skulle minska om statsmakten bröt traditionen att staten inte skall gå in och lagstifta om verksamheten i ideella föreningar. Debattörerna borde litet noggrannare än vad de gör fundera på vad ett sådant principiellt nytt förhållningssätt skulle innebära i praktiken.

Anf. 55 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Fru talman! Visst minskar friheten för de föreningar som kan kollektivansluta människor, alltså enskilda individer. Det är helt klart. Det är ju detta som vi anser vara riktigt. Man skall inte kunna tvångsansluta människor till ett politiskt parti.

Denna debatt har nu pågått under väldigt många år. Åtta olika riksmöten har gjort uttalanden om att man frivilligt skall avveckla kollektivanslutningen. Men socialdemokraterna har inte tagit chansen utan har hårdnackat hållit emot. Man har inte verkat i den andan.

Nu har vi chansen att få en lagstiftning. Vi kan alltså hjälpa socialdemokraterna i det här fallet. Vi vill inte komma åt arbetarrörelsen, utan vi vill ge människor friheten och rätten att själva bestämma vilket politiskt parti de skall tillhöra. Det betyder inte att vi är ute efter arbetarrörelsen på något sätt.

Anf. 56 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Den i varje fall för mig i debattläget överraskande hårda position som regeringen upprätthåller i den här frågan gör att situationen inför riksdagens behandling av lagförslaget i december kommer att bli mycket intressant. Jag vill avslutningsvis konstatera att justitieministern och regeringen har satt kommunisterna och deras partiledare Lars Werner i det läget att de kommer att vara nödsakade att rösta för det lagförslag som för närvarande vilar i konstitutionsutskottet.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1986/87:33 om arbetsvillkoren i Huddinge polisdistrikt

Anf. 57 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Pär Granstedt har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att skapa rimliga arbetsvillkor vid Huddinge polisdistrikt.

En självklar utgångspunkt för statsmakternas beslut om resurstilldelning för polisverksamheten är att alla polisdistrikt skall ha lika goda förutsättningar att lösa sina uppgifter och att arbetsbelastningen så långt möjligt skall vara lika mellan distrikten.

Mot denna bakgrund har under våren 1986 inom justitiedepartementet gjorts en grundläggande studie av fördelningen av polisresurser mellan polisdistrikten. Rikspolisstyrelsen har uppdrag att fördjupa undersökningen och att till regeringen lämna förslag till eventuella omfördelningar. Uppdraget skall redovisas senast den 1 januari 1987.

Jag utgår från att personalsituationen i Huddinge kommer att uppmärksammas i detta arbete och att regeringen från länsstyrelsen i Stockholms län och från rikspolisstyrelsen kommer att få ett fullgott underlag för att ta ställning till de problem som Pär Granstedt pekar på.

När det gäller polisdistriktets lokalproblem vill jag erinra om att regeringen i september 1982 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att projektera nybyggnad av en förvaltningsbyggnad i Huddinge med lokaler för polis- och åklagarmyndigheterna samt allmänt häkte.

Byggnadsstyrelsen har i en skrivelse i juni 1983 redovisat kostnader för projektet och i samband därmed även hemställt om bygguppdrag.

Bygguppdrag kommer att lämnas med beaktande av bl. a. sysselsättningsläget på byggarbetsmarknaden och det statsfinansiella läget. Hänsyn måste naturligtvis också tas till andra angelägna byggnadsprojekt.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 58 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag vill tacka justitieministern för svaret på min fråga. Att situationen i Huddinge polisdistrikt är allvarlig är ganska väl vitsordat vid det här laget. Det handlar både om en allvarlig lokalbrist och om en klar underbemanning. Man kan därför inte säga att situationen svarar mot det mål som justitieministern här uttalade, nämligen att alla polisdistrikt skall ha lika goda förutsättningar att lösa sina uppgifter och att arbetsbelastningen så långt möjligt skall vara lika mellan distrikten. Jag tror att vi kan vara ense om att så är inte fallet.

Nu säger justitieministern som svar på min fråga att ett arbete är på gång hos länsstyrelsen och rikspolisstyrelsen för att se över personalsituationen. Materialet skall tydligen redovisas den 1 januari 1987. Jag delar förhoppningen att det kommer att leda till att man får en väsentligt annan situation vid Huddinge polisdistrikt.

Men frågan är hur lång tid den här processen kommer att ta. Om justitieministern får ett underlag den 1 januari nästa år, när kan Huddinge polisdistrikt räkna med att få fler tjänster? Det är nog det som man därute är väldigt intresserad av att höra.

När det gäller lokalfrågan är det hela ännu oklarare. Här finns färdigprojekterade lokaler, men bygguppdraget kommer att lämnas med beaktande av bl. a. sysselsättningsläget på byggarbetsmarknaden och det statsfinansiella läget och med hänsyn till andra angelägna byggprojekt, säger justitieministern. Då frågar man sig: Hur lång tid kan det tänkas ta innan alla dessa pusselbitar faller in, så att man verkligen får ett nytt polishus i Huddinge? Det vore mycket värdefullt att få besked på dessa två raka frågor. Jag förutsätter att justitieministern också vill lämna detta besked, bl. a. med hänsyn till Huddingepolisen och huddingeborna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om friköpsrätt för vissa arrendatorer

Om polispersonalens säkerhet vid tjänsteutövning

Anf. 59 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Jörn Svensson har frågat mig om – och i så fall när – regeringen kommer att lägga fram förslag om friköpsrätt i någon form för innehavare av s. k. historiska arrenden.

Jag har tidigare här i kammaren upplyst Jörn Svensson om att regeringen inte tänker ta ställning till friköpsfrågan förrän friköpsutredningen (Ju 1984:01) har slutfört sitt arbete. Enligt vad jag har inhämtat kommer utredningens betänkande att överlämnas till regeringen inom några månader.

Anf. 60 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Orsaken till att jag envisas med denna fråga är att den har blivit utsatt för en mycket olycklig försening, och jag vill hävda att det också är en onödig försening.

Vad jag har försökt göra från tid till annan är att efterlysa någon form av politisk viljeytring från regeringen, antingen positiv eller negativ, till friköpet som princip.

Först hade vi arrendelagsutredningen som uttalade sig emot friköp, vilket berodde på dess speciella sammansättning. Detta var riksdagens majoritet missnöjd med och begärde att man skulle se över frågan en gång till. Detta kunde ha skett i en departementspromemoria och inte behövt ta omvägen över en ny tidsödande utredning, men det är en sak för sig. Vi fick en ny utredning, friköpsutredningen, men det fanns dock en positiv inriktning i vad riksdagens majoritet uttalade innan denna utredning tillsattes.

På grund av detta förlopp har det blivit en sådan försening att vi ganska klart uppfattat, vilket vi vet även av andra skäl, att detta inte betraktas som en prioriterad fråga. Det tycker jag är beklagligt.

Jag skulle vilja ställa den kompletterande frågan – om justitieministern nu anser sig på något sätt kunna svara på den – : Är regeringens grundinställning – om man förutsätter att de tekniska problemen för friköpet för vissa arrendatorer kan lösas – positiv eller negativ till friköpsinstitutionen som sådan?

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1986/87:58 om polispersonalens säkerhet vid tjänsteutövning

Anf. 61 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Göte Jonsson har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta i syfte att öka polispersonalens säkerhet vid tjänsteutövning.

Jag vill först slå fast att polismän i sin tjänsteutövning skall ha allt det skydd och den säkerhet till person som rimligen kan begäras med hänsyn till arbetsuppgifternas art. Polismännens ofta utsatta arbetssituation måste uppmärksammas från samhällets sida.

För det första måste våldet i samhället bekämpas. Regeringen har nyligen i en skrivelse till riksdagen redovisat en helhetssyn i bl. a. denna fråga.

Vidare har riksdagen under senare år vid flera tillfällen framhållit att det är ett väsentligt samhällsintresse att polisen får skydd och stöd i sitt arbete och att den allvarliga syn på brottet våld mot tjänsteman som lagstiftningen ger uttryck för självfallet alltjämt är fullt aktuell. Riksdagen har, när det gäller straffmätningen på området, hänvisat till det arbete som numera har slutförts av fängelsestraffkommittén. Kommitténs förslag remissbehandlas för närvarande.

Polisens arbetsmiljö måste också fortlöpande göras säkrare genom bl. a. bättre utrustning, utbildning och arbetslokaler. Sådana behov aktualiseras bl. a. i det årliga budgetarbetet i justitiedepartementet och har resulterat i betydande satsningar på en förbättrad arbetsmiljö.

Jag vill slutligen framhålla det stora ansvar som polismyndigheterna och de anställda själva har när det gäller att utveckla och tillämpa arbetsmetoder som ger bästa möjliga personliga skydd.

Anf. 62 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på frågan.

Jag vill understryka att det här problemet har aktualiserats ytterligare under de senaste åren. Om vi ser på statistiken, så finner vi att antalet fall av våld mot polismän under tjänsteutövning har ökat. Och det är inte bara antalet fall som har ökat, utan också grovheten i våldet har ökat. Vi har alltså fått en svårare grad av våld mot polismän i tjänsteutövning.

Vi kan också konstatera att våldet mot kvinnliga polismän har ökat i större omfattning än våldet mot manliga polismän under tjänsteutövning. Detta är också någonting man måste ta i beaktande.

Vid Polisförbundets kongress, som nyligen avslutades i Norrtälje, tog rikspolischefen Holger Romander upp denna fråga och menade att statsmakterna nu måste tillgripa mer kraftåtgärder, bl. a. skärpta straff, för att komma till rätta med det här problemet.

Med anledning av justitieministerns svar vill jag fråga: Anser justitieministern att polisen har det skydd och den säkerhet till person och hälsa som man rimligen bör kunna begära från polisens sida?

Justitieministern säger att han vill slå fast att det är rimligt att polisen skall ha detta skydd. Men har polisen det i dag? Och om inte polismännen under tjänsteutövning enligt justitieministerns uppfattning har ett sådant rimligt skydd i dag, vilka åtgärder vill då justitieministern vidta? Situationen är enligt min uppfattning så allvarlig att samhället inte ger det rimliga skydd som en så utsatt yrkeskår som polisen har rätt att kräva av statsmakterna.

Har alltså enligt justitieministerns uppfattning polisen det skydd man har rätt att begära?

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om sekretesskyddet
för uppgifter om sjuk-
huspatienter*

Anf. 63 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Gunnar Hökmark har frågat mig om jag avser att använda data- och offentlighetskommitténs förslag om ändring av sekretesslagen (1980:100) som grund för proposition till riksdagen.

Kommittén avlämnade betänkandet (SOU 1986:24) Integritetsskyddet i informationssamhället till mig i april i år. Remissbehandlingen har helt nyligen avslutats. Ärendet skall nu i vanlig ordning beredas i regeringskansliet.

Anf. 64 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Först vill jag tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Men jag måste också konstatera att det är mycket besynnerligt att justitieministern inte är beredd att redovisa någon som helst uppfattning om vad han avser att göra. Jag hade haft större respekt om han svarat att man avser att lägga fram ett förslag men att man nu skall bearbeta de remissvar som nu har kommit in.

Det kan inte rimligtvis vara så, att justitieministern inte har någon uppfattning alls om huruvida han skall lägga fram detta förslag eller ej. Samma regering som han suttit i lade fram ett förslag om löntagarfonder dagarna efter det att remissvaren hade kommit in. Samma regering som han sitter i lade fram ett förslag om engångsskatten utan någon remissomgång över huvud taget.

Saken är givetvis den, herr talman, att justitieministern till varje pris vill undvika en debatt här i riksdagen. Inom parentes sagt visar det sig också att statsråden över huvud taget mycket sällan besvarar några frågor utöver den allra första formella delen. Men han är också rädd för den debatt som skulle kunna komma runt om i Sverige, om det blev klart för människor att man avser att göra denna urholkning av sekretesslagen.

Jag skulle nu vilja ställa en fråga till justitieministern, även om jag har föga förhoppningar om att han kommer att svara – statsråden tycks göra en tradition av att inte svara på de frågor som kommer upp i riksdagsdebatter. Vad tror justitieministern att de som reagerade mot Metropolitregistrets varande och drivande, när de väl fick veta vad det innehöll, tycker om att han som justitieminister förmodligen – vi vet det inte eftersom han inte är beredd att svara – kommer att lägga fram ett förslag om urholkning av sekretesslagen, som kommer att möjliggöra nya typer av Metropolitregister?

Vad anser alltså justitieministern att de enskilda människorna tycker?

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 65 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Bengt Harding Olson har – med utgångspunkt från en aktuell händelse – frågat mig om jag är beredd att vidga möjligheterna till resning i brottmål där jävsbestämmelserna har överträtts.

För att få bättre underlag för att bedöma om resningsbestämmelserna behöver ändras i det hänseende som Bengt Harding Olson avser, har jag avvaktat högsta domstolens beslut i fråga om resning i det mål som nämns i frågan. Beslutet meddelades för några veckor sedan.

Jag kan nu konstatera att nuvarande ordning kan leda till resultat som inte är tillfredsställande.

En departementspromemoria med förslag till ändring i nu aktuella regler kommer att remitteras kring årsskiftet.

Anf. 66 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Jag får verkligen tacka justitieministern för detta utomordentligt positiva besked. Äntligen skall det bli lagändring. Jag uppfattar det som att min kamp för en lagändring inte har varit förgäves. Denna behövs verkligen. Den kan i någon mån reparera verkningarna av den bristande tilltro till rättssäkerheten som allmänheten fått genom det aktuella fallet. Jag tar detta som ett löfte, och jag ser med tillförsikt fram mot årsskiftet.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1986/87:28 om riskerna med atomdrivna ubåtar i Östersjön

Anf. 67 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Ingbritt Irhammar har frågat mig vilka risker som föreligger med en sjunken atomubåt i Östersjön och om vi i fortsättningen vågar använda verkningseld mot undervattensfarkoster som kränker svenskt territorium.

Atomubåtar eller kärnkraftsdrivna ubåtar är inte baserade i Östersjön. Det kan inte uteslutas att man vid enstaka tillfällen tar in sådana ubåtar till varv för underhåll eller liknande. Risken för en olycka liknande den i Atlanten är därmed mycket begränsad.

Däremot förekommer i Östersjön ubåtar som är eller kan vara utrustade med kärnvapen. Sådana vapen utformas så att en kärnreaktion inte skall komma i gång till följd av yttre påverkan, t. ex. brand, stöt eller beskjutning.

Anf. 68 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Först vill jag tacka försvarsministern för svaret på min fråga. Syftet med min fråga var att rikta uppmärksamheten på att nästa kärnolycka kan vara en kärnvapenolycka och inte en kärnkraftsolycka. Även om risken kan bedömas som liten, t. o. m. minimal, och starkt begränsad måste vi ha en beredskap för en sådan olycka.

Om resning i brottmål vid jäv

Om riskerna med atomdrivna ubåtar i Östersjön

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

*Om inhyrningen av
motorfordon vid mili-
tära repetitionsöv-
ningar*

Jag tolkar försvarsministerns svar på min andra fråga om vi vågar använda verkningseld så att försvarsministern säger ja. Det är ett besked som vårt land behöver.

Det är viktigt att vårt lands gränser och territorium kan skyddas, att vi med all kraft kan avvisa kränkningar. Det gäller vår trovärdighet och vår säkerhetspolitik. Det är ett besked till andra stater att inte kränka våra gränser – kom inte hit med kärnvapenbestyckade farkoster!

Sedan ville jag också aktualisera vår strävan att skapa en kärnvapenfri zon i Norden. Vad gäller beredskapen vill jag ställa en följdfråga till försvarsministern: Anser försvarsministern att vår beredskap är god efter de åtgärder som regeringen tänker vidta med anledning av Tjernobylyockan? Det är fråga om bättre beredskap i fråga om civil kärnkraft. Jag talar inte om den utan om den militära kärnkraften.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1986/87:32 om inhyrningen av motorfordon vid militära repetitionsövningar

Anf. 69 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Gunnar Björk i Gävle har frågat mig om jag är beredd att utreda principerna för inhyrning av motorfordon vid repetitionsövningar.

Inom försvaret tillsattes våren 1986 en utredning med uppgift att föreslå åtgärder för hur kostnaderna för underhåll av egna fordon samt förhyrningar skall kunna minskas.

Resultatet av utredningen skall föreligga senare i höst. Jag är därför inte nu beredd att föreslå någon ytterligare utredning i frågan.

Anf. 70 GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Jag vill tacka försvarsministern för svaret på min fråga.

Skälet till frågan var att jag ifrågasatte inhyrningspolitiken beträffande t. ex. bilar vid repetitionsövningar. Det kan vara ganska nya och t. o. m. splitt nya bilar som sedan ganska snart säljs ut. Jag har ifrågasatt om den hanteringen är ekonomisk.

Jag tror det är bra att den utredning som finns inom försvarsmakten arbetar. Jag tror också det vore bra om försvarsministern i sitt departement såg till att ha en viss insyn i arbetet. Det är också viktigt att försvarsministern betonar att utredningen bör komma med resultat inom överskådlig framtid.

För dagen är jag nöjd med försvarsministerns besked.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 71 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Anita Bråkenhielm har mot bakgrund av ett uttalande av kabinetssekreterare Pierre Schori frågat om jag anser att Stockholmskonferensens slutdokument har en avgörande betydelse för avvägningen av det svenska försvarets styrka.

Frågan bygger på ett ofullständigt tidningsreferat.

I ett införande om situationen i Centralamerika den 22 september inledde kabinetssekreteraren med att säga att han ville uppmärksamma dagens positiva nyhet att Stockholmskonferensen resulterat i ett politiskt och militärt betydelsefullt avtal. Han sade därvid bl. a. att avtal om förtroendeskapande och säkerhetsfrämjande åtgärder, som Stockholmsavtalet, i kombination med andra tänkbara avtal om nedrustning i den kommande s. k. ESK-processen, på lång sikt kan få sådana effekter på de politiska relationerna mellan stormaktsblocken att de bättre främjar vår säkerhet än flera regementen.

Stockholmskonferensen var en framgång. Den visar att de båda maktblocken kan nå fram till politiska överenskommelser som är av betydelse för säkerheten i Europa.

Jag vill tillägga att jag i olika sammanhang framhållit att kortare perioder av minskad spänning inte får tas till intäkt för minskade ambitioner, lika litet som temporärt ökade motsättningar mellan stormakterna får leda fram till förhastade eller överdrivna åtgärder på det säkerhetspolitiska området.

Anf. 72 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för ett för hans del ovanligt långt svar – frågan var tydligen besvärlig.

Jag är litet förvånad över att han vet vad jag har byggt frågan på. Kanske skall jag citera litet grand ur kabinetssekreterarens tal. Han sade på tal om Stockholmsavtalet: "Det politiska resultatet av avtalet är värt många regementen för Sveriges del. Det är viktigare än en fördubbling av försvarsanslagen när det gäller den nationella säkerhetspolitiken."

Jag vill inte förringa värdet av Stockholmsavtalet. Det har inneburit att värdefulla regimer konstruerats beträffande föransmäljan och observation. Men jag är litet förvånad över denna snabba och tvärsäkra bedömning från en mycket högt uppsatt person inom utrikesdepartementet.

Vi vet ännu inte riktigt vad konferensavtalet kan innebära för vår förmåga att snabbt höja beredskapen. Det fordras tid att utvärdera det. Schweizarna ansåg sig tvungna att göra ett särskilt tolkningsuttalande i den frågan.

Jag tycker att vi skall vara mycket glada över Stockholmskonferensens resultat. Men vi skall också ge oss tid att utvärdera det hela.

När försvarsministern säger att han "i olika sammanhang framhållit att kortare perioder av minskad spänning inte får tas till intäkt för minskade ambitioner", låter det som om han inte tänker skrota halva svenska försvaret på grund av uttalandet av kabinetssekreteraren, vilket jag är glad för. Men att inte minska sina ambitioner är *en* sak. Man får inte heller minska uppfyllandet i verkligheten av sina ambitioner.

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

*Om händelseförloppet
vid viss militär olycks-
händelse*

Jag hoppas att försvarsministern med kraft driver de säkerhetspolitiska frågorna inför försvarsbeslutet, utan att låta sig förvirras av den här typen av uttalanden.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1986/87:80 om händelseförloppet vid viss militär olyckshändelse

Anf. 73 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Oswald Söderqvist har – mot bakgrund av att några värnpliktiga dömts för vållande till annans död i samband med en luftvärnsövning på Ringenäs skjutfält utanför Halmstad – frågat mig om vad som har hänt under utbildningen, instruktionen under övningen och ledningen under det olycksaliga momentet.

Omständigheterna kring den tragiska olyckan har utretts av polis och åklagare. Det straffrättsliga ansvaret prövas nu i domstol. Kommittén för undersökning av allvarliga olyckshändelser har undersökt olyckan. Efter vad jag erfarit kommer kommittén snart att lämna en rapport om resultatet av undersökningen. Jag kan därför inte i dag uttala mig om händelseförloppet eller om orsakerna till det inträffade. När domstolsbehandlingen av olyckan är avslutad och rapporten utvärderad, kommer jag att ta ställning till vilka initiativ som krävs från min sida för att förhindra olyckor av detta slag i framtiden.

Anf. 74 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på frågan. Detta är en händelse som jag tycker är väldigt allvarlig. Jag är litet förvånad att försvarsministern och hans medhjälpare inte har gripit tillfället att ta fram något av bakgrunden till frågan. Man kan inte skylla på att polisutredning pågår. Vi kunde ju ändå få veta något om hur de här soldaternas utbildning har gått till, t. ex. hur lång tid den pågått. De uppgifterna kan inte vara sekretessbelagda bara för att ärendet är överklagat till högre instans.

Vi har ju strikta säkerhetsbestämmelser för militära övningar. Olyckan skulle inte ha inträffat om man hade följt de bestämmelserna. Det är helt klart. Är det då utbildningen som inte varit tillräcklig? Det måste finnas en brist, annars händer inte sådana olyckor. Därför är det väldigt egendomligt att man nu går nedåt i hierarkin och pekar ut de värnpliktiga och t. o. m. dömer dem. Detta gör man utan att, som jag ser det, titta noggrant på de bakomliggande omständigheterna.

Jag återkommer i den här frågan. Jag tänker inte släppa den, utan jag vill ha klarhet i händelseförloppet. Det här är ju något nytt, som vi kanske inte har sett så många gånger tidigare, att man när det händer olyckor av det här slaget försöker vältra över ansvaret nedåt i hierarkin i stället för att gå till dem som är ansvariga, dvs. i första hand dem som har utbildat soldaterna, i andra hand dem som har gett instruktioner för övningen och i tredje hand dem som

har lett övningen. Det kan vi inte avfärda så enkelt som försvarsministern gör i sitt frågesvar. Det måste följas upp ytterligare.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

Om medel till en motorgård vid T 3 i Sollefteå

20 § Svar på fråga 1986/87:83 om medel till en motorgård vid T 3 i Sollefteå

Anf. 75 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Sigge Godin har frågat mig när regeringen kommer att anvisa medel så att bygget av motorgården vid T 3 i Sollefteå kan starta.

Regeringen uppdrog i april 1986 åt fortifikationsförvaltningen att med tillgängliga medel bygga motorgården. Sedan dess har arméns ekonomiska situation blivit akut besvärlig. I avvaktan på överbefälhavarens och regeringens ställningstaganden till situationen har chefen för armén beslutat om en rad omedelbara och tillfälliga åtgärder: inga nya materielbeställningar, inga nya byggstarter, inga nya inkallelser till repetitionsutbildning osv. Byggstoppet har drabbat även motorgården vid T 3.

Regeringen har i dag uppdragit åt överbefälhavaren att skyndsamt och med anledning av främst arméns ekonomiska situation se över underlaget för det kommande försvarsbeslutet.

Regeringen har vidare i dag beslutat att låta utreda hur situationen har uppstått och hur man kan undvika att en liknande situation uppstår igen.

Regeringen kommer inom kort att fatta beslut om hur de s. k. prisregleringsmedlen för budgetåret 1986/87 skall fördelas inom det militära försvaret. Beslutet kan få betydelse för om bygget av motorgården vid T 3 kan startas under detta budgetår. Beslutet bereds för närvarande inom försvarsdepartementet.

Anf. 76 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret.

En motorgård vid T 3 i Sollefteå har varit aktuell sedan 1970. Jag vill citera vad man skrev i Nya Norrland den 18 april 1986:

”T 3 har fått 11 miljoner till en motorgård – nästa sommar är den klar. Äntligen kom pengarna, nu skall motorgården vara klar nästa sommar. I går fick ordföranden i T 3 socialdemokratiska förening ett personligt telefonsamtal från försvarsministern. Han meddelade att regeringen anslagit 11 miljoner till en ny motorgård på T 3.”

Är det så här det går till när socialdemokraterna skall göra sig populära ute i bygderna? I höst har vi fått det besked som försvarsministern nu lämnat: Det blir inga pengar, för det finns inte några.

Den socialdemokratiska majoriteten i Sollefteå kommun satte i gång med planeringen för motorgården. Man flyttade en väg, donade och grejade för att bygget skulle komma i gång. Tyvärr blir det tydligen inget bygge. Jag tycker att försvarsministern i moralens namn måste ordna det här. Det kräver man där uppe.

Jag skulle vilja fråga: Hur kraftfullt tänker försvarsministern agera för att

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

Meddelande om interpellationssvar

Om bilglastillverkningen i Svappavaara

T 3 skall få den här motorgården och för att den skall inrymmas i det anslag som ni tänker ta fram? Jag tycker att försvarsministern skall ge sollefteåborna ett löfte i dag. Det behöver de – de har väntat sedan 1970.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Meddelande om svar på interpellationerna 1986/87:5, 18, 23, 28 och 32

Anf. 77 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Christer Eirefelt har ställt en interpellation om åtgärder för att stimulera investeringar i mindre och medelstora företag.

Ulla Orring har ställt en interpellation om gruvnäringen i Västerbottens län.

Börje Hörnlund har ställt en interpellation till statsministern om regionalpolitiken. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Anne Wibble har ställt en interpellation till statsministern om åtgärder för att främja nyföretagande. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Sigge Godin har ställt en interpellation om regionalpolitiken.

Med hänsyn till den riksdagsfria veckan kommer enligt överenskommelse med samtliga interpellanter dessa interpellationer att besvaras måndagen den 10 november kl. 12.00.

22 § Svar på fråga 1986/87:79 om bilglastillverkningen i Svappavaara

Anf. 78 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Oswald Söderqvist har frågat försvarsministern om det är sant att bilglastillverkningen i Svappavaara köpts upp av utländska intressen och hur det då går i framtiden med de av JAS-projektet skapade jobben i orten. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Enligt vad jag erfarit har ett optionsavtal ingåtts mellan ägaren till W-Laminated AB i Svappavaara och det statliga, italienska bolaget Società Italiana Vetro SPA med innebörden att det italienska bolaget blir majoritet-sägare i det svenska bolaget.

Eftersom förvärvaren är ett utländskt företag kommer förvärvet att prövas enligt 1982 års lag om utländska förvärv av svenska företag. Jag är därför inte beredd att närmare kommentera övertagandet.

Anf. 79 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga av ministern för industrifrågor, eftersom försvarsministern inte vill svara.

Det här var intressant. Två gånger har man dragit upp den lilla bilglastillverkningen i Svappavaara i försvarsdelen av budgetpropositionen och talat vitt och brett om hur bra det har varit att man tack vare JAS-projektet har fått de 40 jobb som det rör sig om. I samband med det påpekade vi från vårt håll –

ja, jag skrev själv motioner – att bilglastillverkningen i Sverige redan hade en stor överproduktion. LO-distrikten i de regioner där de tidigare tillverkarna av bilglas fanns och finns gick också till regeringen och påpekade att man hade mycket svårt att hävda sig och placera den redan befintliga produktionen i Sverige, just på grund av konkurrensen från det italienska företaget och från ett stort franskt företag. Men det skulle inte alls vara någon fara, utan det skulle gå så bra och Svappavaara skulle få jobb tack vare överföringarna från de 800 arbetstillfällena som JAS-projektet skulle ge.

Nu ser vi att just ett av de stora internationella företagen, en konkurrent till den lilla fabriken som vi har varnat för tidigare, är berett att köpa upp eller åtminstone skaffa sig majoritetsinflytande i den. Det intressanta är ju vad som händer då. Det vill industriministern inte kommentera, på grund av att affären inte är klar. Men, industriministern, om den kommer till stånd och italienarna sedan lägger ned den lilla fabriken i den svenska fjällvärlden – de har ju ingen anledning att hålla den i gång eftersom de redan har svårt att placera sin egen produktion – vart tar då det storstilade talet i försvarsbudgeten om de utlovade jobben vägen? Det skulle vara intressant att få höra litet närmare om det. I annat fall får jag väl återkomma även här.

Anf. 80 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Ärendet skall nu prövas enligt förvärvslagen. Det har ännu inte kommit in till industridepartementet, men eftersom Oswald Söderqvist har ställt frågan så, har jag bekräftat att det kommer att bli ett förvärvsärrende.

Jag är minst lika intresserad av en positiv utveckling i Svappavaara och Norrbotten som Oswald Söderqvist är. Jag tror vi kan vara överens på den punkten.

Regeringen har satt in omfattande insatser i Svappavaara för att etablera nya företag, bl. a. denna bilglasindustri. Det är självklart att regeringens önskan är att alla de insatser som har gjorts verkligen skall bli varaktiga och inte kommer att äventyras. Regeringen kommer naturligtvis att noga bevaka utvecklingen i Svappavaara, så ock med detta ärende.

Anf. 81 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är självklart att vi är överens om det, och det är inte att förvänta sig någonting annat än att regeringen skall agera på det här sättet.

Men hade det ändå inte varit bättre att lyssna till dem som när man satte i gång projektet sade att det låg risigt till från början, på grund av överproduktionen? Man kunde åtminstone ha lyssnat till LO-distrikten som skrev mycket kritiska inlagor till regeringen och påpekade att det inte hade några stora chanser att lyckas. Nu ser vi vad som är på gång.

Jag är övertygad om att industriministern kommer att försöka följa upp den här saken.

Man satte alltså i gång någonting som man hade blivit varnad för. Man gick i fällan. Man har talat vitt och brett om överföringar av jobb från en sektion till en annan och från en bransch till en annan i JAS-projektets spår, men nu har det visat sig vara luft.

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

*Om garantierna rörande
fortsatt drift vid
Gränges Metallverken
och Wirsbo Bruk*

Anf. 82 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Låt oss se utvecklingen an, innan vi målar en viss person på väggen!

Jag är beredd att senare svara på en interpellation eller fråga från Oswald Söderqvist. Då skall jag gärna informera både honom och riksdagen om hur utvecklingen har varit i företaget och i fråga om kontakter mellan företaget och olika kunder. Det är lämpligt att den diskussionen tas sedan förvärvs-ärendet väl är prövat. Jag är beredd att senare ta en sådan diskussion i riksdagen.

Anf. 83 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är jättebra, och jag tror också att en sådan diskussion kan vara nyttig.

Vad jag har vänt mig mot och vad som gjorde att jag reagerade så snabbt när jag fick ögonen på detta var att detta var någonting som man borde ha kunnat förutse. Det var klart innan etableringen genomfördes att den låg väldigt illa till. Man använde nämnda etablering som argument i debatten om JAS-projektet och sade: Titta här! Det är ju sådant som vi verkligen måste protestera mot, och det får vi väl fortsätta med när vi får se hur saken utvecklas.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1986/87:94 om garantierna rörande fortsatt drift vid Gränges Metallverken och Wirsbo Bruk

Anf. 84 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Nils Berndtson har frågat mig vilka garantier för sysselsättningen vid Gränges Metallverken och Wirsbo Bruk som har lämnats av det finska företaget Outokumpu.

Regeringen beviljade den 26 juni 1986 Outokumpu Svenska AB, som är ett dotterbolag till Outokumpu, tillstånd att förvärva 70 % av aktierna i Gränges Metallverken AB och Wirsbo Bruks AB. Tillstånd skall enligt lagen om utländska förvärv av svenska företag m. m. (1982:617) ges om det inte strider mot något väsentligt allmänt intresse.

Vid prövningen enligt denna lag bedömdes Gränges Metallverken och Wirsbo Bruk besitta vissa skyddsvärda tillgångar. Sådana tillgångar vid dessa förvärv är bl. a. företagets kunnande och marknadsposition samt deras betydelse för den industriella utvecklingen och sysselsättningen på de orter där verksamheten bedrivs. Mot bakgrund härav gjorde Outokumpu i samband med förvärvsprövningen vissa åtaganden gentemot den svenska staten rörande verksamheten och de finansiella förhållandena i de förvärvade företagen och i Outokumpu Svenska AB. Med hänsyn till gjorda åtaganden har regeringen bedömt att förvärvet inte strider mot något väsentligt allmänt intresse.

Anf. 85 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Vi kunde nyligen läsa i pressen att det finska företaget Outokumpu stärkt sitt grepp över Gränges Metallverken och Wirsbo Bruk genom att regeringen beviljat dispens från gällande bestämmelser när det gäller representation i styrelserna. Det är helt naturligt att detta väcker frågor bland de anställda. Man undrar vilka konsekvenser detta får. Av uppgifterna i pressen framgår också att regeringen har fått sådana garantier för den fortsatta driften att det skulle vara förmätet att säga nej till bolagets ansökan.

I ett protokoll från förra veckan finns ett svar från industriministern om finskägda företag. Men jag tycker inte att han då gav något svar på frågan om garantierna i detta sammanhang. Det är därför som jag har besvarat industriministern. Jag tackar för svaret. Men samtidigt tycker jag att det är något vagt att säga "att förvärvet inte strider mot något väsentligt allmänt intresse". Om det har betydelse för sysselsättningen i ett eller flera företag, bör man vara kritisk när det gäller att ge sådana här dispenser. Industriministern säger att Outokumpu har gjort vissa åtaganden. Men han nämner inte vilka. Sysselsättningsläget för bl. a. Metallverken i Finspång är så pass ovissat att de anställda nog behöver få ett mera klarläggande besked från regeringen. Jag tycker att min fråga är ganska rak och att den borde kunna besvaras: Vilka garantier för sysselsättningen vid de berörda företagen har regeringen fått?

Anf. 86 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag vill göra två påpekanden. Den fråga som jag besvarade förra veckan rörde enbart viss styrelseledamot i det aktuella företaget. De fackliga organisationerna har tillstyrkt förvärvet. Men låt mig ändå få säga följande.

Vid prövningen väjde man in de åtaganden som Outokumpu gjorde i samband med förvärvet. Outokumpu åtog sig bl. a. att utveckla Gränges Metallverken och Wirsbo Bruk genom investeringar för att säkra deras konkurrenskraft på lång sikt. Dessutom anges i fråga om åtagandena t. ex. de principer som skall råda vid eventuella strukturförändringar – och det är väldigt viktigt att det finns med vid företagsförvärv. Det var med hänsyn till dessa åtaganden och några andra som regeringen bedömde att förvärvet inte kommer att negativt påverka eller vingklippa den fortsatta verksamheten vid Gränges Metallverken och Wirsbo Bruk. Specialiserings- och samverkans effekterna av förvärvet kan i stället stärka de förvärvade företagen. Det var regeringens bedömning.

Jag kan inte, herr talman, i detalj redovisa Outokumpus åtaganden. Sådana här åtaganden betraktas som affärshemligheter, och det är därför inte brukligt att redovisa dem i detalj. Jag tror att Nils Berndtson och jag är överens om att sådana meddelanden skadar företaget och de anställdas intressen.

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

*Om den framtida sys-
selsättningen vid Luxor
i Motala*

Anf. 87 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Det som möjligen kan återopas som affärshemligheter är okända faktorer för de anställda, och industriministern kan nog förstå deras oro i en sådan situation. Något ytterligare besked fick jag i industriministerns andra svar, även om jag fortfarande inte vet vilka dessa åtaganden är.

Jag kan komplettera frågan på följande sätt. Eftersom regeringen har beviljat ett undantag från gällande bestämmelser finns det väl anledning att noga följa vad som sker. Kommer regeringen att noga följa hur denna nya möjlighet för Outokumpu utnyttjas i vårt land?

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1986/87:95 om den framtida sysselsättningen vid Luxor i Motala

Anf. 88 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Nils Berndtson har frågat mig vilka garantier för sysselsättningen vid Luxor AB i Motala som regeringen har försäkrat sig om inför försäljningen av aktier till det finska företaget Nokia AB.

Nokia har i avtal med staten förbundit sig att även i fortsättningen utveckla konsument- och fordonselektronikverksamheterna i Motala. Såväl produktions- som utvecklingsresurser kommer att finnas vid Luxor i Motala.

Statens engagemang i Luxor har syftat till att ge goda möjligheter för en fortsatt utveckling av företaget. De åtaganden som Nokia nu gör i fråga om utvecklingen av verksamheten i Motala är en fortsättning på dessa strävanden. Nokia har vidare förbundit sig att tillse att Luxor har den erforderliga finansiella basen för den fortsatta utvecklingen.

Anf. 89 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! När krisen vid Luxor var akut förra gången gick staten in som ägare, men engagemanget har steg för steg avvecklats. När nu huvuddelen av återstående aktieinnehav försäljs till det finska företaget Nokia är det väl det avgörande steget som tas till en total avveckling av statens inflytande.

Jag har i min fråga betecknat det som särskilt oroande att detta sker samtidigt som sysselsättningsproblem kan skönjas vid Luxor. Oron understyks på ett allvarligt sätt, när det samma dag som frågan diskuteras här i kammaren meddelas i pressen att personalinskränkningar är aktuella vid Luxor i Motala. Hur många det gäller är inte klart, men det kan bli ett betydande antal. Man kan befara att de anställda vid Luxor på nytt ställs inför samma hot om arbetslöshet som skulle avvärijas genom statens inträde som ägare.

Det har uppfattats så att staten drar sig undan inflytande och ansvar just inför de nya kristecknen, att beslutanderätten i ännu högre grad läggs utanför landets gränser och att Luxor kan bli en bricka i ett större spel.

Jag har svårt att bedöma de åtaganden som industriministern redovisar – om de är konkreta eller tämligen vaga. Jag skulle gärna vilja veta hur han kan bedöma att de påverkar sysselsättningen.

Samtidigt som jag tackar industriministern för svaret vill jag även här ställa frågan: Hur kommer regeringen att följa utvecklingen efter sitt beslut?

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

Om AMS-hjälp för sökande av arbete eller praktik utomlands

Anf. 90 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Nils Berndtson har deltagit i riksdagens arbete så länge att han känner till både Luxors historia och hur beslutet i riksdagen fattades 1979. När staten tvingades gå in i företaget sades det klart – det har hela tiden varit avsikten – att statens engagemang var tillfälligt och successivt skulle avvecklas. Det är det som nu har skett.

Luxor AB arbetar inom en svår bransch, med hård konkurrens från stora och starka utländska företag. Men också de stora och starka företagen inom denna bransch får då och då besvärligheter. Samgåendet mellan Luxor och Nokia var strukturellt riktigt och har skapat ett slagkraftigt nordiskt TV- och elektronikföretag, med större möjligheter än vad de berörda företagen skulle ha haft var för sig.

Det är också viktigt att notera att den omsättnings- och sysselsättningsmässigt sett mest betydelsefulla verksamheten, nämligen TV- och industrielektronik, i dag är lönsam. Lönsamhetsproblemen är hänförliga till andra sektorer.

Anf. 91 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Förvisso har inte statens engagemang under denna tid varit särskilt offensivt, men genom den här försäljningen avhänder man sig nu alla möjligheter att påverka utvecklingen.

Jag tror inte att man kan tänka bort det faktum att verksamheten vid Luxor i Motala går med förlust och att det därför är frestande för Nokia att skära ned verksamheten där. Då blir det, som jag har befarat, arbetare och tjänstemän vid Luxor som får ta stötarna – och givetvis även kommunen.

Jag tycker att regeringen i ett sådant här fall bör försöka förvissa sig om hur sysselsättningen kommer att se ut vid det företaget.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 92 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu uppsatts om detta sammanträdes fortsättning efter middagspausen.

25 § Svar på fråga 1986/87:85 om AMS-hjälp för sökande av arbete eller praktik utomlands

Anf. 93 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Erik Holmkvist har frågat mig om jag avser att ta initiativ till att speciella resurser – genom omfördelningar – skapas inom arbetsförmedlingarna till hjälp för sökande av arbete eller praktik utomlands.

I fråga om förmedling av arbete inom Norden finns det ett väl utvecklat samarbete mellan de nordiska arbetsmarknadsmyndigheterna. En arbetssö-

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

Om AMS-hjälp för sökande av arbete eller praktik utomlands

kande som önskar arbete i ett annat nordiskt land kan få all erforderlig hjälp med detta genom arbetsförmedlingen på hemorten.

Sverige deltar i praktikutbyte med utlandet genom den internationella IAESTE-organisationen (The International Association for the Exchange of Students for Technical Experience). Utbytesverksamheten omfattar över 40 länder och avser i första hand studerande vid teknisk högskola och i undantagsfall gymnasieskolans fyraåriga tekniska linje. Ansökan om praktikplats sker genom arbetsförmedlingen.

Förmedlingen kan hjälpa till med att skaffa även viss annan praktik inom ramen för bilaterala överenskommelser med i huvudsak europeiska länder. Det kan gälla feriearbete, säsongarbete inom hotell- och restaurangnäringen samt långtidspraktik för att komplettera en yrkesutbildning.

Naturligtvis kan arbetsförmedlingen hjälpa till även vid annan förmedling av arbete i utlandet. I vilka former och i vilken omfattning sådan hjälp skall lämnas ankommer det på arbetsmarknadsstyrelsen att besluta om. Inom AMS undersöker man för närvarande möjligheterna att samla arbetsmarknadsverkets uppgifter i fråga om förmedling av arbete och praktik utomlands till en särskild arbetsförmedling. Några initiativ från min eller regeringens sida på detta område anser jag ej behövas för tillfället.

Anf. 94 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Jag delar uppfattningen att vi har en hyggligt fungerande verksamhet när det gäller de nordiska länderna. Jag är medveten om att det även när det gäller praktikutbyte med utlandet finns möjligheter att få hjälp. Men visst behövs en förstärkning. Det framgår också av svaret att det ser ut att bli en utveckling i den riktningen.

Jag vill ställa en fråga: Hur och var kommer denna förstärkning att ske? Blir det en central för hela landet, kommer det att bedrivas verksamhet i varje län – eller på vilket sätt har man tänkt lösa problemet? Det har en viss betydelse med tanke på de enorma avstånd som vi har.

Det är helt klart att det behövs speciella resurser för ungdomen, som i dag i mycket stor utsträckning vill söka sig utomlands under vissa perioder. Ungdomarna är ofta väl utbildade, vilket innebär att det krävs mycket för att hjälpa dem att få rätt arbete eller praktik. Detta gäller inte minst våra invandrare, som säkert har skäl att söka sig ut från Sverige för att hitta just det arbete de är utbildade för. Här behövs en verklig förstärkning. Inte minst med tanke på en värld som har så vitt skilda villkor, så vitt skilda regler – tabun inte minst – och social miljö är det alldeles nödvändigt med en förstärkning. Jag vill förutom min fråga också be statsrådet följa detta ärende så att det verkligen blir en förstärkning i de regioner och för den ungdom som är betjänta av den.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 95 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Bengt Wittbom har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att tillförsäkra alla förvärvsarbetande en likvärdig behandling vid arbetslöshet.

För ungefär ett och ett halvt år sedan ställde Bengt Wittbom här i kammaren en fråga (1984/85:556) till mig med ett likartat innehåll. Jag redogjorde då för de förvärvsarbetandes möjligheter att skaffa sig ett arbetslöshetsskydd genom att ansluta sig till en arbetslöshetskassa.

Bengt Wittbom återkommer nu till samma ämne under återopande av att det vid den nyligen avslutade LO-kongressen framfördes krav på ändrade regler bl. a. för arbetslöshetsförsäkringen – framför allt krävdes en nivå på ersättningen som är likvärdig med sjukförsäkringen och ett slopande av karensdagarna.

Som Bengt Wittbom väl känner till har regeringen tillsatt en särskild utredare för att se över ett stort antal frågor som rör arbetslöshetsförsäkringen. Enligt planerna skall detta arbete avslutas under våren 1987. Innan utredningen presenterat sina förslag avser jag inte vidta några åtgärder som förändrar grunderna för det system vi har i dag.

Anf. 96 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Jag tackar Anna-Greta Leijon för svaret som är tillfredsställande utifrån svarets utgångspunkt.

Skälet till att jag ställt frågan är att jag fick ögonen på en motion till LO-kongressen och även landssekreteriatets utlåtande och kongressens beslut. Motionen är från Träindustriarbetareförbundets avdelning 4 i Halland och en del andra förbund i samma område, och där sägs: "Under senare år har antalet anställda som enbart söker medlemskap i A-kassorna ökat, vilket vi ser som oroande för den fackliga rörelsen. Då det i vissa fall anges ekonomiska skäl för att enbart vara ansluten till A-kassan, anser vi att det bör prövas om inte en hög inträdesavgift för dem som enbart tillhör A-kassorna bör införas." Man vill också ha en kompletterande administrationsavgift för att få likvärdig kostnadsbelastning mellan fackanslutna och icke fackanslutna A-kassemedlemmar.

Administrationsavgiften, som jag vet att utredaren också skall titta på, är naturligtvis rimlig och rättvis. Men jag tror att det skulle vara bra om vi fick en markering från arbetsmarknadsministern att det de facto inte innebär ett klartecken för LO:s landssekreteriat att nu, eftersom de fackliga organisationerna har ett utomordentligt dominerande inflytande över hur medlemsavgifterna sätts i A-kassorna, sätta hur höga inträdesavgifter som helst för de icke fackanslutna kassemedlemmarna. Då är det risk för att vi helt enkelt får en utspärningsavgift för människor som av olika anledningar vill ha ett arbetslöshetsskydd, som ju betalas av dem själva och av alla andra löntagare och företag, men som för den skull av olika skäl inte vill vara med i facket.

Det vore bra med en markering från arbetsmarknadsministern att regeringen vill ha ett fortsatt rättvist system, och att vi markerar till facket,

som faktiskt bestämmer hur detta skall gå till, att det inte finns utrymme för några höga utspärrningsavgifter.

Anf. 97 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Regeringen har reglerat hur detta skall gå till genom särskilda bestämmelser. Om det skall göras ändringar i dessa regler får det i så fall bli efter förslag och remissbehandling av A-kasseutredningen.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 98 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Föreligger det inte en viss frihet för A-kassorna att sätta sina medlemsavgifter? Jag har av debattprotokollet fått den uppfattningen att det är den vägen man har tänkt sig att gå för att sätta höga inträdesavgifter. Jag tror faktiskt att det förhåller sig så här – rätta mig om jag har fel, arbetsmarknadsministern. Då finns det såvitt jag förstår ingen möjlighet för regeringen att i nuvarande situation göra någonting åt detta att det blir utspärrningsavgifter. Det är därför jag har ställt frågan, och det är därför som jag tror att det vore utomordentligt viktigt med ett uttalande från arbetsmarknadsministern här i riksdagen i detta ärende, så att LO:s landssekreterariat, LO:s ledning och den särskilda utredaren vet hur regeringen vill ha det på denna punkt, nämligen att regeringen inte vill ha utspärrningsavgifter som skapar ytterligare ojämlikheter i A-kasseskyddet.

Anf. 99 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Jag tror faktiskt att det måste föreligga ett missförstånd från Bengt Wittboms sida. Det finns möjligheter att ta ut ersättning för de särskilda administrationskostnader som A-kassorna har. Regeringen har satt ett tak för hur hög den administrationskostnaden får vara. I övrigt handlar det om medlemmar i arbetslöshetskassan, och därvidlag kan man inte skilja på sådana som är fackliga medlemmar och sådana som inte är fackliga medlemmar i annat hänseende än när det gäller administrationsavgiften.

Anf. 100 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Jag vet inte riktigt vem det är som har missuppfattat vad, arbetsmarknadsministern. Men administrationsavgiftens storlek är ju klar, och därvidlag sade jag också att det är alldeles självklart att i den mån fackmedlemmar kollektivt bär administrationskostnader för A-kassan medan andra, som inte är fackanslutna, inte bär dessa administrationskostnader, så skall de senare vara med och betala en administrationsavgift.

Men det är inte detta det är fråga om, ifall vi läser vad LO faktiskt har sagt att man skall verka för. LO säger att man skall verka för en hög inträdesavgift som är knuten till medlemsavgiften och därtill en administrationsavgift. Det är när det gäller den höga inträdesavgiften som jag tror att det skulle vara bra med ett uttalande från arbetsmarknadsministerns och regeringens sida, så att utredaren vet var regeringen står i frågan och så att det ges en signal till de fack som styr arbetslöshetskassorna – en signal att det inte blir något av med

den föreslagna ändringen, för vi vill ha ett jämlikt och rättvist arbetslöshets- skydd också för människor som av olika skäl inte vill gå in i facket.

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

Om tandläkarhögskolan i Malmö

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1986/87:30 om tandläkarhögskolan i Malmö

Anf. 101 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Ulla Tillander har frågat mig om jag avser att verka för att återupprätta grundutbildningen vid tandläkarhögskolan i Malmö läsåret 1987/88.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) föreslår i sin anslagsframställning för budgetåret 1987/88 att avvecklingen av grundutbildningen av tandläkare i Malmö fortgår enligt riksdagens beslut. Några förslag till förändringar avseende dimensionering och lokalisering av tandläkarutbildning förs inte nu fram av UHÄ.

UHÄ:s anslagsframställning bereds för närvarande inom regeringskansliet. Mina förslag avseende tandläkarutbildningen i Malmö kommer att redovisas för riksdagen i regeringens budgetproposition i januari 1987.

Anf. 102 ULLA TILLANDER (c):

Fru talman! Jag vill först tacka utbildningsministern för svaret på min fråga. Tyvärr säger det inte särskilt mycket.

I UHÄ:s rapport om tandläkarutbildningens omfattning, som lämnades för en tid sedan, visas att efterfrågan på tandläkare kommer att öka i början av 1990-talet, och man utesluter inte att utbildningen därför behöver utökas. Man räknar också med att landets samtliga fyra fakulteter behöver tas i bruk för grundutbildning av tandläkare.

Vi som gick emot det beslut som fattades 1984 får också bekräftat att nedläggningen av grundutbildningen av tandläkare i Malmö var ett misstag. I rapporten utgår man nämligen ifrån att grundutbildningen i Malmö behöver återupptas.

Mot bakgrund av den bedömning som görs i rapporten vill jag fråga: Ställer sig statsrådet positiv till ett återupptagande av grundutbildningen vid tandläkarhögskolan i Malmö?

Det är många i Malmöregionen som hoppas på att de framställningar som har gjorts och kommer att göras skall kunna påverka ett beslut om grundutbildning läsåret 1987/88 i positiv riktning. Detta läsår är nämligen det sista då det finns några grundutbildningsresurser kvar i Malmö.

Anf. 103 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Som Ulla Tillander vet har vi för tillfället ett överskott på tandläkare. Vi kan inte utbilda för arbetslöshet. Därför har vi minskat tandläkarutbildningen och använder frigjorda medel till att skapa utbildningsplatser vid högskolor som utbildar arbetskraft som det är stor efterfrågan på.

Det var inte regeringens avsikt att ta bort utbildningen i Malmö, utan

regeringen hade andra förslag. Men riksdagen godtog inte vad regeringen föreslagit utan bestämde att utbildningen i Malmö skulle upphöra. Det är detta beslut som nu verkställs.

Någon utökning av tandläkarutbildningen blir det inte förrän vi ser en klar efterfrågan på tandläkare. Det kan beräknas ske i början av 1990-talet. Om utökningen då skall ske i Malmö får avgöras vid den tidpunkten. Resurser finns otvivelaktigt, genom att fakultetens forskningsresurser har bibehållits.

Anf. 104 ULLA TILLANDER (c):

Fru talman! Underlaget för det beslut som år 1984 fattades av socialdemokrater och moderater i denna kammare talade entydigt för att tandläkarutbildningen i Malmö borde vara kvar och att man i stället skulle minska antalet utbildningsplatser i Huddinge här i Stockholmsregionen.

I dagsläget har högskolan i Huddinge, med sin stora kvot av utbildningsplatser, svårt att få patienter. Vid högskolan i Umeå har man svårt att få elever.

Sveriges mest tätbefolkade region har ingen utbildning av tandläkare. Därför vore det ytterst lämpligt att nu, innan den sista årskursen slutar, ompröva beslutet om nedläggning.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Svar på fråga 1986/87:81 om en fastare prisbildning på bokmarknaden

Anf. 105 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Bo Hammar har frågat mig om jag är beredd att medverka till åtgärder för en fastare prisbildning på bokmarknaden.

Frågan om återinförande av fasta bokpriser behandlades av riksdagen senast i anslutning till propositionen om litteratur och folkbibliotek (prop. 1984/85:141 s. 15 ff). I denna anförde jag bl. a. följande:

”Skulle de nämnda bristerna vad gäller kvalitetslitteraturens spridning över landet bli väsentligt allvarigare bör statsmakterna enligt min mening kunna ta upp de litteraturpolitiska styrmedlen, inkl. frågan om fasta priser, till ny prövning. Jag anser för egen del att bristerna i bokdistributionen i dagsläget kan avhjälpas mer verkningsfullt genom ett kulturpolitiskt ansvar från branschens sida samt genom statliga stödinsatser till den del av bokhandeln som har problem.”

Ansvar att följa utvecklingen inom bokbranschen ligger på dels statens kulturråd, dels Bokbranschens finansieringsinstitut (BFI). BFI har nyligen i sin rapport Bokhandelsbranschen 1985/86 redovisat förändringar i fackbokhandelsbeståndet mellan åren 1982 och 1986. BFI:s slutsats är att det får betraktas som tillfredsställande att fackbokhandelsbeståndet i stort sett kunnat bevaras intakt. BFI anser också att den tidigare mycket hårda pris konkurrensen dämpades under budgetåret 1985/86.

Enligt vad jag har erfarit kommer kulturrådet – bl. a. mot bakgrund av den kritik mot branschen som framförts från Sveriges författarförbund – att inom

kort ta kontakt med företrädare för bokbranschen för att diskutera aktuella branschfrågor. Därefter kommer kulturrådet att redovisa sina synpunkter i en rapport till regeringen.

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

Om en fastare prisbildning på bokmarknaden

Anf. 106 BO HAMMAR (vpk):

Fru talman! Jag tackar Bengt Göransson för svaret på min fråga, ett svar som visar på förståelse för problematiken. Uppslaget till frågan fick jag när jag för en tid sedan träffade en seriös bokhandlare som kom och kånkade på ett större bokpaket. Han hade varit på ett varuhus och köpt ett parti av bästsäljaren Mammutjägarerna. Det var billigare och enklare för honom än att använda det vanliga distributionsnätet för bokhandeln.

Jag tycker att det på ett bra sätt illustrerar kaoset på bokmarknaden. Boken som kulturskapelse tenderar att ersättas av boken som handelsvara. Bl. a. de stora varuhusen använder, som Bengt Göransson vet, några bästsäljare som lockvara och kan köpa in tonvis med böcker, medan seriösa bokhandlare som försöker hålla ett brett sortiment men också den s. k. smala litteraturen går på knäna.

Förr i världen, när vi hade fastprssystemet, kunde fackbokhandeln använda den lättsålda delen av sortimentet för att ha råd att lagerföra även den smala litteraturen. Denna kulturpolitiskt motiverade ordning avskaffades inte genom något politiskt – än mindre något kulturpolitiskt – beslut. Det var näringsfrihetsrådet som ingrep med förbud. Jag tror inte att det fanns någon särskild kulturpolitisk kompetens där.

Nu vill jag inte förespråka någon återgång till det gamla systemet, och jag har inte heller någon patentiösning att komma med. Men Bengt Göransson verkar vara överens med mig om att något måste göras. Kan vi möjligen tänka oss ett modifierat fastprssystem? Eller varför inte ett Svenska Bokinstitutet enligt samma modell som Svenska Filminstitutet? – en idé som lanserats av bokutredningens sekreterare Thomas Rönström.

Anf. 107 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Att vi har anledning att måna om boken och bokens plats i kultursamhället är vi överens om. Låt mig bara för ordningens skull påpeka att läget inte är fullt så allvarligt som man dramatiskt vill göra gällande.

I den rapport från Bokbranschens Finansieringsinstitut som jag åberopade pekar man på, för att ta ett exempel, att antalet fackbokhandlare i Norrlandsregionen har ökat. Det är därför att vi på det här området faktiskt har en motsvarighet till Filminstitutet. Vi har en litteraturstödspolitik som bl. a. omfattar stöd för etablerande av boklådor.

Jag kan också till sist nämna att jag under hand har förstått att företrädare för Bokförläggareföreningen tillsammans med bokhandlarna kommer att pröva alternativa möjligheter att i varje fall ha någon form av rekommenderade priser för att få en bättre överblick. Men man måste ändå erkänna att fasta bokpriser också innebär högre priser.

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

Meddelande om interpellationssvar

Om användningen av fasta bränslen inom energisektorn

Anf. 108 BO HAMMAR (vpk):

Fru talman! Jag tror i likhet med Bengt Göransson inte att man kan välja den enkla modellen att gå tillbaka till det gamla systemet. Det är nog ingen lösning. Jag vill inte heller allt för mycket svartmåla, men det finns en klar tendens till att den seriösa fackbokhandeln är på nedgång. Då måste vi fundera på vad vi kan hitta på att göra för att vända utvecklingen.

Jag tror att om vi hade vetat vad vi vet i dag, skulle det gamla systemet inte ha avskaffats. Det kan också vara en varning för Danmark och Norge, där man nu för den här diskussionen och där jag tror att man kommer att hålla fast vid sitt gamla system just med tanke på erfarenheterna från Sverige.

Men låt oss fundera vidare. Vi kan väl komma med förslag också när det blir allmän motionstid. Tanken på ett bokinstitut för att bl. a. klara fackbokhandeln tror jag hör till det man borde fundera vidare på.

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Meddelande om svar på interpellationerna 1986/87:13, 25 och 26

Anf. 109 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Med hänvisning till riksdagsordningens 6 kap. 1 § får jag meddela, att eftersom interpellanterna Bertil Jonasson och John Andersson inte kan ta emot svar den 24 oktober, då jag hade avsett besvara interpellationerna, kommer svar att lämnas fredagen den 7 november.

Jag får vidare meddela att jag avser att besvara Paul Lestanders interpellation nr 26 och John Anderssons interpellation nr 25 i ett sammanhang.

30 § Svar på fråga 1986/87:26 om användningen av fasta bränslen inom energisektorn

Anf. 110 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Marianne Andersson har frågat vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att förbättra konkurrenskraften för inhemska fasta bränslen i nuvarande läge med lågt oljepris.

Vårt energisystem har under de senaste åren förändrats snabbt i riktning mot ett minskat oljeberoende. Användningen av inhemska bränslen har ökat kraftigt. År 1980 använde vi omkring 48 TWh inhemska bränslen. År 1985 hade denna siffra stigit till 62 TWh.

Kärnkraftsavvecklingen kommer att ställa stora krav på ökad användning av andra energislag än kärnenergi. Detta får dock inte medföra att oljeberoendet återigen ökar. Ett av skälen för detta är den negativa miljöpåverkan som skulle bli följderna av ett ökat oljeberoende. Jag vill därför redan nu framhålla att de alternativa energislagen kommer att ha en viktig roll vid omställningen av energisystemet.

En utveckling som innebär att oljeberoendet ökar igen till följd av framtida mycket låga oljepriser är inte acceptabel. Detta var ett av skälen till att regeringen tidigare i år föreslog en höjning av oljeskatten. När skattchöj-

ningen träder i kraft den 1 januari 1987 blir de rörliga värmeproduktionskostnaderna vid eldning av inhemska bränslen i flertalet fall fullt jämförbara med kostnaderna för oljeeldning. Vi har dessutom under den allra senaste tiden kunnat notera en viss ökning av oljepriset. Detta ger oss återigen en påminnelse om behovet av långsiktig planering inom energiområdet, både vad gäller oljeersättning och energihushållning.

Anf. 111 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret. Jag ställde i november förra året en liknande fråga till Birgitta Dahl. Då sade hon att man i regeringen gjorde allt man kunde för att underlätta övergången till och utvecklingen av alternativa energikällor.

Vi vet vad som hänt sedan dess med oljepriset. Sänkningen har ju varit positiv för svensk ekonomi i stort, men det finns en baksida. Staten kammar hem stora vinster på det nya oljepriset, men utan att ha det minsta ansvar för dem som följt riksdagens rekommendationer om förnyelse av energisystemet. Det gäller såväl kommuner som företag och enskilda.

Enigheten om att vi måste förnya energisystemet tycks vara stor. Riksdagen har uttalat sig i den riktningen vid flera tillfällen, och även regeringen.

Men vad görs egentligen? Skattehöjningen den 1 januari räcker inte särskilt långt. Man kan inte komma med bara vackra uttalanden.

Tror regeringen att företag som tvingas i konkurs på grund av dålig lönsamhet återuppstår omedelbart vid eventuellt ändrade förutsättningar?

Vågar man över huvud taget lita på vad staten säger på detta område?

Vi är på väg att förlora oacceptabelt mycket tid på energiområdet. Medan gräset gror dör kon.

Genom skattehöjningen förbättras konkurrenskraften för de rörliga kostnaderna, säger Birgitta Dahl. Det är naturligtvis sant, men investeringarna kommer ju inte i gång för det.

Vi i centern har i flera motioner krävt avdragsrätt för energiinvesteringar i villor och bostadsrätter, utan att vi fått igenom detta, men vi fortsätter att driva den frågan.

Ett annat sätt vore tidsbegränsat produktionsbidrag till företag som utvecklar anläggningar för fasta bränslen. Det kan vara en metod att få i gång nyinvesteringarna.

Jag skulle vilja fråga om statsrådet Birgitta Dahl är beredd att tänka sig sådana här lösningar och snabbt fatta beslut om dem för att få i gång också investeringarna.

Anf. 112 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Regeringen har vidtagit en rad åtgärder för att inskräpa betydelsen av den långsiktiga satsningen bort från olja och till inhemska alternativ – däribland den skattehöjning som nu träder i kraft inom några månader. Det har inte hörts några tongångar från något annat parti som innebär att man på den punkten skulle gå längre för att öka de inhemska bränslenas konkurrenskraft.

Jag vill också säga vad jag har haft anledning att framhålla i andra

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

*Om prövningen från
miljöskyddssynpunkt
av utbyggnaden av stora
trafikleder*

sammanhang, bl. a. vid energiverkets kommundag nyligen, nämligen att jag är besviken på många kommuner för att de vid den omvända oljekris som inträffade för några månader sedan plötsligt handlingsförlamades, därtill också lockades av den kampanj som fördes mot beslutet om kärnkraftsavveckling. I många kommuner verkar man ännu inte ha begripit att situationen redan är annorlunda och att den reaktion som fanns i vintras var en felaktig reaktion, som det gäller att så fort som möjligt komma bort ifrån. Jag är besviken på kommunerna och uppmanar dem att komma ihåg vad som är målsättningen.

Anf. 113 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Ja, man kan ju vara besviken på kommunerna. Men man måste kanske också sätta sig in i deras situation. De har ekonomiska krav på sig som alla andra, och de kan ha det besvärligt. Dessutom har statens energiverk påpekat att när oljepriset är lågt, kan man gott använda olja. Kommunerna får alltså motstridiga uppgifter, och det kan därför vara svårt att satsa på investeringar som är mycket tunga och dyra – när man inte vet hur framtiden kommer att bli när det gäller utvecklingen av de alternativa energislagen.

Anf. 114 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Jag vill framhålla att kommunerna har fått helt entydiga besked om att vi skall komma bort från oljeberoendet och satsa på inhemska energislag. Den värdering som de har gjort under det här året – och som dess värre förtfarande lever kvar på en del håll – är en kortsiktig och felaktig värdering både av den verkliga situationen och av den energipolitik som de skall medverka i.

Anf. 115 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Vad säger då statsrådet till de företag som i dag går på knäna? Det finns både företag som drabbas av konkurs och företag som är på väg att gå i konkurs på grund av att marknaden just nu i princip är döende. Hur skall dessa företag kunna överleva och nå en bättre framtid? Det frågar jag mig verkligen. Det är ju oerhört många företag som har stora problem, och det gör att vi halkar efter i utvecklingen.

Förste vice talmannen anmälde att statsrådet Birgitta Dahl anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

31 § Svar på fråga 1986/87:82 om prövningen från miljöskyddssynpunkt av utbyggnaden av stora trafikleder

Anf. 116 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Elving Andersson har frågat mig om jag är beredd att verka för att koncessionsnämnden för miljöskydd får pröva utbyggnaden av motorvä-

gar och andra stora trafikleder och att ett första sådant objekt för koncessionsnämndens prövning blir den planerade motorvägen mellan Stenungsund och Uddevalla.

Vägtrafiken kan på många håll innebära allvarliga och svårangripbara miljöproblem. Jag vill därför framhålla att jag anser att det är mycket viktigt att en noggrann miljöprövning sker av nya vägar. Det är därvid särskilt viktigt att miljökonsekvenserna blir ordentligt belysta under vägprojekteringen på ett så tidigt stadium som möjligt. Miljökonsekvensbeskrivningar finns därför t. ex. för den diskuterade motorvägen mellan Stenungsund och Uddevalla och kommer att finnas för de alternativa Öresundsförbindelser som nu diskuteras.

Frågan om vägar skall tillståndsprövas enligt miljöskyddslagen har behandlats av riksdagen vid flera tillfällen, senast år 1974. Då uttalade riksdagen att starka skäl förelåg att tillståndsplikt infördes för bl. a. vägar.

Med anledning härav fick miljöskyddsutredningen, som tillsattes år 1976, i uppdrag att utreda frågan.

Miljöskyddsutredningen har i sitt slutbetänkande Bättre miljöskydd II (SOU 1983:20) tagit upp frågan om miljöskyddsprövning av vägar. Utredningen har föreslagit att den nuvarande prövningsordningen enligt väglagen kompletteras med möjligheter till obligatorisk prövning enligt miljöskyddslagen. Betänkandet har remissbehandlats.

Lagstiftningsfrågan bereds nu inom regeringskansliet. Innan denna beredning har slutförts kan jag inte redovisa regeringens ställningstagande till frågan i vilken ordning som prövningen när det gäller vägar skall ske.

Anf. 117 ELVING ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka Birgitta Dahl för svaret på min fråga. Svaret går i alla fall delvis i positiv anda. Det kan hända att vi får den prövningsmodell som jag efterlyser i en framtid. I så fall är det för sent för den aktuella vägsträckan mellan Stenungsund och Uddevalla. Det är beklagligt, för här skall dras en motorväg som går genom ett av de områden i Sverige som är hårdast drabbade av skogsskador och skogsdöd till följd av försurningen. Kväveoxiderna spelar en nyckelroll i försurningsskador och skogsdöd. Av dagens svenska utsläpp på ca 350 000 ton kväveoxider per år kommer drygt två tredjedelar från trafiken. Motorvägarna i sig genererar en ökad biltrafik och därmed ökat utsläpp. De höga hastigheter som bilarna håller på motorvägarna leder också till ökade utsläpp. Utsläppen av kväveoxider ökar med ungefär 30 % om hastigheten höjs från 90 km/tim till 110 km/tim. Vad vi behöver i denna region för att klara den besvärliga försurningssituationen är att kväveoxidutsläppen minskar och inte ökar.

Birgitta Dahl har i olika sammanhang nyligen uttalat sig i kritiska ordalag om Scandinavian Link. De uttalandena har jag uppskattat väldigt mycket. Men denna motorvägsdel som vi nu diskuterar är en första etapp i Scandinavian Link. Det gäller att gå från ord till handling och försöka att leva upp till de uttalanden som man gjort.

Jag beklagar, *fru talman*, att Birgitta Dahl inte är beredd att se till att koncessionsnämnden för miljöskydd, som är den främsta expertmyndighet

som vi har på detta område, får möjlighet att pröva miljökonsekvenserna av denna motorväg.

Anf. 118 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! För det första vill jag en gång för alla avliva den egendomliga vanföreställningen att frågan om motorvägen mellan Stenungsund och Uddevalla skulle utgöra den första etappen i Scandinavian Link. Den vägen lever sitt eget liv. Det innebär inte något föregripande av andra beslut. Regeringens och myndigheternas ställningstaganden i denna fråga görs på självständig grund och inte på initiativ av några utomstående.

För det andra prövar vi vilken lagstiftning som bäst kan tillgodose miljökraven. Den prövningen är inte färdig. Därför har vi för det tredje sett till att de här frågorna genom miljökonsekvensbeskrivningar ändå skall bevakas vid ställningstaganden som kanske måste göras innan vi får den nya lagstiftningen. Det tycker jag Elving Andersson borde ta som ett positivt besked. Det betyder att regeringen har eftersträvat att i det här läget, medan vi väntar på ställningstaganden till lagstiftningen, verkligen tillgodose miljökraven.

Anf. 119 ELVING ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag tackar Birgitta Dahl för de kompletterande synpunkterna. Huruvida den aktuella motorvägsdelen är en del av Scandinavian Link eller inte kan vi i och för sig tvista om. Men påverkan på miljön, oavsett om det är en självständig motorväg eller en del av Scandinavian Link, blir densamma – motorväg som motorväg. Därför behövs en kritisk miljöprövning.

Det är riktigt att det görs miljökonsekvensbeskrivningar. Men det är väldigt intressant att se vad dessa miljökonsekvensbeskrivningar för just denna motorväg innehåller och jämföra dem med de resultat som andra forskare har kommit fram till. Det finns forskare bl. a. vid Chalmers tekniska högskola som gjort studier på detta område och kommit fram till helt andra resultat när det gäller motorvägens påverkan på miljö än vad man gjort i vägverkets miljökonsekvensbeskrivningar. Det är just därför att olika experter kommit fram till olika ståndpunkter som det vore viktigt att låta vår främsta myndighet på detta område få säga sitt i saken.

Överläggningen var härmed avslutad.

32 § Svar på fråga 1986/87:89 om en bilbro över Öresund

Anf. 120 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om jag är beredd att medverka till att en bilbro över Öresund inte blir aktualiserad.

Bakgrunden till frågan är en uppgift i Skånska Dagbladet den 19 oktober 1986 om ett uttalande jag skulle ha gjort vid ett seminarium på Bommersvik.

Jag vill först ange att referatet i Skånska Dagbladet inte ger en korrekt bild av vad jag sade. Sakförhållandet är det att förhandlingar mellan Danmark och Sverige sedan åtskilliga år förts om fasta förbindelser över Öresund. I

detta sammanhang har olika alternativ för sådana förbindelser diskuterats. Härvid har också de olika alternativens miljökonsekvenser varit föremål för prövning. Inom regeringen sker nu åter en sådan översyn av miljöfrågorna, bl. a. beroende på att nya alternativ kommit upp till övervägande. Vid denna översyn är det viktigt att miljöfrågorna prövas noga och att t. ex. fördelarna från miljösynpunkt med tunga transporter på spår vägs in. Eftersom dessa frågor ingår i den pågående översynen inom regeringskansliet och inom berörda myndigheter finns det inte anledning för mig att nu göra något uttalande om i vilken omfattning eller på vilket sätt miljökonsekvenserna kan påverka det slutliga valet av förbindelser över Öresund.

Anf. 121 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Det är förvånansvärt men kanske betecknande att centerns flaggskepp Skånska Dagbladet i frågan om förbindelser över Öresund inte sysslar med sanningen i första hand. Den aktuella uppgiften är enligt statsrådet inte riktig.

Det är positivt att få det beskedet. Det är min bestämda uppfattning att vi sedan lång tid tillbaka har varit överens om att vi skall satsa på förbindelser mellan Danmark och Sverige över Öresund. Vi hörde det senast i talet den 7 oktober av statsministern.

Men jag är ändå något förvånad och skulle vilja att statsrådet konkretiserade sig. Hon säger i svaret att "nya alternativ kommit upp". Vad är det för nya alternativ, utöver de gamla välkända om att vi vill ha en bil- och järnvägsbro mellan Danmark och Skåne? Det skulle vara positivt om statsrådet här kunde utveckla sina synpunkter ytterligare på detta.

Anf. 122 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Jag skall inte gå in på detaljerna i de tekniska lösningarna. Dessa anser jag och regeringen vara underordnade målet att vi skall finna en god lösning för förbindelsen mellan Sverige och kontinenten, och med god menar jag att den skall uppfylla kraven på såväl bra trafik som bra miljö.

Det förs nu mycket intressanta diskussioner om olika sätt att lösa detta ur teknisk synpunkt. Det är många nya uppslag som kommit fram på senare tid från både svenskt och danskt håll. Det gäller olika sätt att utforma en broförbindelse men också frågan om en tunnelförbindelse. Vad som också kommit i blickpunkten är den strategiska betydelse det har hur man löser frågan om de tunga varutransporterna, för att motverka miljöproblemen.

Jag vill till slut understryka att vi har ett utomordentligt gott samarbete enligt de riktlinjer som angavs i regeringsdeklarationen mellan dem av oss som har ansvaret för miljöfrågorna och dem som har ansvar för trafikfrågorna kring lösningen av problem av den här karaktären. Det är det som jag velat understryka nu, liksom på Bommersvik.

Anf. 123 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Jag tackar för detta klarläggande. Vi kan alltså konstatera att statsrådet och hennes kolleger fortfarande kommer att satsa på att vi snabbt skall få en förbindelse mellan Danmark och Skåne.

33 § Svar på frågorna 1986/87:90 och 91 om gränsvärdet för radioaktivitet i livsmedel

Anf. 124 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Hans Dau har frågat mig om vilka åtgärder jag avser vidta med anledning av följderna av satta gränsvärden för radioaktivitet i livsmedel.

Arne Andersson i Ljung har frågat mig om vilket bedömningsunderlag som låg till grund för bestämningen av gränsvärdet och hur det gick till när gränsvärdet bestämdes.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Jag vill inledningsvis slå fast att det av statens livsmedelsverk tillämpade riktvärdet för saluhållande av livsmedel inte är ett gränsvärde som anger vad som är farligt eller ofarligt. Jag vill också i detta sammanhang framhålla att det inte är jag eller regeringen som fastställt riktvärdet. Det är en fråga för statens strålskyddsinstitut och livsmedelsverket.

Världshälsoorganisationen har ansett att ett rimligt mål på lång sikt är att den årliga stråldosen från livsmedel, genomsnittligt för flera år, för de människor som bor i de mest utsatta områdena inte bör överstiga 1 mSv och att den inget år bör överstiga 5 mSv. Mot bl. a. den bakgrunden har statens strålskyddsinstitut och statens livsmedelsverk ansett att ett riktvärde på 300 Bq cesium-137 per kg bör tillämpas.

Regeringens och myndigheternas gemensamma ambition är att omsorgen om människors hälsa och säkerhet skall sättas före allt annat samt att konsumenterna i alla situationer skall kunna erbjudas högvärdiga livsmedel. Det av strålskyddsinstitutet rekommenderade och av livsmedelsverket tillämpade riktvärdet uppfyller detta krav.

Regeringen är väl medveten om de stora problem som uppstått för de renskötande samerna med anledning av Tjernobylyckan. Bevarandet och utvecklandet av den samiska kulturen är en angelägen uppgift. Den utgångspunkten har varit vägledande för de insatser från samhällets sida som vidtagits för samerna med anledning av reaktorolyckan i Tjernobyl. Regeringen utfärdade i juni 1986 förordning (1986:621) om ersättning till jordbruks-, trädgårds- och renskötsel företag för merkostnader och inkomstbortfall på grund av radioaktivt nedfall. Livsmedelsverket och lantbruksstyrelsen har efter samråd med Svenska samernas riksförbund beslutat bl. a. att renägare skall få ersättning motsvarande marknadspriset från slakteriföretagen enligt gängse rutiner för samtliga slaktade renar.

Renförsöksavdelningen vid Sveriges lantbruksuniversitet bedriver försöksverksamhet med tillskotts- och helutfodring av ren för att se om det finns möjlighet att genom utfodring nedbringa cesiumhalten hos renarna.

Som framgår av regeringens proposition 1986/87:18 om vissa åtgärder m. m. med anledning av Tjernobylyckan har regeringen utfört en rad åtgärder för att motverka och lindra effekterna av det radioaktiva nedfallet. Självfallet följer regeringen med största noggrannhet den fortsatta utvecklingen för att vid behov kunna vidta alla åtgärder som krävs.

Anf. 125 HANS DAU (m):

Fru talman! Jag får tacka Birgitta Dahl för svaret, även om jag inte tycker att det på något vis var till fyllt.

Anledningen till min fråga är att samerna uppfattar sig ha fått en väldigt dålig information, kanske framför allt om vad som kommer att hända i framtiden; nästa år, om fem år, om tio år. Den proposition som Birgitta Dahl hänvisade till, vissa åtgärder m. m. med anledning av Tjernobyolyckan, tar ju inte heller upp dessa långsiktiga aspekter. Man redovisar i propositionen ett mycket kortsiktigt perspektiv.

Oron hos samerna över renskötselns framtid är mycket stor. Det finns faktiskt samer som säger att socialdemokraterna nu har fått chansen att eliminera rennäringen och samernas urgamla livsstil. Man känner alltså ett hot. Även om jag inte vill tro att det är så, visar de uttryck man använder på allvaret och vandan hos samerna. De är bevis på att man känner sin gamla näring och sin livsstil hotade.

Dessutom är dessa gränsvärden mycket låga, internationellt sett exceptionellt låga.

Jag skulle vilja ställa en kompletterande fråga till Birgitta Dahl: Kommer statsrådet att ta initiativ till en höjning av gränsvärdena mot internationellt vedertagna värden? Får vi inom en mycket snar framtid något besked om vad som kommer att hända nästa år och längre fram? Man kan ju inte fortsätta att bedriva en renskötsel där allt kött går till djurföda eller grävs ned, vilket kanske blir resultatet.

Anf. 126 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Fru talman! Tack för svaret på min fråga.

Jag vill liksom Hans Dau säga att svaret knappast fyller rimligt ställda krav på upplysning och information. Det är helt enkelt ett övervältrande av ansvaret från fru Dahls sida på strålskyddsinstitutet och livsmedelsverket. Även om svaret är otillfredsställande för mig så är det en kolossalt intressant läsning för fru Dahls informationssekreterare Lars Ilshammar, som för en och en halv vecka sedan uttalade sig i Svenska Dagbladet om detta spörsmål. Han sade då att det egentligen var energi- och miljöministern Birgitta Dahl själv som fastställde riktvärdet för cesium i livsmedel till 300 Bq.

Det framgår vidare av samma artikel att strålskyddsinstitutets generaldirektör Gunnar Bengtsson för energiministern hade redovisat två alternativ till lämpliga gränsvärden, varav fru Dahl hade valt alternativet med det lägsta värdet, dvs. 300 Bq, varefter SSI fastställde detta. Det framgår också, vilket kanske inte är lika intressant i sammanhanget, att fru Dahl därmed tog ställning till att detta skulle kosta en hel del pengar, även om man då sannolikt inte anade att det handlade om så stora belopp som det verkligen gör.

Här gäller det kanske ändå inte pengar – vad det gäller är att folket i en hel landsända har lidit skada på grund av att man satt ett internationellt sett exceptionellt lågt gränsvärde. Jägare, fiskare, svamp- och bärplockare har fått lida – för att inte tala om hela folkgruppen samerna, som sannolikt får utstå ett psykiskt lidande, orsakat av ett icke sakligt betingat gränsvärde. Det

var detta frågan gällde – inte om hur man kunde skyffla över det eventuella ansvar som kvarstår.

Jag instämmer i Hans Daus fråga: Avser Birgitta Dahl att ta något initiativ för att möjligen rätta till den ekonomiska skadan? Den psykiska skadan är redan skedd.

Anf. 127 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! I sin fråga säger Arne Andersson i Ljung: Är tidningsuppgifterna sanna, dvs. att jag skulle ha fastställt gränsvärdena? Är detta ett flagrant fall av ministerstyre? Nu uppmanar han mig, liksom den andre frågeställaren gör, att utöva ministerstyre. Det är inkonsekvent.

Vidare är de uppgifter Arne Andersson framför felaktiga. Det är inte min informationssekreterare som är citerad i Svenska Dagbladet, utan det är informationschefen på strålskyddsinstitutet som där kommer med fullständigt felaktiga påståenden.

Jag skall till kammarens protokoll beskriva precis hur det gick till den 2 maj, när dessa riktvärden fastställdes. Jag fick en redovisning av Gunnar Bengtsson om vilka tänkbara möjligheter det fanns att ta ställning till. De internationella rekommendationerna rör sig inom vida marginaler. Efter ett samtal med statsministern fick Gunnar Bengtsson riktlinjer till grund för de ställningstaganden som strålskyddsinstitutet och livsmedelsverket skulle göra, nämligen riktlinjerna att sätta omsorgen om människors hälsa och säkerhet och förutsättningarna för att vi skulle få goda livsmedel före kortsiktiga ekonomiska hänsyn, även om det skulle kosta. På den grunden har strålskyddsinstitutet och livsmedelsverket, precis som det skall gå till, självständigt tagit ställning. På den grunden överväger man nu också om det är befogat eller inte att en ändring skall ske.

Jag utövar inte ministerstyre vare sig i den här frågan eller i någon annan. Dessutom . . .

Anf. 128 FÖRSTÉ VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om de debattregler som gäller. Repliktiden är endast en minut.

Anf. 129 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Fru talman! Jag kan självfallet inte ha någonting att invända mot att människors hälsa och välbefinnande varit avgörande för statsrådets engagemang i denna fråga. Men om denna omsorg har tagit sig det något makabra uttrycket att ett psykiskt lidande har tillfogats en hel landsända och en hel folkgrupp, ett lidande alldeles i onödan, på grund av ett exceptionellt lågt satt gränsvärde, så har denna ambition gränslöst misslyckats, och då finns det anledning att för den skull rätta till detta.

Jag vågar påstå att gränsvärdet är lågt, med hänvisning till vad man har i Norge och Finland – för att inte tala om Amerikas Förenta stater, där det är 2 800 Bq; vi kan ju hålla oss till våra grannländer, som ligger på hälften av den nivån. Vad har varit motivet?

Anf. 130 HANS DAU (m):

Fru talman! Efter vad jag kan förstå av Birgitta Dahls svar kommer hon inte att ta några initiativ till förändring.

Jag vidhåller dock min tidigare fråga: När kan vi få besked om en långsiktigare planering för att stilla samernas oro och för att trygga deras fortsatta bedrivande av renskötsel i de aktuella områdena? På längre sikt kan man ju inte fortsätta att betala ut ersättning för renar som grävs ner, utan man måste komma med något mer konstruktivt. Min fråga var alltså: När kan vi få ett sådant svar? Det är ju i allra högsta grad brådskande.

Anf. 131 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! För det första vill jag framhålla att strålskyddsinstitutet och livsmedelsverket arbetar med frågan, om en ändring är motiverad eller inte.

Skälen till att sätta gränsvärdet särskilt lågt i Sverige i inledningsskedet var dels att vi drabbades värre än våra grannländer, dels att man inte visste hur lång tid den här situationen skulle vara, och både själva värdet och den tid man utsätts för strålningen påverkar bedömningen.

För det andra: Skälet till att vi i propositionen inte låser oss vad gäller åtagandena är att vi vill hålla famnen öppen för att vidta de åtgärder som behövs för att klara samerna igenom krisen. Deras situation klarar man inte genom att höja gränsvärdet. Det kräver insatser av helt annan omfattning och karaktär, som vi är beredda att vidta.

Bengt Göransson, Mats Hellström och jag kommer att träffa företrädare för samerna inom kort för att diskutera dessa frågor, och det sker en fortlöpande diskussion mellan regeringen och företrädare för samerna. Vi håller alltså alla möjligheter öppna och gör allt vad som behövs i den här situationen.

Anf. 132 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Fru talman! Vid stickprov som tagits under en 20-årsperiod har det konstaterats att cesiumhalten i svenskt renkött har sjunkit från 2 000–3 000 Bq till några hundra då olyckan hände. Med andra ord har vi i Sverige ätit sådant renkött under lång tid, sannolikt utan att lida allvarlig skada. Detta tycker jag att statsrådet har försummat att ta hänsyn till.

Följaktligen drar jag den slutsatsen att om det var människors hälsa som dikterade beslutet – och jag har ingen anledning att ifrågasätta den saken – har beslutet ändå fattats såsom om hela den svenska befolkningen dels bodde i radonhus, dels arbetade på en röntgenmottagning. Då skulle man nämligen kunna tänka sig att hela populationen behövde vara så här aktsam med intaget. Enligt Gunnar Bengtsson är det trots allt så att 20 000 Bq inte precis skulle utgöra någon allvarlig fara. Såvitt jag kan förstå uttrycker han en viss besvikelse över att han inte blir erbjuden en älg som håller 1 500 Bq, för den skulle han tacka för.

Anf. 133 HANS DAU (m):

Fru talman! Jag tycker att jag har större anledning att tacka statsrådet Dahl för hennes senaste inlägg. Där gör hon nämligen klart att regeringen avser att vidta åtgärder. Det var en sådan förklaring jag var ute efter.

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

Om vattenföroreningarna vid Hallands och Skånes kuster

Det är synd att man har blandat ihop två svar i en så här allvarlig fråga, eftersom repliktiden då blir kortare.

Jag hoppas bara att Birgitta Dahl kan komma fram med förslagen snart. Som jag sade tidigare är det en mycket allvarlig fråga för de berörda i mitt län och i övriga Norrlandslän.

Framför allt är det angeläget att kunna vederlägga sådana tankar som att man är ute efter att helt enkelt utplåna en hel näring. Jag hoppas att regeringen kan komma med sådana förslag att dessa misstankar försvinner mycket snart.

Förste vice talmannen anmälde att statsrådet Birgitta Dahl anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

34 § Svar på fråga 1986/87:96 om vattenföroreningarna vid Hallands och Skånes kuster

Anf. 134 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Margareta Mörck har frågat mig vilka åtgärder som är aktuella med anledning av den försämrade föroreningsituationen i vattnet utmed Hallands och Skånes kuster.

Den svenska regeringen är oroad över miljösituationen i våra havsområden. Föroreningsituationen har påtagligt förvärrats trots omfattande vattenvårdsåtgärder och internationella överenskommelser om begränsningar av utsläpp. De senaste veckornas rapporter från Kattegatt understryker situationens allvar.

Regeringen beslutade i augusti i år att inrätta en särskild aktionsgrupp mot havsföroreningar. Gruppen skall ta fram en aktionsplan med förslag till konkreta åtgärder för att komma till rätta med föroreningen av haven. Gruppen skall arbeta snabbt. Förslag till åtgärder förväntas våren 1987.

Beträffande Laholmsbukten kan nämnas att regeringen i maj i år förklarade bukten och delar av dess tillrinningsområde som s. k. särskilt föroreningskänsligt område enligt miljöskyddslagen. Länsstyrelserna i Kristianstads och Hallands län fick då i uppdrag att till regeringen lämna förslag till särskilda åtgärder inom området. Länsstyrelsernas förslag kom för två dagar sedan in till regeringskansliet och kommer nu att skyndsamt beredas.

Av vad jag här redovisat framgår att intensiva insatser nu görs för att få fram underlag för beslut om nödvändiga åtgärder. Det är uppenbart att vi på olika sätt måste fortsätta att minska föroreningsutsläppen till våra havsområden. Om vi skall nå framgång, krävs emellertid att också andra länder minskar sina utsläpp. Jag vill i detta sammanhang informera om att de nordiska ländernas miljöministrar behandlade havsföroreningsproblemen vid ett möte i går i Oslo. Enighet rådde därvid om situationens allvar och om behovet av insatser. På svenskt initiativ fattades också beslut om att de nordiska länderna nu gemensamt på olika sätt skall söka intensifiera det internationella samarbetet för att minska föroreningsutsläppen till haven.

Anf. 135 MARGARETA MÖRCK (fp):

Fru talman! Jag tackar miljöminister Birgitta Dahl för svaret, som är positivt, och det kan behövas.

En tyst smygande men total naturkatastrof, ja, så beskriver man i en tidning det som just nu händer i Kattegatt. För ett par veckor sedan fick några danska fiskare upp en mängd döda eller missfärgade havskräftor i sina trålar. Fiskare på svenska sidan klagade över att de inte får upp någon fisk alls. Havsforskare från resp. land tar vatten- och bottenprover kontinuerligt. Senast i dag redovisas resultat från prover som visar på en utbredd syrebrist. På mer än tjugofem meters djup är vattnet ytterst syrefattigt, och det gäller inom ett stort område mellan Hallands, Själlands och Jyllands kuster. Tidigare har syrebristen mest uppträtt i Laholmsbukten och Skälderviken samt en bit in i Östersjön. Hanöbukten t. ex. är hårt drabbad. Syrebristen medför att bottendjuren kvävs till döds och att fiskarna drivs i väg till friskare vatten.

Det är en katastrofal utveckling att nu också det öppna havet visar sig vara så förorenat. Kattegatt har ju, eller har haft, det friska vatten som varit räddningen för havsvikarna och även för Östersjön – om än tillfälligt.

Vad fiskare och miljövännare nu mest av allt önskar sig är en rejäl höststorm som kan röra om i vattnet och rädda fisklivet.

Men vad händer på längre sikt? Diskussionerna med länderna runt Nordsjön måste intensifieras. Jag säger detta, trots att man redan är på god väg i det avseendet. Danmarks rening av utsläppen är långt ifrån acceptabel. Det är bra att Laholmsbukten har fått särskilt skydd. Men förhållandena är lika svåra i Skälderviken och Hanöbukten. Vem har ansvaret för problemen där? Är det länsstyrelserna eller är det naturvårdsverket?

Anf. 136 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Det torde ha framgått av mitt förra inlägg hur allvarligt regeringen ser på dessa frågor. Jag har haft anledning att under de senaste månaderna och veckorna föra intensiva samtal med mina kolleger i Norge, Danmark, Polen och Finland, och jag har då framfört de svenska kraven. Norge har med anledning därav åtagit sig att fram till 1990 genomföra ett mycket ambitiöst program för att rena utsläppen i Idefjorden och Glomma, och det är en framgång. Jag väntar nu på motsvarande åtaganden från de andra länderna, samtidigt som Sverige självfallet skall föregå med gott exempel – det är därför som aktionsplanen skall tas fram.

Som ett led i detta arbete är både naturvårdsverket och länsstyrelserna i färd med att upprätta regionala och länsvisa planer. Jag har kallat in samtliga länsstyrelser till en genomgång av dessa frågor i januari.

Slutligen har regeringen begärt att Östersjökommissionens sammanträde 1988 skall hållas på ministernivå, för att få fart på utvecklingen i länderna runt Östersjön.

Anf. 137 MARGARETA MÖRCK (fp):

Fru talman! De initiativ som har tagits på svensk statlig och på nordisk nivå är mycket bra och nödvändiga. Men det är lika viktigt att länens naturvårdsenheter får resurser för att kunna utföra sitt arbete – i dag klagar en del

länsstyrelser över att de inte har tillräckligt med personal. Såvitt jag förstår är det tillfälliga förstärkningar som behövs för att klara just kustprojekten och för att upprätta åtgärdsplanerna. Det är ändå länsstyrelserna som har kännedom om de lokala förhållandena och som kan påverka kommunerna att arbeta aktivt.

Anf. 138 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! De uppdrag som har givits är också en signal till länsstyrelserna, och de vet att de just nu skall prioritera dessa insatser i kustlänen. De som har givits direkta ålägganden när det gäller Laholmsbukten har också fått särskilda resurser.

Anf. 139 MARGARETA MÖRCK (fp):

Fru talman! Det stämmer när det gäller Laholmsbukten, men som jag påpekade i mitt anförande är problemen lika stora i Skälderviken och Hanöbukten – föroreningarna är precis lika svåra och utbredda där. Just Kristianstads län, som är mitt hemlän, skulle behöva extra stöd för att klara åtgärdsprogrammen.

Överläggningen var härmed avslutad.

35 § Svar på fråga 1986/87:47 om den civila trafikflygarutbildningen

Anf. 140 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Fru talman! Wiggo Komstedt har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att se till att gällande avtal om civil trafikflygarutbildning fullföljs.

Den bristande tillgången på flyglärare och instruktörer har begränsat utbildningskapaciteten avsevärt vid trafikflygarhögskolan, TFHS. Det står samtidigt helt klart att de civila flygbolagen har ett stort ansvar för detta. Utbildningen vid TFHS bedrivs för närvarande i en omfattning som är helt otillräcklig i förhållande till behovet.

För att på ett konstruktivt sätt angripa det primära problemet – nämligen pilotbristen – har regeringen med riksdagens godkännande beslutat att som ett komplement införa en möjlighet till statsbidrag också för privat utbildning.

Beträffande samarbetsavtalet vill jag uttala att det naturligtvis är ett grundläggande krav att ingångna avtal följs. Jag är däremot inte beredd att i dag gå in på vilka åtgärder som kan bli nödvändiga för att klara pilotbristen.

Anf. 141 WIGGO KOMSTEDT (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Den stora bristen totalt sett på utbildade piloter och de civila flygbolagens generösa erbjudanden till flygvapnets piloter åstadkom den stora pilotbristen i vårt land. Detta ledde fram till beslutet om trafikflygarhögskolan i Ljungbyhed. Av det då tecknade avtalet mellan staten och flygbolaget SAS, som godkändes av regeringen, framgick hur lärarrekruteringen skulle ske. Det är lärarsituationen som nu har skapat problem vid trafikflygarhögskolan.

Det kommer att finnas ett fortsatt stort behov av piloter även i framtiden. Bara SAS redovisar ett behov av 585 piloter under åren 1986–1991, dvs. de närmaste fem åren. En stor del av dessa kommer att hämtas från Sverige. Därutöver skall alla andra flygbolag som bedriver inrikes flygtrafik i vårt land täcka sina behov av piloter. Därför får inte pilotutbildningen fördröjas. Och det finns bara en skola i Sverige.

Av svaret framgår egentligen bara redan kända fakta, exempelvis att statsbidrag också kan utgå till privat utbildning, en fråga som har förelagts riksdagen. Men statsrådet är inte beredd att gå in på vilka åtgärder som kan bli nödvändiga för att man skall kunna klara utbildningssituationen på trafikflygarhögskolan. Jag tycker att detta är ett utomordentligt dåligt svar. Vad kommer att hända med flygskolan i Ljungbyhed? Vilket besked har statsrådet att ge till de 30 elever som skall – eller kanske jag skall säga skulle – påbörja sin utbildning i januari 1987?

Anf. 142 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Fru talman! Vi har inte några medel för att kommendera instruktörer till den här utbildningsverksamheten. Det är självklart att regeringen är lika bekymrad som Wiggo Komstedt över att de parter som har varit involverade i de här diskussionerna inte ställer upp.

Men det hjälper inte att vi är bekymrade! Den möjlighet vi hittills har haft är att släppa fram andra alternativa utbildningar. Beslutet om det har nyligen fattats, och vi får se om det ger något resultat. Men vi kan inte kommendera dit instruktörer!

Anf. 143 WIGGO KOMSTEDT (m):

Fru talman! Jag vill bara erinra om det avtal som gäller, statsrådet. Min fråga avser om statsrådet inte är beredd att vidta åtgärder för att se till att ingångna avtal hålls. Det är inte fråga om kommendering utan om att det avtal som har upprättats mellan staten och SAS skall fullföljas. Om man inte har någon möjlighet att se till att få lärarbehovet på Ljungbyhed täckt, har man träffat ett mycket dåligt avtal.

Alternativet till utbildning är att ta piloter utifrån. Den kategorin av yrkesmän lär vara dyrare än t. o. m. de svenska piloterna. Det kostar mer att avlöna en pilot utomlands än det kostar i Sverige. Därtill kommer att de naturligtvis inte kommer att vilja flytta till Sverige med hänsyn till vårt skattesystem. Detta gör att vi kommer att tappa en stor grupp välutbildade piloter och därmed inkomsttagare.

Det är ingen bra situation. Jag är fortfarande intresserad av vad som kommer att hända med skolan i Ljungbyhed. Det är ett problem, inte bara för flygarutbildningen utan också för sysselsättningen i Klippans kommun och regionen i övrigt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om konkurrensen vid leverans av kontorstelefonväxlar

Anf. 144 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Fru talman! Karl-Gösta Svenson har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att skapa konkurrens på lika villkor när det gäller kontorsväxlar.

Enligt beslut av riksdagen så sent som i maj i år skall abonnent- eller kontorsväxlar tillhandahållas av televerket.

Ett skäl för televerkets monopol på abonnentväxlar är att dessa utrustningar har en nära anknytning till telenätets funktion. Avgränsningen av televerkets monopol måste självfallet ständigt anpassas till den tekniska utvecklingen.

Det är dock inte aktuellt att nu föreslå riksdagen någon omprövning av det ställningstagande som riksdagen gjorde i våras.

Anf. 145 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Det råder uppenbarligen en stor oro inom Ericssonkoncernen när det gäller konkurrensnedvridningen på den svenska marknaden. Denna oro delas av företagsledningen och av verkstadsklubben på Ericssons företag i Karlskrona. Televerkets monopolskydd får till följd att Ericsson har stora svårigheter att komma in på den svenska marknaden. Det visar sig att Ericssons internationellt framgångsrika kontorsväxlar MD 110, som tillverkas i Karlskrona, endast har en marknad i Sverige på ca 25 %. Företaget kan inte direkt påverka den inhemska marknaden på grund av monopolet. Rent principiellt måste det, enligt min mening, vara helt självklart att konkurrensneutralitet skall råda. Det känns säkert inget vidare att delta i en produktion när den vara man är med om att producera inte får konkurrera på lika villkor på den svenska marknaden. Yrkesskicklighet, effektivitet, kreativitet m. m., som i allmänhet är viktiga inslag i konkurrensen, kan med hänsyn till konkurrensnedvridningen inte utnyttjas som konkurrensmedel. Ericsson har 300 anställda i den fabrik i Karlskrona som tillverkar kontorsväxlar. Varför vill inte kommunikationsministern bidra till att öka deras anställningsskydd genom att ge dem chansen att med sin yrkesskicklighet och effektivitet på lika villkor få konkurrera på den svenska marknaden?

Anf. 146 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Fru talman! Det finns på flera områden ett visst samarbete mellan televerket och Ericsson, och televerket upphandlar även den här typen av växlar från Ericsson. Om man nu skulle öppna marknaden på det sätt som Karl-Gösta Svenson är ute efter innebär det inte någon genomgripande förändring ur konkurrenssynpunkt. Det blir två leverantörer på marknaden i stället för – i vissa fall – en. Ett uppbrytande av monopolet i det avseendet skulle inte innebära någon avgörande förändring jämfört med de förhållanden som råder nu.

Anf. 147 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Fru talman! För Ericsson och de anställda där skulle det ha stor betydelse om de fick konkurrera på lika villkor. Televerket licenstillverkar visserligen en kanadensisk växel som man starkt konkurrerar med i detta fall och i första hand levererar på den svenska marknaden. En fri konkurrens skulle ha stor betydelse för anställningsskyddet hos de anställda inom Ericssonkoncernen i Karlskrona. Det är Ericssonkoncernen som tillverkar just växeln MD 110.

Överläggningen var härmed avslutad.

37 § Svar på fråga 1986/87:88 om kollektiva hemförsäkringar

Anf. 148 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Fru talman! Sten Andersson i Malmö har frågat justitieministern vilka åtgärder han ämnar vidtaga i fråga om kollektiva hemförsäkringar. Bakgrunden är att det enligt Sten Andersson kan hävdas att anslutningsförfarandet i vissa fall kan strida mot marknadsföringslagen.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Det ankommer på konsumentverket och KO och i sista hand marknadsdomstolen att pröva i vad mån marknadsföringslagen i ett visst fall är tillämplig och om det finns anledning att ingripa med stöd av lagen. Några åtgärder från min sida är inte aktuella.

Anf. 149 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! För att det inte skall råda några missförstånd vill jag deklarerat att jag inte har någonting emot att Folksam eller andra företag tecknar försäkringar om det föregås av ett normalt och sunt anbuds-förfarande.

Folksams försäkring blev först stoppad, men bolaget fick sedan tillstånd från regeringen att teckna kollektiva försäkringar under förutsättning att den som inte ville ha försäkringen skulle få möjlighet att reservera sig. Det är det som är problemet och det som strider mot gällande lagstiftning. Det är nämligen den som inte vill ha försäkringen som tvingas skicka in en reservation. Det strider uppenbart mot olika domar i marknadsdomstolen. Där har sagts att man inte genom passivitet skall bli tvingad att köpa någonting. Det är exakt vad som sker med Folksams kollektiva hemförsäkringar. Partier, fackföreningar och säkert också försäkringsbolag kan ha problem med informationen. Risker är uppenbara att den människa som t. ex. har en hemförsäkring hos Skandia och som inte uppfattar informationen blir automatiskt dubbelförsäkrad. Det normala borde vara, fru talman, att den som vill ha försäkringen skickar in en anmälan och talar om att han accepterar villkoren. På det sättet skulle vi slippa alla former av dubbelförsäkringar.

Det är förvånansvärt att statsrådet här kan stå och säga – han känner säkert till Folksams marknadsföringsmetoder – att han inte avser att vidta några åtgärder utan vill avvakta konsumentverkets och i sista hand marknadsdomstolens prövning. Statsrådets parti har dock gett Folksam godkännande för

Om åtgärder mot kringgående av bestämmelserna om viss skattefrihet för inkomst av bärplockning

den här marknadsföringsformen, och när man då kan misstänka att marknadsföringsformen strider mot gällande lagstiftning, så tycker jag att statsrådet borde ta ett samtal med Folksam.

Anf. 150 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Fru talman! Sten Andersson i Malmö har alldeles fel när han påstår att något parti har gett Folksam tillstånd att teckna försäkringar med någon motpart eller något fackförbund. Vad regeringen har gjort är att den i sitt beslut i våras förklarade att det inte finns något generellt hinder mot gruppförsäkringar med reservationsrätt. Det tillståndet gällde givetvis alla försäkringsbolag som verkar på detta område. Självfallet åligger det som alltid berörda myndigheter – det gäller försäkringsinspektionen, näringsfrihetsombudsmannen och konsumentverket – att följa utvecklingen och se till att de försäkringar som tecknas står i överensstämmelse med de principer som gäller vid utformningen av försäkringar, för marknadsföringen av försäkringar när de riktar sig till konsumenterna osv.

Jag har tilltro till att myndigheterna sköter sina uppgifter i dessa hänseenden. Men det är inte regeringen som skall sköta uppgifterna.

Anf. 151 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Det är ganska ointressant vem som har gett vilket tillstånd. Det gäller vilken uppfattning som har spritts ut över landet. I många tidningar har det stått och i många radio- och TV-intervjuer har det sagts att regeringen har gett Folksam tillstånd att teckna kollektiva hemförsäkringar. Folksams metoder strider uppenbarligen mot marknadsföringslagstiftningen. Hundratusentals människor berörs, och många av dem kommer att missa den här informationen och riskerar alltså att få dubbla hemförsäkringar, trots att de icke får dubbla ersättningar vid eventuell skada.

Därför tycker jag att statsrådet borde vara litet mindre byråkratisk, lyfta telefonluren, ringa till Folksam och tala om för vederbörande att om ni använder den här metoden, så var snälla och ändra på den.

Överläggningen var härmed avslutad.

38 § Svar på fråga 1986/87:21 om åtgärder mot kringgående av bestämmelserna om viss skattefrihet för inkomst av bärplockning

Anf. 152 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Avsikten med den aktuella skattefriheten för inkomster av vilt växande bär och svamp var bl. a. att stimulera till ökat tillvaratagande av dessa naturtillgångar. Beloppet 5 000 kr. bestämdes med hänsyn till att det skulle ge en stimulanseffekt utan att för den skull undanta mer betydande inkomster från beskattning. Någon skillnad har naturligt nog inte gjorts mellan personer bosatta i Sverige och personer bosatta utomlands. Skattefriheten gäller emellertid inte i fråga om den som är anställd och mot t. ex. lön plockar bär och svamp. Den gäller inte heller om plockningen drivs i sådana former att rörelse föreligger.

Om bäruppköpare avlönar personer från andra länder för att plocka bär och svamp i Sverige utan att inkomsterna redovisas så utgör det i första hand ett kontrollproblem. Detta problem är en sak för de myndigheter som har i uppgift att bedriva skattekontroll. Enligt vad jag har erfarit pågår en kartläggning av branschen genom skattemyndigheternas försorg. Jag ser därför för närvarande ingen anledning att vidta någon särskild åtgärd.

Anf. 153 BERTIL JONASSON (c):

Fru talman! Jag tackar finansministern för svaret.

Vi har här i Sverige en mycket generös allemansrätt. Denna gör att många människor söker sig hit till oss, och därför har vi all anledning att värna om den. Men med en "allemansrätt" följer också en "allemansskyldighet" – och dessutom gäller det vanligt folkvett. I en interpellation har jag tagit upp frågan om information, vilken är mycket viktig, men den skall jag inte gå in på i detta sammanhang.

En del av problemet betingas av skattereglerna. Vi är allihop skyldiga att betala skatt enligt de regler som är angivna och som finansministern här har redogjort för. Jag har ingenting emot de regler som gäller i detta sammanhang. Jag har själv arbetat för att 5 000 kr. skall vara skattefria, och jag tycker att denna regel är helt riktig.

Men de hitresande har alldeles speciella förmåner, kan man säga. De åker hit och plockar under en mycket lång vistelse bär för mångdubbelt större belopp än denna summa, och detta gör de utan att betala skatt.

Finansministern meddelar att dessa frågor skall klarläggas. Jag hoppas att detta verkligen görs. Det behöver bringas klarhet i detta problem, eftersom det ger upphov till stor irritation. Nuvarande situation kan inte vara tillfredsställande.

Tack för svaret.

Med detta anförande – under vilket tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar – var överläggningen avslutad.

39 § Svar på fråga 1986/87:22 om beskattningen av sportfiskares försäljning av fisk

Anf. 154 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Det kan ofta vara svårt att avgöra om en viss verksamhet bedrivits i sådana yrkesmässiga former att den skall beskattas som rörelse. Uttryckliga lagregler om detta finns inte, utan bedömningen får ske mot bakgrund av omständigheterna i det enskilda fallet. Det är alltså en tillämpningsfråga och naturligtvis också en kontrollfråga. Jag har inte för avsikt att föreslå några särskilda regler för försäljning av fisk.

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

Om innebörden av begreppen "indragning" och "konfiskation"

Anf. 155 BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag tackar finansministern även för detta svar.

Som jag påpekat i min fråga kan sportfiskare bedriva en omfattande försäljning av fisk utan att beskattas – och detta med riksskatteverkets goda minne.

I tidningen Expressen den 30 juli står följande: "Den som inte vill äta upp all fisk som fastnat på kroken kan sälja den. Skattefritt. Först när det blir fråga om en yrkesmässigt bedriven rörelse blir det skatt på intäkterna, säger Leif Saxén på riksskatteverket.

Yrkesfiskarnas ekonomiska organisationer köper ibland fisk från sportfiskare. Det gör också fiskaffärer och restauranger." Det betyder alltså att icke licensierade fiskare inte skulle behöva betala skatt.

Detta är en orimlig konkurrenssituation, herr finansminister. Det är mycket oklart var gränserna skall dras. Men om man noggrant läser finansministerns svar, tolkar i varje fall jag det så, att slutsatsen blir att det måste ske en prövning från fall till fall. Vad jag kan förstå kan den artikel som fanns i Expressen därför inte vara riktig.

Tack än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

40 § Svar på fråga 1986/87:13 om innebörden av begreppen "indragning" och "konfiskation"

Anf. 156 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Birger Hagård har i anslutning till förslaget om en tillfällig förmögenhetsskatt på livförsäkringsbolag frågat justitieministern om vid vilken procentsats gränsen går mellan indragning och konfiskation. Frågan har överlämnats till mig.

Enligt det förslag som för närvarande är föremål för granskning i lagrådet skall en tillfällig förmögenhetsskatt tas ut på försäkringsbolagens förmögenhet. Skatten motsvarar cirka halva den obeskattade avkastning som de skattskyldiga kan beräknas erhålla under år 1987. Livförsäkringskapitalet är helt undantaget från förmögenhetsskatt.

Mot den bakgrunden är det enligt min mening helt opåkallat att i samband med det nu aktuella skatteförslaget tala om konfiskation. Jag vill också tillägga att jag inte är beredd att föra en hypotetisk diskussion i ämnet på det sätt som görs i Birger Hagårds fråga.

Anf. 157 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret. Jag hade ställt frågan till justitieministern, för jag visste inte att statsrådet Feldt var regeringens specialist på semantik.

Jag har naturligtvis botaniserat en del i våra ordböcker och funnit att konfiskation och indragning är synonyma begrepp. Det framgår alldeles entydigt.

I Norstedts synonymbok Ord för ord heter det om indragning: inskränkning, reduktion, konfiskation.

Ser man sedan i Svensk etymologisk ordbok av Hellquist, finner man där att konfiskera kommer av latinets confiscare – indraga till den kejserliga skattkammaren, fiscus.

I Bra Böckers lexikon står det om konfiskation: tagande i beslag, indragning av enskild egendom till staten utan full ersättning.

Det ligger nära till hands i det här sammanhanget att erinra om indragningsmakten, som verkade i början av 1800-talet. Det var en klausul i tryckfrihetsförordningen som 1812–1844 gjorde det möjligt för regeringen att utan motivering dra in periodiska skrifter som ansågs "vådliga för allmän säkerhet".

Det verkar som om indragningsmakten har kommit tillbaka, fastän i annan form, en form som dock inte är mera tilltalande än sättet att försöka krossa oppositionen var under 1800-talets första hälft.

Överläggningen var härmed avslutad.

41 § Svar på frågorna 1986/87:14, 16 och 37 om den principiella grunden för s. k. engångsskatter

Anf. 158 TREDJE VICE TALMANNEN:

I Daniel Tarschys frånvaro medger jag att Anne Wibble för hans del mottar svaret.

Anf. 159 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Lars Tobisson har ställt en fråga till statsministern i anslutning till förslaget om en tillfällig förmögenhetsskatt på livförsäkringsbolag. Frågan har överlämnats till mig. Jag besvarar den samt Ingegerd Troedssons och Daniel Tarschys frågor i samma ämne i ett sammanhang.

Till Daniel Tarschys och Lars Tobisson vill jag säga att regeringen inte överväger att föreslå någon ytterligare engångsskatt.

Vad sedan beträffar Ingegerd Troedssons frågor vill jag först säga att den föreslagna skatten inte är motiverad av en nationell katastrofsituation. Det förhåller sig i själva verket så att skatten snarast är motiverad av att vi under de senaste fyra åren framgångsrikt lyckats ta oss ur en sådan situation och att en sektor – livförsäkringssektorn – som en följd av dessa våra gemensamma ansträngningar nått en aldrig tidigare känd lönsamhetsnivå.

Mot den bakgrunden och med hänsyn till de skatteförmåner som ges livförsäkringssparandet anser jag det rättvist att livförsäkringskapitalet får lämna sitt bidrag till saneringen av landets ekonomi. Att skatten också medför en mera likformig fördelning av de bördor som läggs på medborgarna i en situation då alla krafter måste sättas in på att bringa ned statens budgetunderskott anser jag också uppenbart.

Anf. 160 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Jag vill tacka finansministern för det svar som vi sent omsider har fått.

Grundläggande för västerländsk rättsuppfattning är likheten inför lagen. Lika skall behandlas lika. Enligt västerländsk rättstradition kan engångsskatter på förmögenheter bara tas ut i samband med nationella katastrofer. Det gällde för Sveriges del t. ex. vid Älvsborgs lösen, då Sverige måste betala enorma belopp till Danmark för att få behålla vår enda utpost mot västerhavet, och det gällde Danmark, Norge och Finland efter andra världskriget. Men i alla de här fallen gällde det att man tog ut skatterna så att de skulle drabba rättvist och likformigt. Inget av detta gäller regeringens planerade konfiskation av försäkringstagarnas pengar.

Ingen, inte ens regeringen, kan gärna hävda att Sverige är utsatt för någon nationell katastrof, och det är rent absurt när finansministern i sitt svar låter påskina att regeringen har lyckats så bra med sin ekonomiska politik att man måste vidta extraordinära åtgärder.

Ingen kan gärna hävda att pensionsspararna inte skulle ha bidragit till att förbättra statsfinanserna. De har ju tvärtom bidragit mer än de flesta andra genom tvånget att placera försäkringspremierna i statspapper till en ränta under marknadens. Detta måste väl ändå också finansministern medge.

Ingen kan gärna hävda att den föreslagna skatten drabbar rättvist. En godtyckligt utvald grupp, nuvarande och blivande pensionärer med egen eller avtalad pensionsförsäkring, avhänds en betydande del av sitt försäkringssparande. Av dessa undantas de som har statliga avtalspensioner eller jobbar i de stora börsföretag som ordnar avtalspensionerna inom företagen. Finansministern måste väl ändå medge att det inte på något sätt innebär rättvisa. Genomförs regeringens förslag innebär det något av rättsstatens kapitulation för godtycke och maktfullkomlighet. Rädslan för nya övergrepp kommer att vara ständigt närvarande.

Därför väddar jag till finansministern: Slopa planerna på denna engångsskatt!

Anf. 161 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Min fråga var ställd till statsministern. Den gällde en formulering i hans tal vid LO-kongressen. Pensionsskatten betecknades där som ett utmärkt exempel på rättviseskäpande fördelningspolitik. Finansministern har i sitt svar inte redovisat vilka andra indragningar som var med i jämförelsen när statsministern pekade ut pensionsskatten som ett utmärkt exempel. Jag har viss förståelse för det. Det är inte alltid lätt att blicka in i en annan människas tankevärld, inte ens en partibroders.

Men det förhållandet att min fråga överlämnats till finansministern gör att vi för dagen får nöja oss med vetskapen att statsministern funderar på andra konfiskatoriska skatteingrepp för att åstadkomma vad han anser vara en rättvisare fördelning, även om nu inte finansministern nämnt och kanske inte heller vet vilka dessa kommande tänkbara indragningar är.

Jag vill ändå be finansministern hälsa statsministern att det resonemang han förde i sitt tal på LO-kongressen om medborgarrätt belyser den djupa ideologiska klyfta som finns mellan er socialdemokrater och oss moderater.

Medborgarrätt är för oss bl. a. den medborgerliga rättigheten att åtnjuta skydd för liv och egendom även gentemot staten. Vi kan inte godta en tolkning som innebär att staten får göra i princip vad som helst mot individen bara det sker med stöd av politiska majoritetsbeslut.

Anf. 162 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag vill tacka finansministern för svaret på Daniel Tarschys fråga, som han tyvärr inte kan ta emot själv.

Finansministern svarar att han inte överväger någon ytterligare engångsskatt. Frågan är om han blir trodd. I fråga om omsättningsskatten på aktier gick bara en vecka mellan löfte och löftesbrott.

I en morgontidning i dag redovisas en Sifo-undersökning om vad människor tror om denna pensionsskatt. Nära 70 % tror att en liknande skatt kan komma fler gånger. Andelen är högre bland borgerliga väljare, inte helt oväntat, men även inom det socialistiska blocket är det nära hälften av de tillfrågade som tror att det kan hända igen.

På frågan om det är rätt eller fel att ta ut en sådan här engångsskatt är det bara 15 % som svarat att det är rätt. Bland de socialistiska väljarna är siffran något högre men gäller ändå bara var femte person.

De personer som tror att denna engångsskatt eller någon liknande kan komma att upprepas fick tyvärr ytterligare underlag för denna uppfattning i förmiddagens debatt, där finansministern förklarade att en real avkastning på 3 % var för hög för att kunna accepteras. Genom engångsskatten blev det i statsrådets räkneexempel 2,2 % kvar i real avkastning. Det kunde tydligen accepteras.

Därför frågar jag finansministern: Är det alldeles säkert att finansministern räknat rätt denna gång, eller kan det bli en lägre gräns än 2,2 % för vad socialdemokratin anser acceptabelt eller när en engångsskatt skall tas ut på annat sparande?

Anf. 163 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag vet ju att moderater och folkpartister har som sin enda linje i opposition att angripa alla slag av skatter – och höjda skatter. Men det är uppenbart att då de verkligen tar i, då de talar om rättsstatens undergång, det är när kapitalet och egendomen drabbas.

Under sin tid i regeringsställning genomförde de här båda partierna skattehöjningar – inga skattesänkningar – som vida översteg det som nu diskuteras. Man höjde moms, man höjde punktskatter, man skärpte en rad andra skatter. Men nu, när ett antal relativt privilegierade människors egendom berörs, då lösgörs hela det ideologiska adrenalinet, så att säga, och då är det rättsstatens undergång som frammanas.

Herr talman! Låt mig försäkra att rättsstaten kommer att överleva även denna skatt. Den överlevde sex borgerliga regeringsår, och det var en väsentligt större prestation.

Anf. 164 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Finansministern talar om de bättre ställda. De som berörs är ju 4 miljoner människor. Och det står helt klart att skall de som har avtalsförsäkringar kunna få sina avtalspensioner garanterade, så krävs det en real avkastning på 3,5 %. Det kommer de inte att få med regeringens syn på det hela.

Finansministern talar i sitt svar också om en mer likformig fördelning av bördor. Jag vill då fråga: Skall försäkringsbolagen självsvåldigt bestämma hur skatten på försäkringstagarnas pengar skall fördelas på de olika försäkringstagarna? Eller vilka garantier tänker finansministern ge för att det blir en likformig fördelning av bördor, som han talade om i sitt svar?

Anf. 165 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Finansministern vill helst tala om annat. Nu talade han om att de borgerliga regeringarna bara skulle ha höjt skatter, att det inte blev några skattesänkningar. Jag kan ange ett flertal sänkningar som genomfördes – bl. a. avskaffades den allmänna löneskatten som den socialdemokratiska regeringen hade infört.

Vidare talade finansministern om att den nu aktuella skatten skulle drabba de privilegierade. Ja, det är ju ett steg framåt – att man inte längre bestämt hävdar att den drabbar försäkringsföretagens förmögenhet. Den drabbar tydligen människor av kött och blod. Men den drabbar inemot 4 miljoner medborgare, och de kan inte alla vara privilegierade.

Statsministern angav ju i går motivet – att värdestegringen här varit exceptionell. Men sådant kan ju förekomma också på andra områden. Antag att t. ex. ägda bostäder eller börsaktier stiger i värde anmärkningsvärt mycket. Kan då inte det åberopas som skäl för nya indragningsåtgärder – som statsministern går och funderar på?

Anf. 166 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Finansministern försöker nu försvara engångsskatten på samma sätt som statsministern försökte i går. Det finns en viktig skillnad mellan de åtgärder som finansministern åberopade och den s. k. engångsskatten. Jag tror faktiskt att Kjell-Olof Feldt inser detta, men han har inget bättre svar att ta till.

Skillnaden är att vad borgerliga regeringar genomförde gällde framtiden. Finansministern har inom parentes sagt också lagt fram många sådana förslag och kommer säkert att lägga fram många framöver – förslag som gäller framtiden.

Men den engångsskatt som nu är föreslagen gäller faktiskt belopp som människor under det förflutna har sparat ihop – och med de villkor som då gällde. Det är en väsentlig skillnad som jag hoppas att finansministern betraktar som exceptionell i fråga om denna skatt. Det bästa vore naturligtvis om regeringen kunde underlåta att låta lagrådsremissen leda till en proposition.

Anf. 167 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag skall svara på frågan varför regeringen inte avser att vidta åtgärder av det här slaget på något annat område. Förklaringen är mycket enkel. Det finns inget annat sparande i vårt land som skattemässigt är så gynnat som försäkringsparande. Premierna är avdragsgilla, hela förmögenheten är befriad från förmögenhetsskatt och hela avkastningen är skattefri. Pensionerna beskattas visserligen den dag de betalas ut. Men det råder inget tvivel om att det är fråga om skatteplanering. Ta bara del av den marknadsföring som försäkringsbolagen bedrev ända fram till i fjol höst. Där handlar det om att planera sin skatt, planera sin inkomst, att ta en pensions- eller en kapitalförsäkring. Detta sparande har undantagits från alla skattemässiga ingripanden som gjorts under senare år. Annat sparande, aktiesparande och banksparande, drabbas av förmögenhetsskatt och andra skatter.

Detta är förklaringen till att en engångsskatt på detta område är motiverad. Dessutom är det, herr talman, helt enkelt en lögn att det är fyra människor som berörs.

Anf. 168 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Finansministern bättrar sig – det är en lögn att fyra människor berörs av energiskatten. Det är också en lögn att det är försäkringsinstituten som drabbas. Det är 4 miljoner människor av kött och blod som drabbas, många av dessa med utomordentligt ordinära inkomster. Vad är det som t. ex. motiverar att den som är statsanställd skall slippa ifrån skatten? Vad är det som motiverar att de som är anställda i de stora börsnoterade företagen skall slippa, medan de som har avtalspensioner genom mindre företag skall drabbas? Nej, finansministern, det finns ingen ursäkt för denna skatt. Genomförs den kommer finansministern inte heller att vara trovärdig. Ingen kommer att tro på finansministerns påstående att det är fråga om en engångsskatt. Det finns all anledning att se till att förslag till sådan skatt över huvud taget inte kommer på riksdagens bord.

Anf. 169 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att de 3 miljoner löntagare som är försäkrade i SPP eller har den andra pensionsformen, STP, inte håller på med något slags skatteplanering. Likaså är det uppenbart att de flesta av dem som har frivilliga försäkringar därför att de inte har sitt pensionsskydd ordnat på ett bättre sätt, t. ex. genom kollektivavtal, inte heller har syftet att skatteplanera. Det intressanta med finansministerns inlägg här är att han medger att det inte är fråga om att slå mot försäkringsföretagens stora förmögenheter, utan det är människor av kött och blod som kommer att råka ut för detta. Det är i alla fall en framgång att vi har fått det beskedet.

Anf. 170 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Finansministern blev en aning upprörd. Jag ser det faktiskt som ett positivt tecken. Jag hoppas att finansministern är illa berörd av detta skatteförslag.

Finansministern anförde rättviseargumentet. Det har vi diskuterat tidigare. Det är alldeles uppenbart att om finansministern själv tror på detta så har

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

*Om den principiella
grunden för s. k. en-
gångsskatter*

vi i folkpartiet och socialdemokraterna diametralt olika uppfattningar i denna fråga. Vi anser det vara ett tecken på grov orättvisa att man tar pengar från dem som har sparat och ger till dem som inte har sparat.

Överläggningen var härmed avslutad.

42 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

43 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1986/87:10 Fortsatt giltighet av lagen (1985:1052) om rätt för kommuner och landstingskommuner att vidta bojkottåtgärder mot Sydafrika

1986/87:43 Uppskjuten tidpunkt för gallring av socialnämndernas personakter och personregister

44 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1986/87:So101 av Daniel Tarschys m. fl.

1986/87:So102 av Lars Werner m. fl.

1986/87:So103 av Ulla Tillander m. fl.

Förslag till bl. a. vissa ändringar i sekretessreglerna för effektivare insatser mot spridningen av LAV/HTLV-III (prop. 1986/87:2)

1986/87:K101 av Gullan Lindblad

Ändring i sekretesslagen (1980:100) (prop. 1986/87:3)

1986/87:T101 av Olle Grahn m. fl.

1986/87:T102 av Rolf Clarkson m. fl.

Förlängning av det skandinaviska luftfartssamarbetet (prop. 1986/87:4)

1986/87:T103 av Olle Grahn m. fl.

1986/87:T104 av Lars Werner m. fl.

1986/87:T105 av Gösta Andersson m. fl.

1986/87:T106 av Rolf Clarkson m. fl.

Vissa yrkestrafikfrågor (prop. 1986/87:5)

1986/87:Ju102 av Allan Ekström

Förverkande m. m. (prop. 1986/87:6)

1986/87:N101 av Birthe Sörestedt m. fl.

1986/87:N102 av Stina Gustavsson

1986/87:N103 av Lars Ahlström och Sten Svensson

Handel med ädelmetallarbeten och om bestämning av volym och vikt (prop. 1986/87:8)

1986/87:Sf101 av Margareta Andrén m. fl.

1986/87:Sf102 av Nils Carlshamre m. fl.

1986/87:Sf103 av Stig Josefson m. fl.

Förslag om förhandsbesked i socialavgiftfrågor, m. m. (prop. 1986/87:16)

45 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 22 oktober

1986/87:59 av *Paul Lestander* (vpk) till industriministern om gruvindustrin i Norrbotten och Västerbotten:

Fallande metallpriser, krav på höga vinster och delvis krympande malm-tillgångar har lett fram till att Boliden Mineral AB nu varslat om omfattande avskedanden inom gruvorna i Norr- och Västerbotten. I Laisvallgruvan inom Arjeplogs kommun har man dessutom övergått till s. k. rikmalmsbrytning, vilket på sikt kan innebära att gruvan kommer att läggas ner långt tidigare än olika malmberäkningar visat. För närvarande övervägs inom regeringen frågan om att LKAB Viscaria AB skall få sälja Viscariagruvan till det finska företaget Outokumpu. En sådan försäljning skulle ytterligare minska den nationella basen för svensk sulfidmalmshantering och förädling. En långsiktig politik för att trygga sulfidmalmsbrytning och malmförsörjning till smältverk kunde säkras med ett brett samhälleligt engagemang.

Detta kunde exempelvis ske genom en nationalisering av Bolidenbolaget. En annan möjlighet är att löntagarfonderna och ATP-fonden gjorde köp av Bolidenaktier i tillräcklig omfattning. Självfallet skall i en sådan strategi inte Viscariagruvan säljas bort till utländska intressenter utan behållas som nationell resurs.

Arbetarna i Aitik har nu gått ut i öppen kamp mot Boliden Minerals planer på att avskeda en del av arbetsstyrkan i Aitik. Detta visar på behovet av snabba och effektiva åtgärder från samhällets sida för att garantera en långsiktig mineralpolitik också för sulfidmalmsområdet i vårt land. Till detta hör också offensiva satsningar för malmprospekteringen.

Under ett flertal år har ett Nordkalottprojekt inom prospekteringsverksamheten pågått. Detta samarbete mellan de nordiska länderna har resulterat i framställning av viktiga kartor som kan användas i det framtida arbetet. Samarbetet har hittills sträckt sig ner till den 66:e breddgraden. Tanken är nu att arbetet skall fortsätta söderut ned till Sundsvallstrakten på den svenska sidan. Från såväl finsk som norsk sida har det getts klartecken för en fortsättning.

En arbetsgrupp inom STU har utarbetat ett nationellt program för prospekteringsinriktad malmgeologisk forskning. Det handlar om en brett upplagd forskning med målet att underlätta sökandet efter nya malmer. Flera forskningsprojekt berör de nu aktuella gruvområdena, bl. a. Viscaria. Det handlar med andra ord om forskning som är av stor betydelse med tanke på en långsiktig planering för gruvnäringen. Ett förverkligande av det här

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

Meddelande om interpellationer

programmet bygger bl. a. på en statlig finansiering. Enligt uppgift har något klartecken för en sådan finansiering inte getts hittills.

Nämnden för statens gruvegendom, NSG, har nu publicerat sina äskanden för några år framåt. Där förutses neddragningar i verksamheten. Man kan förmoda att detta kan innebära otillräckliga resurser för bl. a. djupprospektering.

Under hänvisning till vad som anförts vill jag fråga industriministern:

1. Är industriministern beredd att ta något initiativ för att nationalisera Boliden Mineral AB?
2. Om så inte är fallet, är industriministern positiv till att löntagarfonderna och ATP-fonden går in och skaffar sig ett dominerande inflytande över ovannämnda företag?
3. Kan man vänta sig något initiativ från regeringen för att ändra reglerna för löntagarfondernas användning, om detta skulle behövas för att fonderna skulle kunna köpa detta företag?
4. Kommer regeringen att avslå Outokumpu Svenska AB:s framställning att få köpa samtliga aktier i LKAB Viscaria AB?
5. Är industriministern beredd garantera finansiering av det program för prospekteringsinriktad malmgeologisk forskning som en arbetsgrupp inom STU tagit fram?
6. Avser regeringen att ställa medel till förfogande för Nordkalottprojektets fortsättning?
7. Är industriministern av den uppfattningen att det behövs ett särskilt anslag utöver NSG:s förslag för att trygga djupprospektering i tillräcklig omfattning i fortsättningen?

den 23 oktober

1986/87:60 av *Birger Hagård* (m) till utbildningsministern om högskolestyrelserna:

Enligt pressuppgifter presenterade utbildningsminister Bodström den 16 oktober ett förslag till ny styrning av universiteten och högskolorna inför rektorskonferensen, dvs. samtliga universitets- och högskolerektorer. Förslaget gick ut på att avskaffa regionstyrelserna samtidigt som allmänföreträdarna, dvs. politikerna, skulle få majoritet i högskolestyrelserna. Den regionala utbildningsplaneringen skulle vidare överföras till länsstyrelserna.

Det är bra att utbildningsministern vill avskaffa regionstyrelserna. De har ingen vettig uppgift att fylla. De är byråkratiska överbyggnader som bara trasslar till högskoleverksamheten i onödan.

Däremot finns det all anledning att rikta kritik mot tanken att politikerna skall utgöra en majoritet i högskolestyrelserna. Politiker och fackförbund har redan ett alltför stort inflytande över den högre utbildningen. Det har lett till ineffektivitet och kvalitetssänkningar. Universitet och högskolor skall vara fria centra för utbildning och forskning. De skall också fritt kunna kritisera olika maktgrupper i samhället. Vi behöver mer professionalism och mindre politik i högskolestyrelserna för att våra universitet och högskolor skall kunna bli spjutspetsar för framtiden.

Mot denna bakgrund finns det anledning att ställa följande frågor till utbildningsministern:

Avser regeringen att lägga fram ett förslag inför riksdagen av den innebörd som utbildningsministern antytt?

Vilka motiv finns det för att ge politikerna majoritet i högskolestyrelserna?

Vilken inverkan får en politikermajoritet i högskolestyrelserna på universitetens ställning som fria och självständiga centra i samhällsdebatten?

På vilket sätt skulle besluten bli bättre för högre utbildning och forskning om politikerna får majoritet i universitets- och högskolestyrelserna?

1986/87:61 av Görel Thurdin (c) till kommunikationsministern om trafikpolitiken:

År 1979 antog riksdagen det trafikpolitiska beslut som anger samhällets generella mål för trafikpolitiken. – "Medborgarna och näringslivet i landets olika delar skall erbjudas en tillfredsställande trafikförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnader." I trafikutskottets betänkande 1986/87:2 anges vidare: "I det samhällsekonomiska synsättet ligger att trafikpolitiken skall bidra till att uppfylla mål inom andra samhällssektorer, såsom närings-, sysselsättnings- och regionalpolitiska mål."

Klart och tydligt framgår att ländets olika delar, dvs. hela landet, skall ha en tillfredsställande trafikförsörjning samt att trafikpolitiken skall tillgodose regionalpolitiska mål.

Nuläge

I Jämtlands och Västernorrlands län måste cirka en tredjedel av vägarna stängas av för tung trafik minst två månader per år. Både vägar och broar har för dålig bärighet och framkomlighet, varför tunga transporter måste välja omvägar och transporterna därmed fördyras. Framkomlighet, bärighet, tillgänglighet, säkerhet m. m. har inte tillgodosetts.

På samma sätt är det på många håll i Bergslagen och även i övriga Norrland.

Järnvägsnätet i Norrland har stora brister. Norra stambanan är så hårt utnyttjad att kapacitetsproblem uppstår. Antal tåg, tider och säkerhet påverkas. Den miljard man nu satsar räcker till några enstaka delar av banan. I Norrland finns ett uttalat behov av en utbyggnad och förlängning av ostkustbanan, dels för att avlasta stambanan, dels för att tillgodose persontrafik för det medellånga personresandet. Det är ungefär 10 mil mellan varje kuststad, och där finns åtta kuststäder. I dag är det enklare att åka till Stockholm än att åka till närmaste stad!

Företagen har inte råd att etablera sig där inte kommunikationerna fungerar. Det ingår i deras lönsamhetskalkyl. Den nya industri som växer fram kräver god framkomlighet på vanliga vägar fram till järnvägsplatser och flygplatser och hamnar. Den tunga industrin som också finns representerad i Norrland med skogsindustri och stålindustri kräver dessutom en fungerande järnväg.

Planerade mål

Vägverkets planer när det gäller framtida nationella stamvägar visar att Stockholm, Göteborg och Malmö som landets tre storstadsområden i första hand erhåller resurser till vägbyggande, medan inlandet och Norrland kommer sist i prioriteringen.

I SJ:s utredning om persontrafiknätet på 2000-talet slutar framtidsvisionen strax norr om Söderhamn enligt kartan och längs sträckningen Sundsvall-Östersund enligt texten. Argumentationen är att urbaniseringen ökar i de största regionerna. Eftersom SJ måste anpassa sig till samhällsutvecklingen, måste SJ satsa enbart på dessa regioner. Om området norr om kartan anför SJ: "Norr om linjen Sundsvall-Östersund bedöms befolkningsrörelserna vara av sådan karaktär att det får anses omotiverat med nyinvesteringar i järnvägslinjer."

Var någonstans i verkens planering kan riksdagens mål avläsas?

Det är allmänt känt att ÖB ständigt påvisar att Norrlandslänen har dålig beredskap bl. a. beroende på alltför bedrövliga kommunikationer. Det måste vara av yttersta vikt att beredskapsmålen skrivs in i statliga verks och bolags instruktioner.

Slutsats

Varken regering, SJ eller vägverket är intresserade av att leva upp till det samhällsekonomiska synsätt som riksdagen tagit beslut om. Regeringen har dessutom aviserat en annan lösning på våra kommunikationsproblem. Jag har erfarit att regeringen anser att industrin i utflyttningslänen skall betala för upprustning av vägar och järnvägar!

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga kommunikationsministern:

1. Vad avser regeringen vidta för åtgärder för att uppfylla målet att landets olika delar skall erbjudas en tillfredsställande trafikförsörjning, för att förhindra att de resurssvaga länen får bekosta upprustning och nybyggnad med egna medel, medan de resursstarka länen får skattemedel till sin kommunikationsutveckling?
2. Avser regeringen ta initiativ till att beredskapsmålen skrivs in i vägverkets och SJ:s instruktioner?

46 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 23 oktober

1986/87:98 av *Gullan Lindblad* (m) till socialministern om oral galvanism:

Frågor om kvicksilverexposition och oral galvanism har ett flertal gånger varit föremål för debatt i riksdagen. Efter ett regeringsuppdrag i juli 1984 överlämnade socialstyrelsen i januari 1986 en rapport, Kontroll och tillsyn av dentala material, till regeringen.

Jag vill fråga socialministern:

När ämnar socialministern vidta några åtgärder i anledning av denna rapport – och vilka?

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

Meddelande om frågor

1986/87:99 av *Inga Lantz* (vpk) till statsrådet Bengt Göransson om distributionen av pornografiska filmer via kabel-TV:

Esselte Video distribuerar via sitt TV-satellitföretag FilmNet från Belgien pornografiska filmer till de svenska vardagsrummen. Än så länge sänder man bara porrfilmerna på kabelnätet i Malmö och Växjö, men tanken är att hundratusentals familjer skall kunna se dessa filmer. Televerket medverkar således genom kabel-TV till att sända pornografiska filmer.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga statsrådet Göransson:

Är det förenligt med utbildnings- och kulturpolitiska mål att kabel-TV medverkar till att sända pornografiska filmer?

1986/87:100 av *Hans-Eric Andersson* (s) till kommunikationsministern om placeringen av Stockholms södra postregions kontor:

Stockholms södra postregion omfattar förutom Stockholms stad söder om tullarna Värmdö, Nacka, Tyresö, Haninge och Nynäshamns kommuner samt Gotland. Regionen har nyligen bildats genom sammanslagning av kontoren i Johanneshov och Nacka.

Regionens areal domineras av kommunerna på Södertörn. Mot bakgrund av alla uttalanden om att åstadkomma bättre inomregional balans i Stockholmsregionen borde det vara självskrivet att åtminstone statlig verksamhet inom detta område också har sina kontor centralt placerade där.

Det är häpnadsväckande att kontoret placerats vid Slussen i lokaler ägda av Kooperativa förbundet. Detta anges som en tillfällig lösning, men provisoriet beräknas bli långvarigt – cirka fyra år. Regionkontoret har erbjudits alternativ på Södertörn, varför lokaliseringen vid Slussen inte kan uppfattas på annat sätt än att ledningen för postverket och regionledningen totalt nonchalerar av samhället uppställda mål.

Med anledning av det inträffade vill jag till kommunikationsministern ställa följande fråga:

Anser statsrådet att denna lokalfråga lösts i samklang med av riksdag och regering uttalade mål?

1986/87:101 av *Gunilla André* (c) till justitieministern om åtgärder för att stoppa oetisk kontaktförmedling:

Enligt massmedia förekommer organiserad förmedling av kvinnor från utvecklingsländer till män i Sverige. Syftet med verksamheten kan närmast jämföras med koppleri. Någon jämförelse med seriös kontaktförmedling kan knappast göras. Ytterst är det fråga om att utnyttja en kvinnas sociala misär för att för egen ekonomisk vinning förmedla henne som sexobjekt till ett annat land. Detta kan inte accepteras i ett rättssamhälle med de etiska värderingar som vi har och vill vårda.

Jag vill därför fråga justitieministern:

Prot. 1986/87:14
23 oktober 1986

Meddelande om frågor

Är regeringen beredd att vidta några åtgärder för att stoppa den oetiska kontaktförmedling som förekommer och där kvinnors sociala misär otillbörligt utnyttjas?

47 § Kammaren åtskildes kl. 17.54.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Olof Marcusson